

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Århus på plakaten

Århus på plakaten

Udgivet af
Århus Byhistoriske Udvalg
Erhvervsarkivet 1993

Bogen er skrevet af:

Jens Byrith: S. 74, 80, 84, 114.

Jørgen Fink: S. 24, 26, 34, 40, 76, 86, 88.

Henrik Fode: S. 46, 58, 60, 64, 66, 68, 96, 98, 110.

Ib Gejl: S. 42, 56, 72, 82, 90, 112, 116, 120.

Erik Korr Johansen: S. 16, 32, 52, 62, 70, 92, 94.

Finn Lauridsen: Indledning, s. 12, 14, 18, 22, 50, 78, 108.

Gunner Rasmussen: S. 8, 10, 30, 36, 38, 44, 48, 104.

Henrik Vedel-Smith: S. 20, 28, 54, 100, 102, 106, 118.

Under redaktion af Finn Lauridsen.

© Århus Byhistoriske Udvalg

Vester Allé 12

8000 Århus C.

Tlf. 86 12 85 33

Århus på plakaten er sat og trykt

på Aarhus Stiftsbogtrykkerie

Skrift: Baskerville

Papir: 135 g Multiart Silk

ISBN: 87-89-386-01-9

Indhold

Indledning	7
"Ridderen af Randers bro", 1904	8
"Det blå øje", 1907	10
Landsudstillingen i Århus 1909	12
En ny ide – eller hvad sjusser kan føre til, 1916	14
Møde under fakler og røde faner, 1924	16
Da "Kasino" blev rigtigt teater, 1924	18
FDF landsorkesterstævne 1925	20
Radiobølger fra alle verdenshjørner, 1926	22
Ceres gyldne drik, 1933	24
Forlang Ceres, 1934	26
Elefantmanden, midten af 1930'erne	28
Mange serviceydelser fra Århus kioskselskab, 1938	30
Turist- eller erhvervsreklame?, 1938	32
Rundskue, 1938	34
Giv os en håndsrekning, 1939	36
Kend dig selv – besøg udstillingen Det sunde menneske, 1939	38
Hjem og hygge, 1940	40
Nordisk kunst i krigens tid, 1941	42
Nye tyske råstoffer, 1941	44
Århus rådhus, 1941	46
Gartnernes udstilling under besættelsen, 1942	48
Besættelse og spærretid, 1943	50
Turistplakat – i en tid uden turister, 1943	52
Ægte kaffe, 1945	54
Sport i Åbyhøj, 1946	56
Til julekoncert med Demokraten, 1947	58
Is-revy, 1949	60
Fremstød for brugsen, 1949	62
Demokraten, 1940'erne	64

Jyllands-Posten, 1940'erne	66
Aarhus Stiftstidende, 1940'erne	68
Sct. Olufsmarked – genoplivet?, 1950	70
Til fest med "Bakken", 1951	72
Musikalsk barnestjerne – Pierino Gamba, 1951	74
Jubillefesten, 1953	76
Fri digtning med historisk indhold, 1953	78
Det jyske operabal, 1953	80
Til 6-dages løb, 1954	82
Porgy and Bess, 1956	84
Svigermorfest, 1956	86
Festlig møde- og underholdningsaften, 1957	88
Kunst i påsken, 1958	90
Da Århus fik sommertivoli, 1958	92
Verdensjazz på Tagskægget, 1969	94
Borgmesteren i det ny Århus, 1970	96
The Rolling Stones, 1970	98
Byfornyelse, 1970	100
Århus festuge, 1971	102
Århus – smilets by, 1973	104
Århus politiforening, 1976	106
Svalegangen – hele byens teater, 1977	108
Arbejdsløshedsmarch, 1980	110
Syndefaldsmyten, 1981	112
Musikhuset, 1982	114
En fin Å-udstilling, 1982	116
SABAE, 1984	118
Marselisløbet, 1989	120
Peder Stougaard: Fra plakatsamling til plakatmuseum	122
Plakatindeks	124

Indledning

Denne bogs titel, "Århus på plakaten", er dobbelttydig. Den bringer et udvalg af plakater, som har været anvendt til offentlige bekendtgørelser og til propaganda, til reklame for fester, koncerter, møder, sportsbegivenheder, teater, udstillinger, underholdningsarrangementer og i et par tilfælde for varer. Men det er også en fortælling om begivenheder af den forskelligste slags, som har fundet sted i byen, og som der kan fortælles en historie om, en kort historie, der for nogle kunne have været meget længere. Af plakaterne stammer langt størsteparten – 35 af de 60, der gengives – fra billedkunstneren Peder Stougårds samling under Åby bibliotek. Da denne enestående samling snart får sin egen udstillingsbygning på Bispetofte, har man fundet det naturligt, at Peder Stougård efter plakaterne fortæller samlingens historie, der vidner om, hvad der kan komme ud af det, når en idemand bider sig fast og bare bliver ved og ved. Af de øvrige plakater stammer 12 fra Statsbiblioteket, 8 fra Erhvervsarkivet, 3 fra Århus kommunes biblioteker samt 1 fra henholdsvis Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv i København og Århus politis arkiv. Byhistorisk udvalg takker hjerteligt udlånerne for stor velvilje og altid beredvillig hjælp til projektet.

Nogen plakatkunstens lokale historie er ikke tilsigtet – så meget mindre som adskillige af ophavsmændene ikke er identificeret, og i øvrigt også nogle af eksemplerne ikke er "kunstneriske", men rene tekstplakater. Når den første, til teatrets opførelse af "Ridderen af Randers bro", er lavet af K. Hansen Reistrup, hænger det utvivlomt sammen med, at Hansen Reistrup netop i disse år havde udført store dekorationsarbejder i byen dels på teatret, dels på Statsbiblioteket (nu Erhvervsarkivet). En lignende forbindelse gør sig gældende for Valdemar Andersens hovedplakat til Landsudstillingen 1909. Andersen – af franskmændene Alain Weill i bogen "L'affiche dans le monde" fra 1985 kaldt Valdemar Andersen – skulle udføre dekorationerne på nogle af arkitekt Anton Rosens udstillingsbygninger i "Den hvide by". Han er i øvrigt den eneste af de repræsenterede, der nød international anerkendelse. Weill skriver om ham, at han mestrede hele opbuddet af kunstneriske effekter uden nogensinde at gentage sig selv. Hakon Spliid, der selv var tegner, skrev ved midten af 1930'erne, at han var den egentlige banebryder for en dansk plakatkunst.

Af andre "udenbys" kunstnere optræder Mogens Zieler (s. 42) og Henry Thelander (s. 60). Zieler har tegnet til udstillingen "Nordisk kunst" i 1941, og Thelander, der var en flittig dyrker af plakaten, til Is-revy 1949 (fra 1948). Der gælder for denne plakat som for et par enkelte andre, at de egentlig stammer fra et arrangement i hovedstaten, der senere er overført til Århus.

Af de lokale kunstnere, der tæller professionelle malere som John Sparre Christensen, Freddie Dybris og Aage Handest, bladtegnere som Henrik Hansen, Martinus Hougaard og Jens Ravnholm samt moderne designere som Bo Bendixen og Finn Hjernøe m.fl., er for de flestes vedkommende kun medtaget et enkelt eksempel. Henrik Hansen skiller sig dog ud med hele fem plakater spændende fra byjubilæets kølige elegance til Åbyhøj-sportens og Stiftstidendes fart og rå kraft.

Af de gengivne plakater er 19 trykt hos Chr. Olsen, Graven 23. Olsen overtog i 1907 A/S Aros, der fra 1904 på Skolegade havde fremstillet og forhandlet litografiske artikler. Farveoptagelserne er ved fotograf Poul Pedersen.

Om den franske pioner fra forrige århundrede, Jules Chéret – hvis foretrukne model i øvrigt var den danske skuespillerinde Charlotte Wiehe-Berény – hedder det, at han med plakaten opfandt gadens kunstgalleri – lagde farver på gaden. Men farverne, billedet, er ikke nok. De er et hjælpemiddel for ordet, budskabet. Kun gennem ordet opnår plakaten sin virkning, ikke på øjet, men på beskuerens forestilling om det, han/hun skal beslutte sig til (jfr. "Det grønne håb" s. 18 og "Egelykke" s. 78). Hvis ordet er borte, søger man efter det, og virkningen bliver derved dobbelt stærk. Også en god tekst alene kan dog – naturligvis – fortælle, især hvis den begynder rigtigt og vækker nysgerrigheden (jfr. "Svigermorfest" s. 86 – aldrig tidligere set, hvad i alverden er det?).

Det er Udvalgets håb med denne bog at have vækket nysgerrigheden hos de yngre og minder hos de ældre om de mange gange, Århus har været "på plakaten". Og der kunne for resten have været andre og flere.

”Ridderen af Randers Bro”

Folkekomedie på Århus Teater

Den 6. oktober 1904 havde Århus Teater premiere på ”Ridderen af Randers Bro”, en folkekomedie med sange, kor og danse i fem akter (9 afdelinger) af M.W. Brun, efter motiver af B.S. Ingemanns roman ”Prins Otto af Danmark”. Handlingen foregår i Jylland i 1340 og skildrer med digterisk frihed begivenhederne omkring Niels Ebbesens drab af grev Gerhard, den kullede greve.

Forfatteren, teaterdirektør Michael Wallem Brun (1819-91), skrev stykket i 1880. Det blev trykt i 1881. Blandt Bruns mange direktørstillinger skal kun nævnes, at han fik bygget Dagmarteatret i København og var dets første direktør 1883-84.

I 1904 var Århus Teater nyt. Det var tegnet af professor Hack Kampmann (1856-1920) og indviet 15. september 1900. Teatrets indvendige dekorationer såvel de rigt formede planteformationer på salens balkon, proscenium og loft samt udsmykningen i foyeren skyldtes maleren, billedhuggeren og keramikeren K. Hansen Reistrup (1863-1929).

Den til forestillingen hørende plakat er tegnet af denne kunstner. Plakaten virker flot og kalder på patriotiske følelser. Plakatens friskhed skyldes først og fremmest den festlige røde farve, der er anvendt dels til rammen omkring motivet, dels til skuespillets titel. Rammen er udformet i tidens stil, jugend, og omslutter foroven teatrets navn og dets logo. Logoet har fået den traditionelle, tragiske teatermaske, der bl.a. findes på trekantgavlen over hovedindgangen, erstattet med en ridderhjelm.

Plakatens hovedmotiv viser det øjeblik, hvor Niels Ebbesen slår sin søstersøn, Sven Trøst, til ridder ved Sønderå Bro som belønning for udvist kløgt og dåd. Thi da onkelen og hans mænd drager ind i Randers for at udføre deres gerning, havde Sven Trøst undslået sig til irritation for onkelen. Ventetiden havde nevøen imidlertid benyttet til sammen med sin elskede, Agnete, og den tro tater Wolles kæreste, Ane Marie, at fjerne alle broens bolte og nagler, så plankerne hurtigt kunne kastes i åen, når Niels Ebbesen og hans mænd var kommet tilbage efter veludført bedrift og havde passeret broen. På denne måde blev danskerne reddet fra de tyske forfølgere.

Motivets centrale figur er Niels Ebbesen. Foran ham knæler Sven Trøst, medens han modtager de tre ridderslag. Til højre lidt bag Niels Ebbesen står Wolle. Baggrunden dannes af talrige danske krigere. Af denne grå masse skiller til venstre to kvinder sig ud. Det er helt til venstre Agnete og Ane Marie.

Niels Ebbesen er klædt i rustning. Over denne bærer han en gulbrun kjortel med to besynderlige runde brystplader. Fra hver plades centrum udgår der en jernkæde. Kæden fra venstre brystplade går ned til det sværd, som Niels Ebbesen holder i sin højre hånd, medens kæden fra højre plade går til den dolk, som ridderen bærer ved sin højre side. Dette kædearrangement forekommer mærkeligt. Ganske vist forhindrer det, at krigeren helt mister våbnene, hvis de slås ud af hans hænder, men det må bestemt også begrænse bevægelsesmulighederne i en kampsituation.

Plakaten er trykt hos A/S Aros, Århus. Dette firma fremstillede og forhandlede litografiske artikler i perioden 1904-07 på adressen Skolegade 7. I Selskabets bestyrelse sad bl.a. redaktør Th. J. Funch Thomsen (1859-1923), Århus Stiftstidende, som formand og senere etatsråd Chr. Filtenborg (1852-1919). I 1907 overtog Chr. Olsen, Graven 23, virksomheden.

Når teaterdirektør Benjamin Pedersen (1851-1908), der ledede Århus Teater 1900-08, satte ”Ridderen af Randers Bro” på programmet, var det af økonomiske grunde for at skaffe indtægter.

Forestillingen fik i de århusianske aviser pæne anmeldelser såvel m.h.t. udstyret som rollernes udførelse. Publikum mødte da også talrigt op. Forestillingen gik i alt 25 gange, bl.a. blev den vist nogle lørdag eftermiddage ved såkaldte landboforestillinger, og fredag aften den 4. november gik hele Skovby Skole i teatret.

De 25 opførelser var rekord for sæsonen 1904-05, og indtil da kun overgået af ”Kong Erik og de fredløse” af Vilhelm Østergaard med 28 opførelser i sæsonen 1902-03 og af ”Gøngehøvdingen” af M.W. Brun med 26 opførelser i sæsonen 1903-04.

AARHUS THEATER

1/2 AROS. AARHUS.

RIDDEREN AF RANDERS BRO.

”Det blå øje”

Variete på børnehjælpsdagen eller -dagene i 1907

I Århus var den første børnehjælpsdag blevet afholdt 1. juli 1904. Denne nyskabelse, der ved hjælp af enhver form for handel, forlystelser og gøgl indsamlede penge til fordel for børneforsorgen, blev gennemført kun små to måneder efter, at København havde afholdt verdens første børnehjælpsdag 6. maj. Også i Århus var den nye festdag blevet en virkelig succes, som indbragte den betydelige sum af ca. 33.000 kr. Men man havde også ligesom benyttet lejligheden til at genoplive det gamle og savnede Olufsmarked, der var blevet afholdt sidste gang i 1896.

Efter tre års forløb besluttede borgerskabet i Århus at gentage arrangementet. Igen blev alle kræfter mobiliseret under ledelse af en komite med grosserer Joh. Baune (1848-1933) i spidsen. Børnehjælpsdagen blev fastsat til onsdag 3. juli 1907.

Aktiviteterne omfattede 47 optog, 34 boder, 16 restauranter og ca. 800 bøsseaslende indsamlere. På torvene og på Havnepladsen var gøglet opstillet. I Domkirken afholdtes en koncert med bl.a. et stort børnekor, og Århus teater spillede både eftermiddag og aften. Blandt optogene fremhævedes afholdsfolkenes Fanø-optog med piger i nationaldragter og især molbo-optoget. Sidstnævnte viste på pyntede hestevogne i tableauer flere af de kendte molbohistorier.

Byens kendte personer holdt sig ikke tilbage. De optrådte i helt nye roller, f.eks. som indsamlere, som sælgere i de mange boder eller som optrædende i de forskellige varieteer, der fandtes spredt ud over byen. Blandt disse var igen i 1907 ”den over hele kloden berømte variete” ”Det blå øje”, der gav ”adskillige ekstra galla-forestillinger i klubben Polyhymnias store sal” (borgerskabets klub, Kannikegade 14, tilhørte fra 1915 Århus Stiftstidende, fra 1989 Provinsbanken/Den danske Bank) for den ”latterlig lille entre: 35 øre”.

Af ”Det blå øje”s righoldige program skal her kun fremhæves: Det siamesiske duet-tvillingepar Ka-godt-Sing og Sing-godt-Ka, sangerinderne frk. Amanda Knalddrossel og frk. Lise Kviddersvale, fandens overmand, tryllerist og magiker, hr. professor La Briosch og naturmusikkorpset Hylet og sangkoret Pinseliljen.

Med dette udbud af kunstnerisk kvalitet er det forståeligt, at direktøren advarede om, at ”da der sikkert vil optræde flere mere eller mindre dårlige konkurrenter, der ved markskrigersk reklame vil søge at lokke publikum til sig, bedes det publikum, der ønsker at glæde sig ved virkelig lødig kunst, at gå i ”Det blå øje”.

Forestillingen trak da også gang på gang fulde huse, og en avis kunne oplyse, at lederen var den fra sidste børnehjælpsdag bekendte gemytlige postekspedient C.M. Jensen, samt at jernbaneassistent Jørgen Jensens sangkomik gjorde stormende lykke.

Vejret var imidlertid ikke med arrangørerne. Dagen startede med gråvej og kold blæst fra NV, og alle onde spådomme blev i løbet af dagen virkeliggjorte på det uhyggeligste. Det begyndte med dryssende dug, det fortsatte med støvregn og det endte med skyller fra skyerne. Det uafvendelige var over Århus. For at redde, hvad reddes kunne, traf komiteen resolut om eftermiddagen beslutning om at fortsætte festen den følgende dag fra kl. 17.

På andendagen var det nogenlunde godt vejr omtrent hele dagen, men på slaget kl. 17 trak en kulsort byge op over byen og hældte sit våde indhold som et koldt styrtebad ned over gaderne. Men det var kun en byge, og en halv time efter skinnede solen, og der fulgte et kvart døgn tørvejr.

Det er på baggrund af denne andendags børnehjælpsdag, at man skal forstå den afbildede plakats oplysning om, at foruden det glimrende personale fra i går optræder i aften himmel- og mavesprætkunstner WA-BE-HA. På grund af tidspresset er plakaten udformet som en ren tekstplakat, hvor blikfanget udelukkende ligger i anvendelsen af forskellige bogstavtyper. Plakaten er trykt hos Th. Thrues Bogtrykkeri, Århus.

Som følge af forlængelsen af børnehjælpsfesten blev det økonomiske resultat tilfredsstillende, idet overskuddet blev ca. 42.000 kr.

Bemærk!

„DET BLAA ØJE“

Præcis Kl. 6 fanges an.

I Dag vil selveste Direktør
Lekun-Grinsjovski optræde
som Konferencier.

NYT! Foruden det glimrende Personale fra
NYT! i Gaar optræder i Aften den lige fra
Direkte, i yderste Øjeblik ankomne Himmel- og

Mavespræt-Kunstner **WA-BE-HA.**

Forestilling hver halve Time fra Kl. 6.

Kom saa da og spil Øjne og Øren op over den
livlige Kunst i „Det blaa Øje“.

Plakater fra Landsudstillingen 1909

Dem var der flere af, beregnet til forskellige formål. Den første, tegnet af Århuskunstneren Jens Ølsgaard, udsendtes allerede i juli 1908 i 700 eksemplarer til ophængning på danske jernbanestationer. Ølsgaard tegnede også den såkaldte "globeplakat", der var færdig i december s.å. På den blev angivet, hvor længe rejsen varede, og hvad billetpriserne var fra 11 af udlandets største byer til Århus. Udstillingskomiteen blev så glad for den, at den blev valgt til udstillingens hovedplakat i udlandet. De to sidste førudstillingsplakater var begge lavet af maleren og tegneren Valdemar Andersen. Det var "sporvognsplakaten" til de københavnske sporveje og hele udstillingens hovedplakat. Desuden udsendtes løbende plakater for særlige begivenheder i udstillingsmånederne.

Men hovedplakaten fik sin særlige historic – nok først og fremmest, fordi de 33 forslag, der var resultatet af en udskrevet konkurrence, for nogle år siden ved et tilfælde dukkede op af glemelsen: En gang i slutningen af 60'erne var lagerforvalter hos Bruun & Sørensen, Carl Aage Petersen, ved at rydde op og kassere på loftet i firmaets domicil i Kammikegade. Han fandt der en rulle med gamle plakater, der klart havde noget at gøre med den berømte udstillingssommer. I stedet for at sende dem til forbrænding tog han dem uden at gøre sig helt klar, hvad han ville, med til lagerafdelingen i Viby og siden hjem. I 1984 så han den lille 75 års mindeudstilling på Rådhuset og bestemte sig da til at gøre noget ved sagen. Resultatet blev, at han forærede plakaterne til kunstneren Peter Stougårds plakatsamling på Åby bibliotek, hvorfra de siden blev præsenteret ved en særudstilling i Den gamle by.

Den ovennævnte konkurrence havde udstillingskomiteen i februar 1908 bedt Selskabet for dekorativ kunst om at udskrive med en samlet præmiesum på 1.500 kr. Konkurrencen fik det "interessante" udfald, at man nok præmierede to af forslagene, men i øvrigt ikke ønskede at anvende dem. De manglede, hed det, "ideen, "gnisten", som fænger og tvinger beskueren til at stå stille og tænke på det, som plakaten skal gøre propaganda for". Komiteen besluttede derfor at henvende sig til Valdemar Andersen, der allerede havde markeret sig banebrydende på området, og bede ham om at gøre et forsøg. Der var til formålet stillet et par hundrede kroner til rådighed, skrev Stiftstidende. Det lyder af lidt, meget lidt, i dag, men var dengang, hvad man kunne kalde "en ikke ubetydelig sum".

I oktober kunne avisen bringe Valdemar Andersens plakat, som man havde antaget, i sort-hvid. Det blev fremhævet, at den naturligvis burde ses i farver – "og farverne har Valdemar Andersen ingenlunde sparet på. Der er knaldende rødt og dybt grønt og sort, hvidt og gult. Det er en plakat, som øjet ikke kan komme udenom, en plakat, som bider sig fast i erindringer, når man blot én gang har set den". Og det var jo i grunden rigtigt! Af plakaten blev der også lavet et lille "frimærke", som man i december "på given foranledning" indtrængende bad publikum ikke at benytte i stedet for julemærket. Det kunne passende anbringes på breve, fakturaer o.lign., men først efter 6. januar sættes uden på konvolutten.

Hosstående ses øverst t.v. konkurrencens 1. præmie, der var lavet af V. Sandstrøm – smagfuld og stilsikker ungdom, men for kompliceret og for lidet iøjnefaldende, hed det. Valdemar Andersens plakat t.h. er hverken kompliceret eller mangler blikfang. Den er genial – intet mindre! Nedenunder er anbragt to af de bidrag til konkurrencen, som man måske, selv om de er veltegnede, kunne finde på at betegne som lidt naive. T.v., indleveret under mærket "Fædreland", en bonde med sin flagsvingende søn på skulderen og på en kæmpehøj, skuende ud over et dansk landskab, der kunne være Knebel eller der omkring. T.h. en genius med fakkell og løve, der hjælper en "opadstræbende" ung mand, der vel skal være byens eller erhvervslivets kamp for at komme op og frem.

En ny ide – eller hvad sjusser kan føre til

I sine erindringer "Biblioteks- og kulturliv i Århus", som Århus byhistoriske udvalg udgav i 1977, fortæller overbibliotekar Emanuel Sejr, at han en aften i 1916 sammen daværende boghandlermedhjælper Rasmus Naver (senere forlagsboghandler i København) sad på "Royal" og indtog kaffe og bagefter diverse sjusser. Da de rejste sig kl. 1 havde de lavet plan og program til en Århus-forfatter-aften. "Aftenen" skulle løbe af stabelen 2. marts i Århus-salen, som Stiftstidende netop havde indrettet i Polyhymnias gamle bygning i Kannikegade. Til at læse op – for det var det, der skulle foregå – havde man valgt Olaf Hansen, adjunkt ved Katedralskolen og skattet digter og dramatiker, Valborg Dahl, gift med Amtstidendes redaktør K. Hansen – hun skrev pigebøger, "backfischehistorier" kalder Sejr dem, Richardt Gandrup, endnu lærer ved Århus kommunale skolevæsen – han havde et par år i forvejen udgivet sin romantrilogi "Det øde land", "Tomme steder" og "Ørkens hyl" samt endelig Hans Hartvig Seedorff – den største digter af dem alle, skrev Demokraten: Han var nemlig hos de boghandlere, der reklamerede for aftenen, udstillet i et fotografi af "omtrent legemsstørrelse".

Aftalen med de fire gik glat. De gik alle ind på at optræde gratis. "Ideen var jo ny – aldrig prøvet i Århus – så vi turde ikke tilbyde honorar. Det ville også være umuligt at tilbyde et blot nogenlunde honorar – dertil er århusianerne alt for lidt litterære", skriver Sejr. Det var også ham, der leverede foromtale til pressen, lidt "broderet" i Amtstidende og Demokraten; men i Stiftstidende skrev han selv, idet han dog måtte lide den tort, at afsnittene om Valborg Dahl og Seedorff blev noget beskåret. Han havde ikke tænkt på, at fru Dahl var "gift" med Amtstidende, og at Seedorff virkede som journalist ved samme blad. Det blev de "straffet" for. Demokratens foromtale, der i høj grad var i "egen redaktion", men da absolut velvillig, konstaterede, at de optrædende ikke allesammen var navne, der betød så forfærdelig meget i dansk litteratur. Men det kunne de jo komme til. Foreløbig var det et morsomt eksperiment, at de vovede sig frem i rampelyset og forsøgte at vise, at de ikke alene var digtere, men også selv forstod at tolke deres værker – "for det er måske tvivlsomt, om der er andre, der vil have den ulejlighed og tør løbe den risiko". Om Gandrup, der skulle læse de interessanteste afsnit af "Tomme steder", hed det: "Mon det skal være symbolsk, at han netop har valgt denne titel?" Det havde Demokraten nu ikke slået efter, for titlen *var* symbolsk – med de to andre i trilogien hentet fra 5. Mosebog.

Op til selve aftenen så det lidt mistrøstigt ud. Der var solgt 80 billetter; men til sidst kom der dog skub i det, og torsdag aften mødte hele 250 af det "bedste" publikum op. Det var jo før radio og fjernsyn. "Århusianerne er ualmindelig snobbede – det havde vi også regnet med", skriver Sejr og skammer sig som erindringskriver over sin "ungdommelige kynisme". Anmeldelserne var i det store og hele positive. Olaf Hansens digte kunne man ganske vist ikke høre; men det, man fik fat i, var da smukt. Valborg Dahl, der var tidligere skuespillerinde, læste udmærket en novelle, "Syttende år", og vakte bifald blandt de unge piger. Gandrup læste, som nævnt, af "Tomme steder". Det var kedeligt i Demokraten, gribende i Stiften og betagende i Amtstidende. Aftenens højdepunkt var imidlertid Seedorff: "Det vældede med brændevin og klukkede med bourgogne, det silede med drikke fra Mosel og Rhin og sprang i perlende springvand med Veuve Cliquot"; men det kunne ikke ses på den dionysiske digter. Han forsiikrede med et diabolsk smil, at det lunefulde tilfælde havde forsynet ham med et stærkt misvisende agtværdigt ydre. Han måtte give et ekstranummer om sine oplevelser blandt de orkideer, der blomstrer i Moskvas kafeer. Folk var begejstrede; men hans flotte recitation dækkede rigtignok også over hans digtes fladbundethed, skriver Sejr elskværdigt.

Forfatteraftenens plakater var lavet af maleren og tegneren Jens Ravnholm, der 1910-44 var tilknyttet Demokraten som reportage-tegner og satirisk tegner med håndfast og letfattelig humor. Øverst ses Polyhymniabygningen og derefter på begge sider en række symboler fra kunst og samfundsliv. T.v. en fakkel eller et festblus, dernæst teatermasker, tamburin og skalmeje – vel for det mere folkelige, skønhedens blomster og håndværk og industris hammer og tandhjul, t.h. faklen eller festbluset igen, visdommens ugle, den finere musikkulturs lyre, malerkunstens palet og handelens merkurstav.

Aarhus-Salen

Kannitegade

Torsdag den 2. Marts, Kl. 8¹/₄:

Aarhus= Forfatter=Aften

Oplæsning af:

Fru Valborg Dahl

og d'Hrr.

Chr. Richardt Gandrup

Olaf Hansen

H. Hartvig Seedorf

Billetter à 1 Kr. faas hos:
Bogh. Kr. Møller. Tlf. 649.
Bogh. Aage Hass. Tlf. 1400.

Møde under fakler og røde faner

”Målet er arbejderklassens åndelige og økonomiske frigørelse, og midlerne er sammenhold, valgretten og en demokratisk udvikling af samfundet. I har pligt til at føre udviklingen videre, til vi fuldstændig har frigjort slægten for kapitalismen og militarismen. Et leve for en ungdom, der altid vil fylke sig om de røde socialistiske faner og kæmpe for socialismens sejr.”

Med disse manende ord sluttede hædersgæsten sin tale til de omkring 600 stævnedeltagere samt flere tusinde tilhørere i Vennelyst. Derefter tog norske og svenske repræsentanter talerstolen i besiddelse, før dirigenten Hans Hansen (Hedtoft) som afslutning på stævnet foreslog ”afsyngelsen af socialistmarschen”. Endnu et par timer blev tilbragt i muntert samvær i anlægget, men derefter gik det hjemad pr. bil, tog eller damper.

Hermed var det internationale socialistiske ungdomsstævne i Århus forbi, som den afbildede plakat var blikfang for. Og i øvrigt et ganske vellykket stykke plakatkunst, der i sin socialrealistiske stil symboliserede den årvågne, fremadstræbende arbejderungdom, som stævnedeltagerne formodedes at repræsentere.

Stævnet i Århus var arrangeret af DsU, Danmarks socialdemokratiske Ungdom, der var blevet stiftet i Århus fire år tidligere efter splittelsen af arbejderbevægelsens gamle ungdomsforbund mellem kommunister og socialdemokrater. Byens meget aktive DsU-afdeling havde en stærk placering i ledelsen og deltog i øvrigt også i det internationale forbund, Socialistisk Ungdomsinternationale, der var blevet oprettet i Hamburg i maj 1923 og samme sommer havde holdt et stævne i Tyskland med henved 10.000 deltagere fra mange lande.

Herfra var ideen til pinsestævnet hentet. Vel ventede man ikke et tilsvarende antal, men indkvarteringsudvalget, hvor både borgmester Jakob Jensen og redaktør Eibye-Ernst fra Demokraten havde sæde, opfordrede partifællerne til at skaffe private overnatningsmuligheder til de forventede omkring 1000 deltagere fra Danmark, Norge, Sverige og Tyskland.

Så mange kom som nævnt ikke. Men i løbet af pinselørdag og pinsedags morgen var de 600 deltagere, heraf godt et halvt hundrede udenlandske, fordelt til værtsfamilierne.

Stævneprogrammet, der udover møder indeholdt udflugter, besøg, festligheder, udstilling mv., indledtes med modtagelsesfest i Amaliegade. Derefter fulgte en rundtur til byens seværdigheder og Marselisborg Skov, og førstedagen sluttede efter en festaften med taler, sang og optræden med et stort fakkeltog gennem midtbyen til Bispetorv.

2. pinsedags formiddag forlystede mange af deltagerne sig med en bustur – det var i bilens barndom – til DsUs hytte i Skæring, mens andre foretog en pilgrimsfærd til Peter Sabroes grav på Nordre Kirkegård. Om eftermiddagen afvikledes stævnets mere alvorlige del, der indledtes med en procession gennem byen fra Frederiks Allé til Vennelyst, hvor de politiske hovedtaler blev holdt. Blandt talerne fra udlandet var Internationalens sekretær Erich Ollenhauer, den senere formand for det tyske socialdemokrati, der optimistisk talte for samarbejdet mellem bevægelsens unge og ældre generation. Samme tema – og optimisme – anslog æresgæsten, og med god grund, idet han et par måneder forinden var blevet leder af landets første socialdemokratiske regering.

Staunings tale hilstes med stærke hurraråb.

**INTER-
NATIONALT**

**UNGDOMS
STÆVNE**

**PINSEN
1924**

AARHUS

DANMARKS

SOC. DEM. UNGDOM

Da "Kasino" blev rigtigt teater

"Kasino" i Rosenkrantzgade (nu "Svalegangen") er opført 1900 af den legendariske Marinius Olsen, der efter nogle år at have forestået en varieté i Østergades forsamlingsbygning nu fik "sit eget". "Kasino" blev en institution i byens lettere forlystelsesliv med et vist internationalt tilsnit – f. eks. kunne man i restaurationen på 1. sal "trække sig tilbage" til separatkabinetter med tykke portierer for. Ud over de egentlige varieténumre spillede også revy og småfarcer, de sidste på basis af en udvidelse af bevillingen, som Marinius Olsen fik i sine senere år – han døde 1912. Efterhånden svandt interessen for artisterne og sangerinderne (der var flest -inder), og omkring 1920 havde stedet udviklet sig til et rent revyteater.

Der havde imidlertid i flere år været både talt og skrevet om det ønskelige i at få et fast lystspilteater til at supplere scenen på Bispetorvet, og skuespiller Axel Strøm havde faktisk fået bevilling til et sådant, uden at det dog var lykkedes ham at få planen realiseret. Men i 1924 skete der noget. Etablissementet blev overtaget af dets overtjener gennem flere år, Richard Mortensen, og han startede med straks at søge om en rigtig teaterbevilling, som han også fik, eller rettere skuespilleren Åge Oderwald-Lander fik den – udvalgt blandt flere ansøgere – idet Mortensen som restaurationsmand ikke selv kunne komme i betragtning.

Som åbningsforestilling havde man valgt Holger Drachmanns sangspil fra 1899 "Det grønne håb". Det smagte lidt af annodazumal; men man havde angiveligt taget det, fordi man ville i gang og ikke havde tid til at give sig i kast med større opgaver – "og dernæst, fordi man ønskede så stærkt som muligt at markere overgangen fra revy til teater", skrev Demokraten lidt kryptisk. I "Fra det glade Århus" fra 1963 fortæller Bernhardt Jensen, at opførelsen faktisk blev en fiasko og måtte tages af plakaten allerede 6. januar. Det synes nu ikke at være helt rigtigt. "Det grønne håb" var kun programsat til 15. januar, hvor stykket skulle afløses af sangfarce "Reservebaronen" med Walter Kollos melodier, som man prøvede på sideløbende med opførelserne af Drachmanns sangspil.

Skal man tro anmeldelserne var det også så som så med fiaskoen. I Stiftstidende skrev Emanuel Sejr ganske vist (og med rette), at stykket utvivlsomt hørte til forfatterens allermindst fremragende, dramatiske produkter – en vidunderlig formulering, der understøttes af den kendsgerning, at det simpelt hen er "glemt" i den udgave af Drachmanns samlede værker, som Gyldendal udsendte i 1920'erne. Scenerne på en sydhavsø i 2. akt, der ikke gav en drengeroman noget efter i mangel på troværdighed (Sejr havde øjensynlig læst Peder-Most-bøger), var både dramatisk og kunstnerisk "himmelråbende" og nærmede sig undertiden det ufrivilligt komiske. Men der var smukke sange, hvor man af og til mærkede "løvens klo", muntre viser og barokke replikker, der alt pegede mod en fortjent succes. Sejrs kritik blev ikke fulgt op i Amtstidende og Demokraten, der begge fandt det hele – også sydhavsøen – til idel fornøjelse, også skuespillernes indsats.

Som plakatmotiv havde man, som det ses, netop valgt øen – vel for at lokke "husarerne". Den letpåkledte, men noget usexede dame er den "vilde" sydhavsprinsesse, som partout ville giftes med en af de skibbrudne, danske matroser – et skibbrud var "dramaet" i stykket – men som gav afkald til fordel for den "blege pige" hjemme. Hun blev fremstillet af den unge Tove Bang, der – efter Sejr – ved at se godt ud havde til opgave at aflede opmærksomheden fra nogle fra forfatterens hånd umulige replikker. "Det lykkedes hende fuldkomment". Til gengæld lykkedes det ikke at kalde hende frem, selv om publikum ihærdigt forsøgte. Det havde nu vist sin forklaring i, at hun ikke følte sig vel. I al fald noteres det nogle dage efter, at hun var syg. Plakaten er usigneret.

KASINO

Direktor: Richard Mortensen.

Det grønne Haab

Premiere

Fredag d. 26. Decbr.
(2. Juledag)

Kl. 7³/₄ pr.

Premdeles hver Aften

Det grønne Haab

af

Holger Drachmann.

Iscenesat af Aage Oderwald-Lander.
Dansene arr. af Holger Hatwany.

Personerne:

Bredsteders Stemme	Anna Guldbrodden.
Peter Kanal	Vilh. Meier
Pælle	Eli Feksaar.
Pællea	Hertha Strandvold.
Kystaja Gørz	Vieling Rungheim
Kristian Esromhus.	Ole Larsen
Hans Natvigal	Oderwald Lander.
Frederik Valby	Henry Feder.
Jep. Wilbæret	Emet Luson.
1. gæste fyr tre Bombelassen.	Johannes Jensen.
2. do.	Ven. Schmidt.
3. do.	Alfred Jensen.
Prinsessa.	Tove Bang
	Indfødte paa Sydhavsaen.
	Kingere — Piger.

Teatrets Billet-Telf.
1881-1263

Teatrets Billet-Telf.
1881-1263

Billetter: 3,80 - 3,20 - 2,60 - 2,00 - 1,40 - 1,10 incl. Skat

Hver Sendag Eftermiddag Kl. 4-6 Forestilling
Smaa Priser.

FDFs første musikstævne – 1925

Tirsdag 28. oktober 1924 fik bestyrelsen i FDF-Århus forelagt hovedbestyrelsens tilbud om at arrangere et musikstævne i Århus, der skulle foregå i dagene fra 2. til 9. august under direktion af læge Rosing-Schouw. Det var ikke med begejstring, Århus-bestyrelsen modtog tilbuddet, man ville hellere have haft et væbnerstævne, men det blev vedtaget at svare hovedbestyrelsen, at man med glæde tog mod tilbuddet, idet man dog tilløjede, at man håbede, at afdelingen blev spurgt først, når der skulle afholdes et landsvæbnerstævne.

Grunden til den store interesse for netop væbnerstævnet skal formentlig ses på baggrund af, at det var et forholdsvis nyt begreb inden for FDF. I 1909 var Baden Powells spejderbevægelse nået til Danmark, og de nye idcer, der var i denne ungdomsbevægelse, tog man i FDF op til nærmere prøvelse for at se, om der var noget, der med fordel kunne bruges og omplantes til FDF. Dette var den første spæde begyndelse til den i 1919 indførte "væbneridræt", der gav FDF det nye arbejdsstof, der var påkrævet til alle de store drenge i alderen 13-16 år, som efterhånden voksede op i FDF, og som man længe havde savnet beskæftigelse til. Væbneridræt er en kombination af FDFs gamle arbejdsmetoder, bla. gymnastik, marchture og boldspil og spejdersport, tilpasset efter den danske drengs almindelige behov, som forbundet beskrev det.

Da man i Århus havde påtaget sig opgaven, nedsatte man straks et udvalg, der skulle tage sig af alle de praktiske forhold til afvikling af stævnet. I dette udvalg kom blandt andre pastor Bramming-Hansen, residerende kapellan ved Sct. Johannes Kirke og 1925 sognepræst i Hjortshøj-Egå, til at sidde, og han lavede plakaten til musikstævnet, som ikke blev afholdt i de af hovedforbundet bestemte dage, men i perioden 29. juli til 5. august, da man vedtog at leje stadion søndag 2. august, hvor "Monstrekoncerten" med 350 deltagere skulle finde sted. For øvrigt er det værd at lægge mærke til, at der på plakaten er en skjult reklame, for det i begyndelsen af 1925 startede hornorkester i Århus 2. kreds, bemærk indskriften på hornet.

Naturligvis var der en økonomisk risiko ved et så stort arrangement, men det var blevet aftalt med landsforbundet, at det tog tab og vinding, i sidste tilfælde med en godtgørelse til afdelingen efter landsforbundets nærmere bestemmelser, det viste sig, at stævnet gav så pænt et overskud, at Århus fik tildelt 500 kr!

Der blev arbejdet meget intenst med opgaven, og 1. maj var næsten alt på plads, leje af Stadion, aftale med militæret om lån af ridehuset og ridepladsen og der var tilmeldt 249 til konkurrencen samt 58 tilmeldte, men uden for konkurrencen plus ca. 60 øvrige deltagere fra forskellige forbund. Det eneste, der ikke var faldet helt på plads, var indkvarteringen. Dette problem løstes først til fulde sidst i juli, og da havde man flere indkvarteringspladser end deltagere.

Det var en voldsomt program, deltagerne blev udsat for, med samspilsøvelser flere gange om dagen og udflugter samt det vigtigste koncerterne og konkurrencerne. Ved åbningen og den første formiddags samspilsøvelse var kronprins Frederik, der var stævnets protektor, til stede.

Det var ikke kun på stadion, der skulle spilles, men rundt på alle byens torve blev der givet koncerter til bedste for byens borgere. Koncerten på Stadion blev overværet af mellem 7.000 og 8.000 tilskuere.

Musikstævnet sluttede med et fakkeltog, der udgik fra KFUMs store sal i Klostergade, hvor man havde fået bekendtgjort resultatet af konkurrencen: Fredericia sejrede med 40 points og som nr. 2 kom Århus 1. kreds med 36½ points. Fakkeltøget endte på Bispetorv, hvor der på torvet og i de tilstødende gader havde samlet sig 10.000-15.000 mennesker, der ville høre orkestrene spille for sidste gang.

Der er ikke megen tvivl om, at dette stævne havde stor betydning, og det blev det første af en lang række orkesterstævner, der med jævne mellemrum blev afholdt rundt om i landet.

Året efter fik Århus-kredsen sit ønske om et væbnerstævne opfyldt, da man arrangerede 1. Marselisborglejr med 2.600 deltagere.

Protektor: Hs. kgl. Højhed Kronprinsen

Søndag d. 2. August Kl. 4 paa Stadion
Monstre-Koncert
350 Musikere

Solist: Kgl. Kammersanger Peter Cornelius

Billetter à 1,50 Tribune - 1,00 Voksne, 50 Øre Børn

Radiobølger fra alle verdenshjørner

I vore dage, hvor den elektroniske teknik så hastigt udvikles og ændres, at man den ene dag næppe tør købe et apparat af frygt for, at et andet den næste dag kan fås både bedre og billigere, fatter man kun vanskeligt den opsig, radiofonien vakte, da den for alvor kom frem i 1920'erne og langsomt blev hver mands eje. Et af de midler, man havde og brugte for at udbrede kendskabet til det nye medie, var udstillinger. Foruden de relativt få kyndige kom også menigmand og så på, hørte og undrede sig – og forstod ikke meget af det hele, om overhovedet noget.

Radioudstillinger blev hurtigt populære og afholdtes i adskillige større byer. Skal man tro Demokraten, kom Århus sent med, først i 1926 og angiveligt formidlet af den meget aktive, lokale Arbejdernes radioklub. Byens anden klub, Århus radioklub, var nu også blandt initiativtagerne; men først med stiftelsen af arbejdernes var der for alvor kommet gang i sagerne, skrev avisen. Udstillingen fandt sted i dagene 4.-7. november, torsdag til søndag, og afholdtes i Kunstbygningen på Bispetofte.

Åbningen fandt sted den 4. kl. 11 om formiddagen. Foruden repræsentanter for arrangørerne var mødt de fleste af byrådets menige medlemmer og "mange andre prominente borgere". Selvfølgelig var den højtidelige åbning var overladt borgmesteren, der i sin tak og ros også fik lejlighed til at indflette, at bestræbelserne i den fremtidige udvikling burde gå på at gøre radiofonien billigere, så den kunne komme alle til gode. I sin tale svarede Århus radioklubs formand, ingeniør M.V. Brøndum, der også var en af udstillingens praktiske tilrettelæggere, at det i og for sig ikke var priserne, det var galt med: et krystalapparat kunne fås for en snes kroner. Det var mangelen på kraftige stationer, der lagde sig hindrende i vejen for de billige apparater. Det ville der blive rådet bod på, når den nye "storstation" blev færdig. Han tænkte her på Kalundborgsenderen, der netop var under opstilling. Brøndum sluttete med nogle "samfundsfilosofiske" bemærkninger: "Man har klaget over, at de moderne fornøjelser og undervisningen kalder de unge bort fra hjemmene. Nu kommer radioen og kalder dem tilbage til hjemmene igen; men så ender det vel også med, at man beklager sig over *det*".

Arrangementet havde en udmærket presse – i Demokraten og Stiftstidende krydret med annoncer, hvor man bemærker modtagere og højtalere som "Scala", "Avadyn" ("indbyggede spoler, meget selektiv"), "Freundophon" ("det lille vidunder") og "Sphinx" ("den rette familiemodtager"). Stiftstidende havde en hel gennemgang, stand for stand og med mange tekniske detaljer.

Det fremgår i øvrigt, at flere apparater, hvad der var ganske almindeligt på de tider, var produceret på værksteder i byen. I den lange række træffes også Struerfirmaet Bang & Olufsen, det eneste endnu eksisterende på dansk grund. Ellers er navnene forlængst glemt på nær to: "Unica" og "Neutrofon", der vist fortsat kunne fås også i nogle år efter 2. verdenskrig. Med hensyn til nyheder og detaljer indskrænkede journalisterne sig til at beskrive det, de nogenlunde selv kunne forstå: store "supermodtagere" fra Frankrig og USA (med en modificeret dansk udgave), en kontakt, hvorved man kunne udskyde senderstationer, der virkede generende, og ikke mindst de omformere, der gjorde det muligt at slutte radioapparatet til det almindelige lysnet. Akkumulatoren og tørrelementerne havde været vigtige irritationsmomenter. De skulle passes, oplades og fornyes, så man ikke pludselig og uformodet stod uden strøm til det nye vidunder.

Demonstrationer var der daglig, og til søndag formiddag annoncerede man endog gudstjeneste fra København og bagefter musik fra den danske og udenlandske stationer, bl. a. den tyske Königswusterhausen. Af og til kunne der dog gå "kuk" i det, og en af dagene fandt man sig foranlediget til i aviserne at bede omboende lyttere passe på med tilbagekoblingen. Der var al for megen "hyleri".

Udstillingen var overordentlig velbesøgt. På visse tider masede folk rundt i bygningens tre lokaler, og da den lukkede søndag kl. 23, havde der været omkring 5.000 besøgende.

Den muntre plakat var lavet af maleren og tegneren Martinus Hougaard ("tinus"), der i mange år virkede på Demokraten både som illustratør og kunstanmelder. Mange husker endnu hans talrige eksteriører fra byens gader og pladser, der i dag er en hel byhistorie for sig selv.

PRIMO

UDSTILLINGEN

APRIL

KUNSTBYGNINGEN

4

7 NOVEMBER
1926

MARTINVS
HOUGAARD

CHR. OLSEN. AARHVS

Ceres gyldne drik

Arosia hed den, og det var nutidens fineste mælkesyreholdige frugtdrik. Det står der i det mindste på plakaten, og skulle man være i tvivl, peger æblet til højre diskret med en gren på navnet. Og så er sandheden en anden. Det kan godt være, at Arosia var den fineste i nutiden, men det var og blev et plagiat. Den ægte vare hed Chabeso, og den var blevet bragt på markedet i 1932 af bryggeriet Wiibroe i Helsingør og blev en fantastisk succes. Den var i enhver henseende højmoderne og blev ungdommens modedrik fremfor nogen i 30erne. Den blev solgt i de langhalsede slanke flasker, som skulle lede tanken hen på hvidvin, men som nok så meget gav anledning til betegnelsen chabeso-skuldre om dem, der ikke i nogen forstand hørte til de bredskuldrede. Chabeso var lavet af druer; den drik, som Ceres i 1933 lancerede under navnet Arosia, var lavet af æbler. Deraf betegnelsen frugtdrik ud fra devisen, at for Vorherre er vi alle frugter. Æbler og druer er i hvert fald. Drikken hørte 30erne til. Det kneb med at skaffe mælkesyre fra Tyskland under krigen, og den gled så ud af sortimentet hos Ceres. Derimod fortsatte Carlsberg med produktet efter krigen, hvor den – i almindelige sodavandsflasker og under navnet Drueta – kunne fås til op i 70erne.

Ceres bryggerierne havde først så forholdsvis sent som 1926 påbegyndt fremstillingen af mineralvand. Det var en produktion, som Carlsberg og Tuborg var startet på i begyndelsen af århundredet og Albani i Odense i 1915, men Ceres kom altså forholdsvis sent med. Det hænger givetvis sammen med, at der fandtes en meget markant virksomhed i Århus inden for mineralvandsfabrikationen. Det var Sankt Nicolauskilde, der udover sin uforlignelige apollinaris fremstillede ikke mindre end 61 andre former for sodavand. Sådant var situationen i 1912, og det kunne godt få en bryggeriledelse til at tøve med at tage denne form for produktion op. Men i 1926 skete det altså, og det er nærliggende at se det som et led i den skærpede kamp mellem provinsbryggerierne og de store bryggerier i København. Mineralvand blev en faktor i denne kamp, og Ceres var langt fra det eneste bryggeri, der forsøgte at gøre Wiibroe kunsten efter, da Chabeso nogle år senere blev lanceret. Tuborg kaldte sin drik Funkisko og fik derved understreget det strømlinede og moderne i produktet. Neptun i Silkeborg og Urban i Ålborg ville understrege, at provinsen ikke stod tilbage for København, hvad produktets lødighed angik, og kaldte deres drik for henholdsvis Royal og Monarch, medens Thordahl i Skive kaldte sin for Tutti Frutti og havde så derved ikke forpligtet sig specielt på at lave en druedrik. Det navn, Ceres valgte, Arosia, appellerede til lokalpatriotismen og var dermed et led i den strategi, bryggeriet fulgte i 30erne.

Plakaten er signeret FP, der ikke har kunnet identificeres med sikkerhed. Den blev ikke trykt i fuldt plakatformat, men i et mindre format og på stift karton, så den har været beregnet til ophængning indendørs i butik eller restaurant.

Fp.

NUTIDENS
FINESTE
MÆLKESYRE-
HOLDIGE
FRUGTDRIK

CERES

GYLDNE

DRIK

Forlang Ceres

I mellemkrigstiden kom de danske provinsbryggerier under pres fra Carlsberg og Tuborg. Konkurrencen var hård. Alle bryggerier forsøgte så at tage kampen op ved at modernisere deres produktionsanlæg, men det øgede kun kapaciteten yderligere, så konkurrencen blev endnu mere mærkbar. I den situation forsøgte provinsbryggerierne at appellere til lokalpatriotismen. Det gjaldt, som det blev sagt, om at hindre det stadig stigende snobberi for de københavnske ølsorter. Bryggerierne havde indbyrdes aftalt nogle begrænsninger af reklameformerne, så der var sat snævre rammer for, *hvordan* bryggerierne kunne henvende sig til deres lokalpublikum, men en af de muligheder, der stod åben, var plakaten.

Denne mulighed benyttede Ceres sig af, da bryggeriet i 1934 fik maleren Aage Handest til at tegne en reklameplakat. DRIK JYDSK ØL I JYLLAND indskærper plakaten, og, som det fremgår af billedet, bliver opfordringen fulgt, for der bæres mere jysk øl ind.

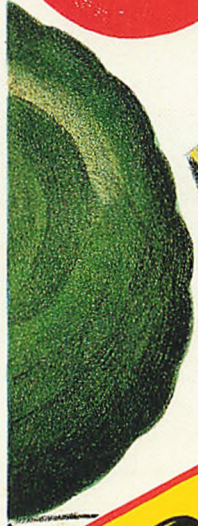
Tegneren har anskuet situationen set fra oven. Derved opnår han, at tilskueren til plakaten ikke kommer til at stå i vejen for den bomstærke mand, der kommer bærende med kassen, og det understreger reklamens skjulte budskab om, at vi her står overfor en bevægelse, som ikke er til at standse. Ubestikkeligt og uforstyrreligt bærer ølkusken sin kasse frem. Han går den lige vej med sit jyske øl. Jysk øl kan man stole på – og drikke i det uendelige, for der vil altid usvigelig sikkert blive båret mere frem. ALTID CERES.

I øvrigt er ølkusken sandsynligvis tidligere ølhandler. Ceres havde i 1925 lagt sin distribution af varerne fuldstændigt om. Indtil da var øllet blevet solgt til særlige ølhandlere, men nu overtog bryggeriet selv salget. Til dette formål blev der indkøbt en række lastbiler (1920'erne blev lastbilernes gennembrudstid i det danske trafiksystem), og for ikke at genere de tidligere ølhandlere mere end højst nødvendigt fik de og deres personale tilbudt arbejde som chauffører og medhjælpere på de nye lastbiler.

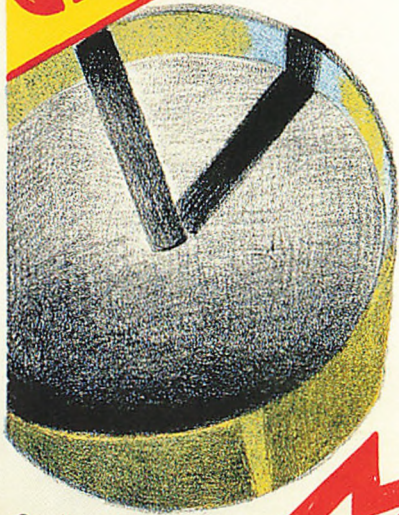
Aage Handest var indfødt århusianer og var i mange år lærer ved Århus tekniske Skole og drev desuden en privat malerskole. Hans undervisning sikrede ham det økonomiske fundament, så han kunne hellige sig maleriet i den tid, der blev tilovers, uden økonomiske sorger. Han malede både landskabs- og figurbilleder, og plakaten her er et godt eksempel på hans på én gang kraftige og beherskede stil. Til hans kendeste arbejder hører et torvebillede fra 1942, som hænger på Århus Rådhus.

Forlæng
CERES

**DRIK JYDSK ØL
i JYLLAND
DRIK „CERES“**

**ALTID
CERES**

ØL og
MINERALVAND

*Ag. Handest
34*

Elefantmanden

17. maj 1935 stod Århus på den anden ende, da de længe ventede elefanter til byens zoologiske have endelig ankom. Elefanterne havde haft en ganske normal rejse fra Colombo til Frihavnen i København. Men de blev ofre for det store trafiksammenbrud, som blev resultatet, da man tog den nye jernbanestation i Fredericia i brug. Her måtte de to elefanter gøre et længere ufrivilligt ophold, mens hundreder af gæster i Zoologisk have forgæves spurgte efter dem.

Da godstoget med elefanterne rullede ind på godsbanegården i Mølleengen, havde rygter om deres ankomst samlet en stor skare ventende, der i et større optog fulgte med dyrene og dyrepasserne til Zoologisk have. Det var ikke kun elefanterne, der tiltrak sig publikums opmærksomhed, man var fra flere sider meget optaget af de to elefantvogtere, der var iført turban, jakke, ternet fødsid bomuldsskørt og gummisko; desuden var man meget optaget af deres brune lød og melankolske øjne, som Stiftstidende så malende beskrev dem.

De to elefantpassere var med, for at elefanterne ikke skulle få et alt for stort chock ved omplantningen fra Asiens varme, rolige omgivelser til det mere kølige Nordeuropa.

Den ældste elefantpasser, som benævnte sig Elephantman of 1. Degree var Jena Zena, og hans lidt yngre medhjælper hed Abu. Der gik ikke lang tid før bladtegneren Henrik Hansen, der hentede megen inspiration i Zoologisk have, blev betaget af elefanterne og elefantpasserne. Jena Zena havde ikke noget imod at sidde model, og han blev både forevigtet i stregtegning og på maleri.

Henrik Hansen har lavet mange motiver til Tørsleffs produkter for eksempel den grinende kineser på Atamon-etiketterne, peberfuglen, den lyslukkede prinsesse med Eventyrbuddingen og så naturligvis emballagen til den i 1933 præmierede vaniljesukker.

Siden den første udgave af Jena Zena på Tørsleffs vaniljesukkeremballage så dagens lys, har den undergået små ændringer. Teksten har naturligvis skiftet karakter, men den væsentligste ændring har dog fundet sted i de grønne baggrundsstreger. På den oprindelige udgave var disse striber grønne bambusstænger. Motivet, der er brugt på emballagen og plakaten, er en kombination af de mange tegninger, som Henrik Hansen lavede af Jena Zena, og det maleri han også lavede af samme. Ole Henrik Laub, Henrik Hansens søn, beskriver maleriet: " Det hang i spisestuen, og når jeg sad på min plads ved bordet, kiggede jeg hver dag på Jena Zena, elefantmanden, eller The Elephantman of 1. Degree, som han ikke uden stolthed benævnte sig selv. Manden som kom med elefanter til Århus!

Han sidder i en kurvestol med det smukke mørklødede ansigt vendt en anelse bort fra beskueren, øjnene er klare og mørke, munden fyldig, næsen stor og buet. Det lange sorte hår, som han tit lod hænge ned ad ryggen eller gemt under en turban, er her samlet i en knude i nakken. Han er iført en lang grønblå dragt med rødlige mønstre. Bagfra falder et gyldent lys ind over den smukke mandsskikkelse."

Kun en ganske svag afglans af dette maleris fortryllelse er kommet med på emballagen, men noget er der bevaret, ikke af vaniljepigen, men af "manden som kom med elefanter til Århus".

TØRSLEFFS

Vanni

GULD
MEDAILLE
1933

- det er Smagen...

Mange serviceydelser fra Århus Kioskselskab A/S

Plakaten fra Århus Kioskselskab er sammensat af så mange forskellige enkeltheder, at det ved første øjekast næsten virker overvældende. Men det er nok bevidst, at selskabet ikke har valgt den traditionelle plakatudformning med et enkelt budskab, men derimod har ønsket inden for plakaternes begrænsede plads at præsentere så mange af selskabets servicetilbud som muligt i håb om at fange og fastholde iagttagernes interesse. Plakatens forskellige tekster er holdt i rødt, blå og sort, medens de gengivne motiver udelukkende er i sort.

Allerede da Århus Kioskselskab den 26. maj 1900 åbnede sin første kiosk på Skt. Clemens Torv (se Århus-Årbog 1974, s. 119-125), var serviceydelserne næsten mangfoldige. I en annonce blev bl.a. fremhævet: offentlig telefonstation, hurtig og sikker budbesørgelse (pr. cykel), salg af blade, rejseplaner, post- og jernbane-frimærker, adressebreve, fragtbreve o.s.v.; til brug for publikum fandtes rejseplaner, Hof- og Statskalender, vejvisere for Århus og København; endvidere besørgedes blandt meget andet også kommissioner og annoncering.

Den afbildede plakat samler derimod interessen omkring en enkelt af kioskselskabets serviceområder, nemlig reklamefunktionen. Det sker med ordene: Annoncer, Plakater, direkte og indirekte Reklame, Friluft-Reklame og Moderne By Reklame.

Øverst til venstre er der under ordet Annoncer gengivet en avisside med mange små og større annoncer. Et nærmere studium af annoncesiden viser, at de små annoncer alle har københavnske adresser. Kioskselskabet har åbenbart ikke villet give annoncørerne i århusianske aviser gratis reklame eller, hvad der nok er mere sandsynligt, ikke villet risikere at blive bebrejdet en uønsket brug af annoncerne. Derfor har man valgt en udenbys annonceside. Studiet viser også, at de tre større annoncer alle er påklæbet siden. Det gælder de to enspaltede annoncer for henholdsvis kioskselskabet selv og for I. Koppels herreskrædderi samt den tospaltede annonce for Juhls farvehandel. Den sidstnævnte annonce daterer plakaten, idet teksten oplyser, at Juhls farvehandel nu kan præsentere sæsonens nye tapeter af de tre anførte mærker, der er "skønnere end nogensinde . . . nøjagtig som 1938 kræver det".

I henhold til plakaten tilbyder kioskselskabet både direkte og indirekte reklame. Direkte reklame omhandler reklamemidler, der er rettet mod bestemte målgrupper, f.eks. salgsbreve o.lign., medens indirekte reklame eller almen reklame omfatter reklamemidler, som henvender sig bredt til publikum, f.eks. annoncer, plakater og skilte.

Endelig indeholder plakaten til venstre en billedmontage af nogle af de steder, hvor selskabet udøvede sin virksomhed, f.eks. reklameaktiviteterne. Billederne viser kiosken på hjørnet af Nørregade og Paradisgade, oprindeligt rejst på Banegårdspladsen i 1901 som selskabets kiosk nr. 2, sporvejenes vogn nr. 51 fra 1931, kiosken på Skolebakken ved Katedralskolen, kiosken på pladsen neden for Vennelyst, kioskselskabets kontor på Ryesgade 1 og til sidst en reklamesøjle på Bispetorvet.

Som allerede nævnt må plakaten være fra 1938. Den er trykt hos Chr. Olsen, Århus, og signeret af Aage Handest (1894-1965). Denne århusianske, autodidakte kunstner var maler og lærer ved Århus tekniske skole. Foruden malerier har Aage Handest tegnet en række Århus-motiver, hvoraf flere har været anvendt i kioskselskabets lykønskningstelegrammer, der dengang var en stor artikel for kioskselskabet, og som ifølge plakaternes kioskannonce kunne kombineres med et sparekasse gavekort, udstedt af kioskselskabet.

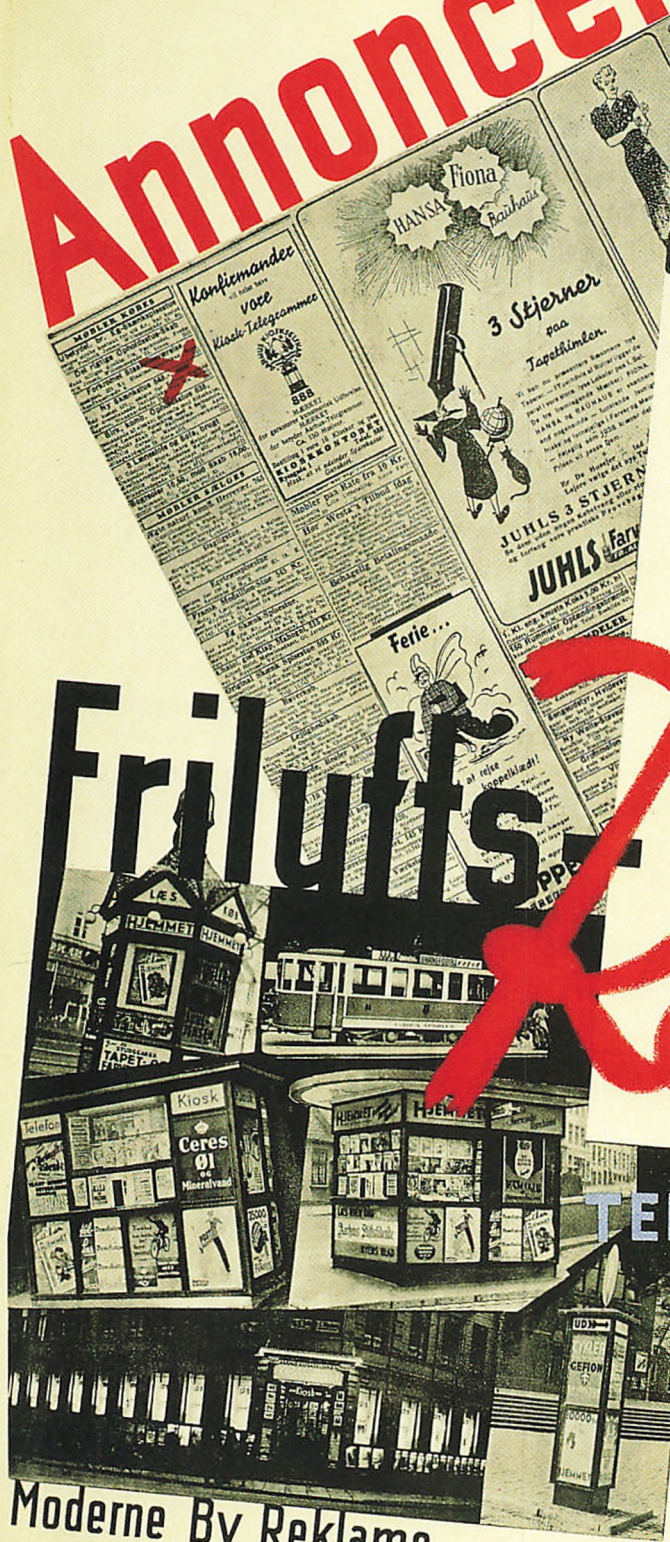
Plakatens fremstilling og udsendelse kan stå i forbindelse med en ændring af selskabets ledelse, idet grundlæggeren Johs. Hansen (1862-1937, postekspedient i Århus 1886-1911, postmester i Langå 1911-16 og i Skanderborg 1916-23) var død i 1937 og som formand for bestyrelsen blevet afløst af landsrettsagfører C. Holst-Knudsen (1886-1956).

Århus Kioskselskab blev oprettet i 1900, omdannet til aktieselskab i 1903 og likvideret i 1970 i forbindelse med Chokoladefabrikken Carletti A/S's overtagelse af kioskaktiviteterne.

Annoncer

Plakater

direkte og indirekte Reklame

Reklame

TELEFON

888

Moderne By Reklame

Aarhus Kioskselskab ^{A/S}

Ang. Handing

Turist- eller erhvervsreklame?

I begyndelsen af maj 1938 blev mere end 3000 eksemplarer af denne plakat hængt op overalt i Århus, på gaderne, i forretninger og kontorer, i sporvogne og busser. Samtidig dumpede mere end 10 gange så mange brochurer med samme motiv på forsiden ind ad brevsprækken hos alle byens husstande.

Den i kunstnerisk henseende lidt primitive plakats hovedbudskab var klart nok: en opfordring til alle byens borgere om at gøre en indsats for at få byens erhvervs-, turist- og kulturliv til at vokse. Lige så tydeligt markeredes det, at det grønne træ havde behov for en frugtbar muld af pengebidrag for at trives vel, og til overflod var teksten på nogle suppleret med oplysning om, at indsamlingslister var fremlagt i alle byens pengeinstitutter samt på dagbladsekspeditionerne. Det samme kunne læses i brochuren, der også fortalte, at formålet med indsamlingen først og fremmest var at skaffe penge til en mere effektiv reklameindsats for at få flere turister til at gæste Århus. "Århus Reklamens Arbejdsudvalg for turist- og erhvervspropaganda", nedsat af Turistforeningen og med viceborgmester Stecher Christensen i spidsen, stod bag initiativet, støttet af en kreds af byens bedste borgerskab. Målet var angiveligt at få indsamlet mindst 40.000 kr. til et forstærket turistarbejde og med dette beløb som baggrund få byrådet til at bevilge et tilsvarende.

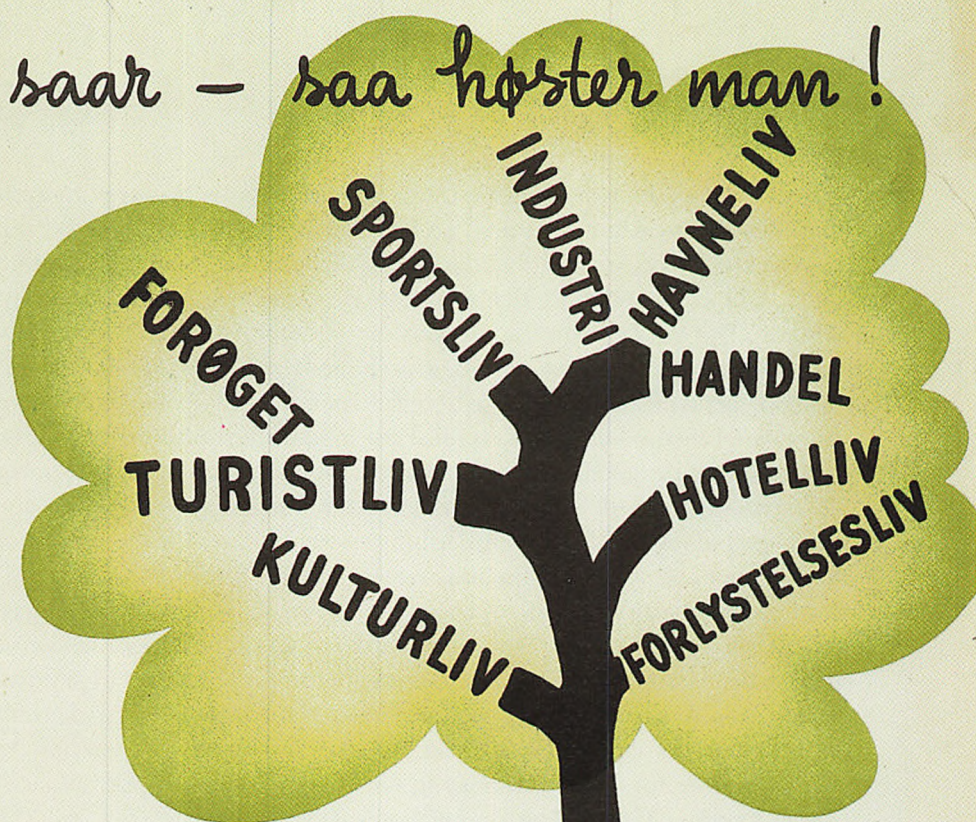
Samarbejdet omkring et stort fælles bypropagandafremstød var i foråret 1938 af ganske ny dato. Forud var gået et større opgør i Århus Turistforening, der af Århus Reklameforening var blevet beskyldt for at arbejde alt for snævert på turistområdet. Reklameforeningen ønskede, at også det århusianske erhvervs-livs interesser skulle tilgodeses i turistarbejdet, og at foreningen skulle gøre en mere aktiv indsats for selv at skaffe midler. Et samarbejde mellem de to foreninger blev forsøgt etableret, men kom dog ikke i stand, før byrådet greb ind. I et fællesudvalg med repræsentanter fra de to foreninger og byrådet blev man enige om, at turistforeningen også skulle tage sig af bypropagandaen, men at dens bestyrelse til gengæld skulle udvides med medlemmer fra Reklameforeningen og byrådet. Det blev den, men med det resultat, at stort set hele foreningens gamle bestyrelse blev væltet ved en ekstraordinær generalforsamling i marts 1938. Som ny formand valgtes en af Reklameforeningens repræsentanter.

Og nu blev så den indsamling, som Reklameforeningen oprindeligt havde fået ideen til, sat i værk. Med en ti-dages fortættet propagandaindsats, hvis scoop blev indspilningen af en reklamefilm, der med landets første transportable tonefilmapparat kunne vises på kampagnemøderne rundt i byen. Aktørerne var operasanger Marius Jacobsen, der afsang "Jylland mellem tvende Have", mens Stecher Christensen i en ti-minutters flammende argumenterede varmt og indtrængende for kampagnen: "– giv os midlerne til at gøre det arbejde, der skal flerdoble besøget i vort herlige Århus – smilets by."

De 40.000 blev nu ikke nået på ti dage. Men i september, da kampagneresultatet gjordes op, var der kommet 41.896 kr. i turistforeningens kasse. På den baggrund bevilgede byrådet senere på året yderligere 40.000 til turistsagens fremme i den følgende treårsperiode.

Der blev i tiden derefter sat mange planer i værk for turistfremstød både i turistforeningens bestyrelse og af den nyansatte turistchef. Men så kom besættelsen.

Som man saar - saa høster man!

Gør Din Indsats for Din By-
hjælp at sprede Aarhus' Ry!

INDSAMLINGSLISTER MED NÆRMERE OPLYSNINGER I BANKER OG SPAREKASSER.

AARHUS **PROPAGANDA** **S**

Rundskue

I årene 1912-65 blev der årligt arrangeret et rundskue. Navnet kan minde lidt om dyrskue eller ungske, men det har nu ikke noget med en landbrugsudstilling at gøre. Det var baseret på et hæfte, som kunne købes i kioskerne, og som foruden en række konkurrencer også indeholdt forskellige kuponer, som gav adgang til at se virksomheder, kommunale værker og andre steder, hvor der normalt ikke var offentlig adgang. Det var det egentlige rundskue. Desuden var der kuponer, der gav rabat, særlige rundskueforestillinger på teateret osv. Bag arrangementet stod dagspressen. Ideen var københavnsk og gik oprindeligt ud på at skaffe penge til rejsestipendier til journalister, senere til andre understøttende formål. Rundskuet formede sig som en folkefest med underholdningsarrangementer, der skiftede fra år til år.

I 1938 var der to hovedbegivenheder. Den ene hed "Landet kommer til byen" og bestod af et stort optog af udsmykkede vogne, der illustrerede forskellige sider af landbrugslivet i historisk tilsnit, samt et stort høstbal i Århus-Hallen. Anledningen var 150 året for stavnsbåndets ophævelse, der var blevet fejret samme år med et stort jubilæumsdyrskue på Bellahøj i København. Den anden hovedbegivenhed var Nationernes Fest, som også var henlagt til Århus-Hallen, og hvor den vigtigste begivenhed var kåringen af en uofficiel miss Europa. Størst bifald fik et kvindeligt skotsk sækkepibeorkester. Hvad deltagerne har tænkt i deres stille sind får stå hen, men det har næppe været til at gøre sig fri af trykket fra den alvorlige internationale krise omkring Sudeterlandet, som netop på det tidspunkt var under opsejling, og som må have kastet en kold skygge ind over Nationernes Fest i det fredelige Århus.

Plakaten er først og fremmest en tekstplakat, men et godt blikfang med Dansk Arbejde's logo med Thors hammer i midten og Dannebrog som baggrund.

Dansk Arbejde eller som den officielt hedder Landsforeningen Dansk Arbejde blev stiftet i juni 1908 i København. Baggrunden var en økonomisk afmatning i årene 1907-08 og den meget liberale venstre-regerings arbejde med en toldreform, der ikke skulle tilgodese ønskerne i dansk håndværk og industri. Industri og håndværk kunne føle sig ladt i stikken i den økonomiske vanskeligheder i disse år, og for at hjælpe på dette ved at få danske forbrugere til i højere grad at købe landets egne varer blev der stiftet en landsforening med dette formål. Der havde forud for dette været forskellige andre initiativer i samme retning, og fra et af dem overtog foreningen sit logo. Det var en tegning af Gefion, og den var der ikke tilfredshed med i den nystiftede forenings bestyrelse, så allerede i foreningens første leveår fik man tegnet det siden brugte logo med Thors hammer, og det oprindelige logo gik hurtigt af brug. Landsforeningen fik hurtigt oprettet lokalafdelinger i de større byer, og der kom en lokalforening i Århus allerede i stiftelsesåret 1908. En af de drivende kræfter var den meget aktive og engagerede og idealistiske bogtrykker Marius Geertsen. Lokalafdelingerne levede deres mere eller mindre stille liv, men netop i 1938 fik de nye opgaver. De blev hjemsted for filialer af den Arbejdsbørs, som landsforeningen havde oprettet i København nogle år tidligere. Den havde til opgave at hjælpe danske industrivirksomheder i gang med produktion af varer, som tidligere var blevet importeret til landet, men som man under den strenge valutaregulering ikke længere kunne købe. Så det var en forening, der var i offensiven, som rundskuedagens arrangører havde entret med.

2'
3'
OG
4'
SEPTBR.
1938

KØB
RUND
SKUE
HEFTET
2 KRONER

Rundskue

i Aarhus

ATTRAKTIONER:

Brevduerne gaar til Vejrs

Gætte-Konkurrence

Belysnings-Sensation Gætte-Konkurrence

Landet kommer til Byen

Malerisk Vogntog gennem Byen og

storstilet Høstbal i Aarhus-Hallen

Europas Skønhedsdronninger

Nationernes Fest i Aarhus-Hallen

Aarets Præmie-Rebus

Hovedpræmier: 2.000 Kr.,
en moderne Stue og 50 andre flotte Præmier

Kehlet fotografierer Børnene

Enestaaende Børne-Portræt-Galleri i Aarhus-Hallen 28. Aug. til 4. Sept. (begge Dage indbl.)

14 Teater-, Biograf- og Cirkus-Kuponer
Talrige andre Rabat- og Adgangs-Kuponer

Rundskue-Hesten og Præmie-Tyrekalven

Tips-Konkurrence om 150 Adgangskort
til Fodboldkampen: Oslo—Jylland

2 Dansk Arbejde-Tombolaer
med 10.000 Gevinstater

Forlystelsespark paa Havnepladsen

D
A
N
S
K

A
R
B
E
J
D
E

Rundskueheftet

udkommer

den

25. August

Giv os en håndsækning

til bygning af Christianskirken

Den stramt opbyggede plakat er udateret, usigneret og uden angivelse af trykkested. Den er udformet i blå og røde farvenuancer til henholdsvis himlen og de stablede mursten fornedet. En hvid streg er anvendt til et stiliseret rids af kirken og til en murske oven på murstenene samt til teksten. Denne fastslår, at "Christians Kirken skal bygges nu –" og opfordringen er derfor "Giv os en håndsækning", idet det oplyses, at bidrag modtages på et anført telefonnummer og på en oplyst postkonto.

Den kirke, der skulle rejses, var valgt i 1937 ved en konkurrence for alle selvstændigt virkende arkitekter, der boede i Århus, og som var medlemmer af enten Akademisk Arkitektforening eller Dansk Arkitektforening. Der var indsendt 13 forslag. Afgørelsen var vanskelig. Men vinder blev den 34-årige arkitekt Aage C. Nielsen (1903-77, arkitekt i Århus 1937-47). Dommerkomiteen fremhævede bl.a., at den foreslåede sænkning af terrænet mod syd (langs kirkebygningen) skabte mulighed for velbelyste menighedslokaler (i krypten) samtidig med, at kirkerummets gulv kun blev hævet tre trin over terrænet, hvorved det af mange kirkegængere frygtede store trappeanlæg foran hovedindgangsdøren blev undgået.

På plakaten er kirken set fra øst med våbenhuset foran kirkens gav. Til højre ligger det 34 m høje kirketårn ved skibets nordvæg, helt fremme mod øst. Kirken har sit kor mod vest og er således vendt 180 grader i forhold til det normale.

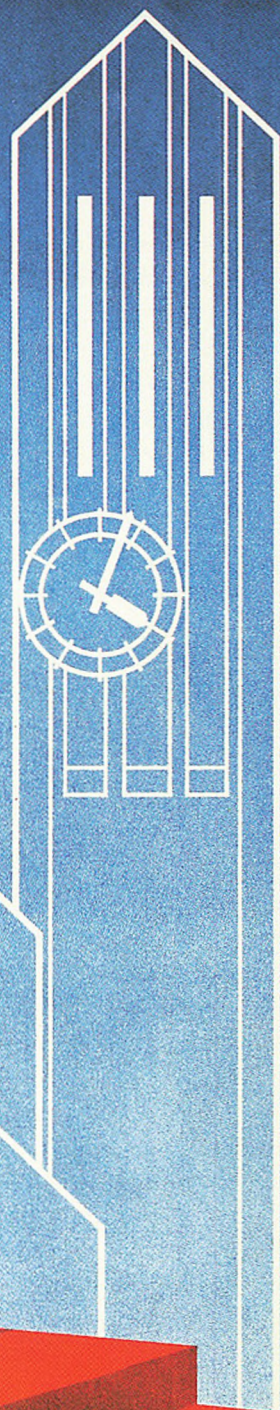
Plakaten var fremstillet i 2.000 eksemplarer som et led i kampagnen i forbindelse med en husindsamling i Århus i dagene 1.-16. maj 1939 til det nævnte kirkebyggeri. Hele byen var delt i 200 distrikter, hvis 32-33.000 husstande skulle besøges af frivillige indsamlere. Disse solgte små mærkater med en tegning af Christianskirken, der var lidt mere gennemarbejdet end plakaternes rids. Grønne mærkater kostede 25 øre, røde 1 kr. og gule 5 kr. Indsamlerne modtog også større beløb og medbragte derfor autoriserede lister med fortløbende numre og med Århus Kirkefonds stempel og påtegning af formanden for indsamlingskomiteen, som var nedsat allerede i 1936, biskop Fr. Bruun-Rasmussen (1870-1964, stiftsprovst i Århus fra 1922, biskop 1931-40). I forbindelse med husstandsindsamlingen var der fremstillet ca. 35.000 brochurer til uddeling.

I indsamlingsperioden var der endvidere i byens aviser indrykket annoncer, relativt store, 15½ x 12 cm, som anmodede om bidrag såvel til kirkens enkelte inventarobjekter – alter, orgel og døbefont – som til selve kirken. En af annoncerne oplyser, at en mursten koster 6 ⅓ øre, og at der skal bruges 700.000 sten til kirken. På denne baggrund kunne de forventede bidragydere selv udregne "et nogenlunde overslag over, hvad vi (d.v.s. komiteen) mangler for, at murerne kan gå i gang".

På baggrund af en sammenligning mellem de publicerede arkitekttegninger af kirken og de skitseagtige rids på plakaten, på mærkaterne og i annoncerne må det være rimeligt at antage, at det er arkitekt Aage C. Nielsen, der har stået for hele kampagnematerialet.

Indsamlingen i 1939 gav godt 33.000 kr. Krigsudbruddet få måneder senere og besættelsen det følgende år fremkaldte frygt for, at det indsamlede beløb skulle blive mindre og mindre værd som følge af dyrtiden. Derfor besluttede kirkekomiteen, hvis formand i 1940 ved biskoppens afgang var blevet pastor H.J. Falk (f. 1909, kapellan ved Skt. Johannes Kirke 1934-43, sognepræst ved Christianskirken 1943-67) at bygge kirkens krypt og anvende denne dels som midlertidig kirke, dels til menighedslokaler. Kryptkirken blev indviet den 29. november 1942. Men først 16 år senere den 2. marts 1958 blev den nye, egentlige Christianskirke – Århus første utraditionelle kirke – indviet.

CHRISTIANS KIRKEN
skal bygges nu -

Giv os en Haandbækning

BIDRAG MODTAGES PÅ
TLF. 503 OG POSTKONTO 54280

Kend dig selv – besøg udstillingen

Det sunde menneske

På plakaten sorte baggrund fanges blikket uvilkårligt af det blå hjerte og de to røde, stiliserede blodkredsløb, lungekredsløbet foroven til højre og legemskredsløbet fornedet til venstre. På hovedteksten, Det sunde menneske, står en nøgen, ung mand, der strækker armene skråt opad, næsten tilbedende en livgivende sol, der kan være symboliseret af det nævnte lungekredsløb. Ynglingen repræsenterer uden tvivl udstillingens hovedattraktion, glasmennesket, der på udstillingstidspunktet allerede var set af ca. 7 mill. mennesker verden over.

Af plakaten fremgår det, at udstillingen afholdes i Århus-hallen 4.-21. maj 1939, kl. 10-22. Over titelteksten er anført den institution, hvorfra hovedparten af udstillingsmaterialet stammer: Deutsches Hygiene Museum, hjemhørende i Dresden. Ved en virkelig beklagelig fejl er det midterste ord i det tyske navn blevet oversat til dansk: Hygiejne, således at institutionens navn er blevet en blanding af dansk og tysk. Det må have været en frygtelig opdagelse for de ansvarlige og kan næppe bebrejdes trykkeriet Chr. Olsen, Århus.

Sundhedsudstillingen kom til Århus fra Forum i København, hvor den havde været vist 17. marts - 16. april og var blevet besøgt af ca. 1/4 mill. gæster. I Århus var arrangørerne Arthur Jensens Forlag og A/S Århus-hallen. Forlagets interesse i udstillingen skyldtes, at det samtidig udgav bogen "Det sunde menneske" af overlæge Einar Rud fra Montebello. Udstillingskomiteen bestod af den nævnte forlagsdirektør og direktør A. Vestergaard Hansen, Århus-hallen, samt overkirurg Fabricius-Møller. Udstillingens arkitekt var C.F. Møller. Men tyske specialister tog sig selvfølgelig af det tyske, komplicerede materiale, der var udstillingens bærende element.

Udstillingen beslaglagde alle Århus-hallens lokaliteter. Langs den store hals vægge og ude i foyergangen lå de mange tekniske stande, som supplerede det videnskabelige budskab om sundhed. I hallens midte var placeret en legeplads med rutschebane, gynger m.m., hvor børn kunne være beskæftiget under opsyn, medens forældrene interesserede sig for selve udstillingen.

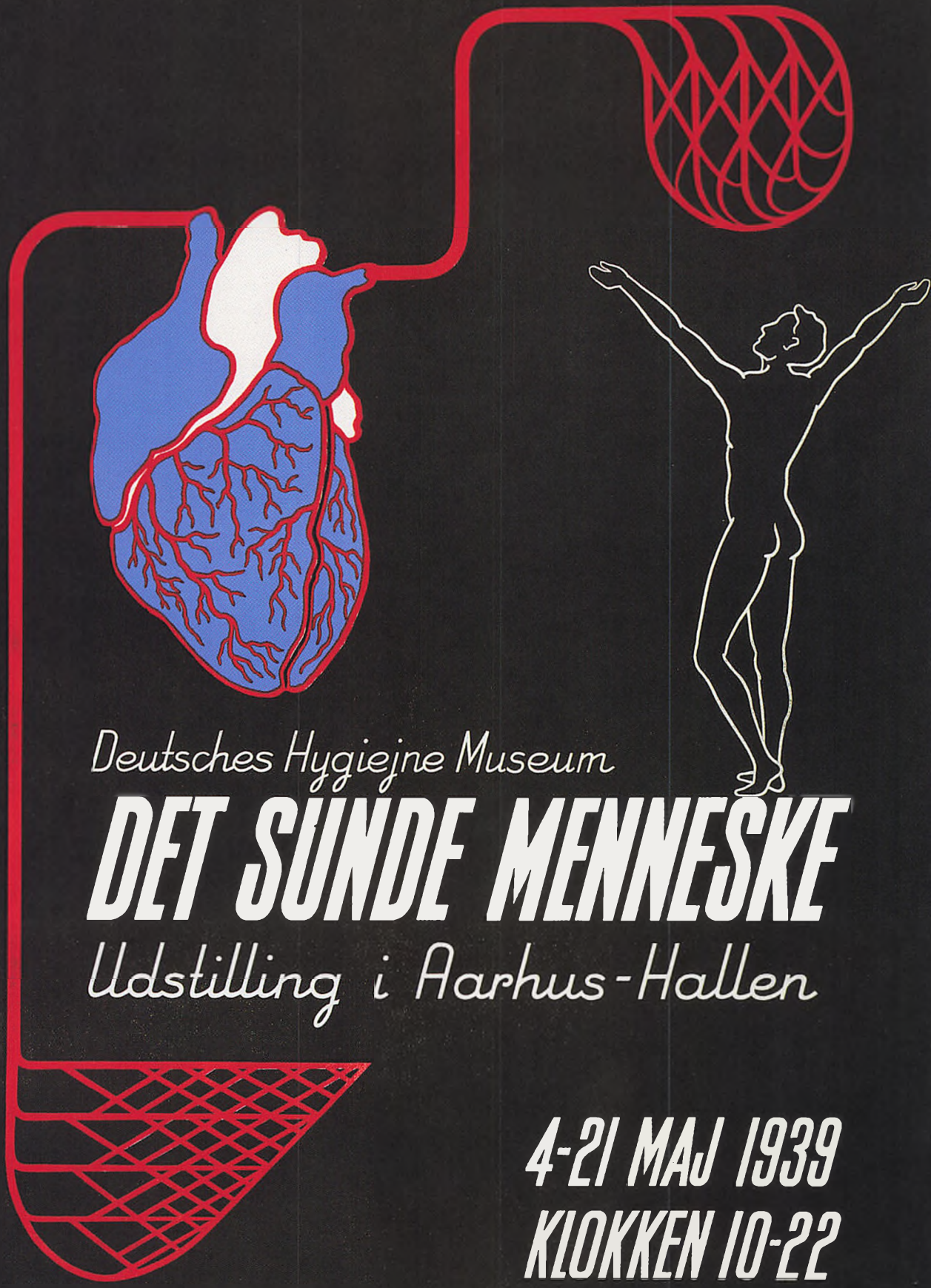
Ved hjælp af tavler, modeller og præparater orienteredes om enhver gren af den menneskelige organisme, således om hjerne og nerver, om knogler og muskler, om hjerte og blodkar samt lymfekar, om mave og tarm, om åndedræt, om tale, om øjet, om øret og om huden. Udstillingens sensation var glasmennesket, der vist i et mørkt rum på selve scenen, og som var indrettet således, at samtidig med at en stemme nævnte et organ og dets funktion, blev organet belyst indvendig fra, så man tydeligt kunne se dets plads i glaslegemet. Denne gennemgang af den menneskelige krop sluttede med ordene: "Større end alle teknikkens triumfer er – Mennesket".

En afdeling for sig udgjorde præparaterne fra Normal Anatomisk Institut i København. Disse omfattede bl.a. en serie, der viste et menneskefosters udvikling uge for uge og måned for måned fra undfangelsen til fødslen. I tilknytning hertil vist en tegnefilm om et barns fødsel.

I annekssalen afholdtes daglig film, foredrag og opvisninger, omfattende gymnastik, dans, ballet m.m.

Det samlede besøg på udstillingen nåede ikke det forventede tal på 75.000, der var anslået på baggrund af besøget i Forum. I udstillingsperioden reduceredes forventningerne til 50.000, men der kom kun i alt 42.000. Der var ellers etableret særtog fra Esbjerg og Ålborg samt et par andre jyske byer, ligesom landboforeninger og husmoderforeninger kom i lejede rutebiler. Og alle skoler i Århus og forstæder og senere i hele Midtjylland fik tilbudt en favørpris på 10 øre pr. elev fra sjette klassetrin og opefter ved samlede klassebesøg under en lærers ledelse. Normalprisen var voksne 1 kr., børn 50 øre.

Fra Århus blev udstillingen overført til Fyns Forum, Odense, hvor den kunne ses 1.-11. juni.

Deutsches Hygiejne Museum

DET SUNDE MENNESKE

Udstilling i Aarhus-Hallen

4-21 MAJ 1939
KLOKKEN 10-22

Film, Foredrag og Opvisninger

Hjem og hygge

Den 5. juli 1940 åbnede udstillingen "Hjem og hygge" i Århus-Hallen. Det var i en kold tid, som man siger, og det er løgn, for sommeren 1940 var usædvanlig tør og varm, men på en anden måde var det en kold tid, og de særlige omstændigheder i besættelsens første sommer var ikke til at tage fejl af. Netop i de dage, udstillingen fandt sted, stod Hitler på højden af sin magt. "Den megen larm i verden udenfor har gjort os dobbelt glade ved vore hjem. Udstillingen "Hjem og Hygge" kommer nu med utalte nye idéer og impulser til vor stærke interesse for hjemlivet", skrev arrangørerne i åbningsannoncen.

Små 20.000 fulgte opfordringen, heraf 300 par forlovede, der kom på "De forlovedes dag" (til halv pris), og de kunne på udstillingen se 15 århusianeres forslag til at indrette en hyggelig lejlighed med forskellige beboere i tanken og med meget forskellige budgetter som grundlag – fra 3.600 til 40.000 kr. Eller de kunne se 21 kendte århusianeres hjem på fotoplancher og en særlig dukkehusudstilling, hvor udvalgte børn skulle gøre de voksne kunsten efter i mindre format.

Der var nedsat en dommerkomité med arkitekterne Viggo Steen Møller og C.F.Møller, fru Johanne Appel og fru stadsarkitekt Draiby samt tegneren Harald Borges Andersen, der også havde stået for udstillingens plakat. Dommerkomiteen var tilfreds, kunne man læse i avisen: "Det hele er bedre, end jeg havde troet, det ville blive", udtalte C.F.Møller og fik så ikke sagt mere end han kunne stå ved.

Inspiration til den indre fæstning, som Liva Weel sang om, var der ikke så meget af. Det nærmeste var firmaet Marinus Johansen, der udstillede Pergo Mørkelægningspersiennen, og ABC Tætningskompagniet, der havde gode forslag til at spare på brændslet. Den 21. juli sluttede udstillingen, og dørene var dårligt nok blevet lukket før det hele blev pillet ned, så salen kunne være klar til den 24. Da kom Berliner-Philharmonikerne.

Harald Borges kom i 20'erne som tegner fra Berlingske Tidende til Århus Amtstidende, hvor han blev i 16 år. Mere kendt er han nok som direktør for Lockkeys reklamebureau og mest kendt måske for de mange akvareller af bygninger og gadebilleder i Århus. I plakaten her er det reklamemanden, der træder frem og lader os se, hvordan den århusianske kvinde med overblik og nænsomhed frembærer den frugtbarhedens skål, som skaber hjemmets hygge og lykke.

Udstillingen

HJEM OG HYGGE

Aarhusianske Kvinder konkurrerer om at skabe det hyggeligste Hjem.

AARHUS-HALLEN

5. - 21. JULI 1940

Daglig fra 14-23 • Søndag fra 11-23

Med velvillig Assistance af:

K. BRUSEN

O. A. V. CHRISTIANSEN
(De Ipdåbe Møbelhallen)

FOG & MØRUP

Aarhus Afdeling

JUUL-JENSEN

M. M. NOERGAARD & SØN

Med velvillig Assistance af:

LEM's Boligmontering
MARSTRAND NIELSEN

Broderne NIELSEN

P. THORSENS
Mobelstabling

R. P. PEDERSEN

Separatudstilling
Aarhusianske Børn bygger Dukkehjem

Nordisk kunst i krigens tid

Som en del af de store festligheder, der markerede Århus' 500 års jubilæum, blev der afholdt nordisk kunstudstilling i Århus Hallen i dagen 28. juni - 15. juli 1941. Den var et par år i forvejen planlagt som en præsentation af kunst fra alle broderfolkene, men der var unægtelig sket noget på den storpolitiske front, siden planlægningen havde fundet sted. Norsk kunst kom der af gode grunde ingenting af, og det samme var tilfældet med finsk, idet finnerne just i de dage gik til revanchekrig mod Rusland. Men Island var repræsenteret med et beskedent antal kunstværker, Sverige med et noget større, hvortil kom den danske afdeling, der bød på fremragende kunst, både hvad maleri og skulptur angik. Nogen mukken var der vel over, at det var for moderne med kunstnere som Hjort-Nielsen og Karl Bovin, men også de ældre, f.eks. Høst var naturligvis med.

Det blev altså nordisk set en noget amputeret udstilling, og besøget var også skuffende. Det var en herlig sommer, og badelivet gik på langs kysten, så kun 4-5.000 mennesker besøgte udstillingen. Arrangørerne kom da på at lade folk komme gratis ind de sidste to dage, og det medførte en sand storm, således at slutbesøgstallet nåede 10.000.

Og hvad kunne man så få at se? Blandt de yngre kan foruden de allerede anførte nævnes Knud Agger, mens de lidt ældre var repræsenteret ved f.eks. Albert Naur, Axel P. Jensen (med det fine billede "Landskab med agerkål"), Kræsten Iversen og Scharff, den sidste naturligvis med et par skovinteriører. Skulpturen var repræsenteret ved såvel Gotfred Eickhoff, Adam Fischer samt Hans W. Larsen, der kom med sit udkast til mindesmærke for Kristen Kold. I den svenske afdeling var der nogle af de fremragende bybilleder i det særlige svenske lys, malet af f.eks. Carl J. Alexanderson eller Isaac Grünewald, samt nogle af Carl Oscar Kyllbergs fine stemningsbilleder. Den islandske afdeling var ikke mindst præget af Juliane Sveinsdottirs landskaber.

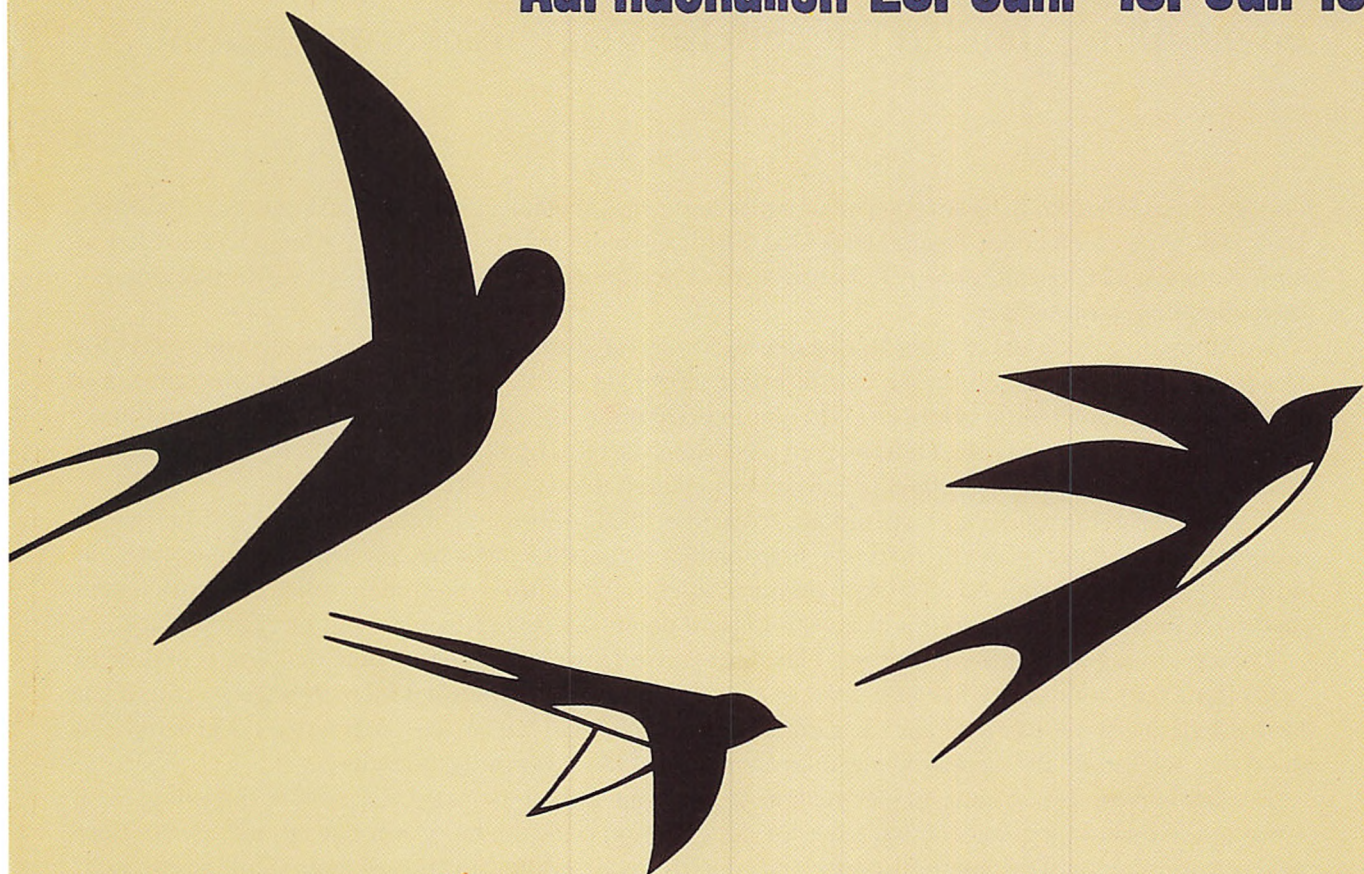
Der blev solgt for 30.000 kr., selv om der lød forargede røster over pludselige prisstigninger på både den danske og svenske kunst. Kunstnerne havde vel fundet ud af, at der var mange penge mellem folk og ikke så meget at bruge dem til mere. Konsul Barnow forærede nogle malerier til udsmykning af det nye rådhus, og overretssagfører Frank Wilde købte ind til Kunstmuseet. Til slut lykkedes det heldigvis at samle tilslutning i byrådet til at indkøbe Sven Rathsacks smukke "Kvindefigur" til opstilling i den nye rådhuspark. Ligeledes kom byrådet i sidste øjeblik igennem med anskaffelse af Carl Oscar Kyllbergs "Stilla aften". Han ville have 5.000 svenske for billedet, men accepterede via telegraf til det svenske gesandtskab det samme bud i danske.

Efter lukningen blev udstillingen sendt til Göteborg, ledsaget af det hjertesuk, at der kunne gå lang tid, inden et lignende initiativ kunne realiseres.

Og det kom jo til at passe.

Udstillingsplakaten med svalerne over bygmarken er tegnet af Mogens Zieler.

Aarhushallen 28. Juni - 15. Juli 1941

**NORDISK
KUNST**

Svensk-dansk-islandsk Udstilling af Maleri og Skulptur

”Nye tyske råstoffer”

en udstilling som led i besættelsesmagtens charmeoffensiv

I besættelsens første tid håbede tyskerne på og forsøgte også at etablere et gnidningsløst samarbejde med Danmark. Som et led i disse bestræbelser skal udstillingen om nye tyske råstoffer uden tvivl ses. Efter at have været vist på Charlottenborg i København, hvor den åbnede 27. november 1940, og derpå i Odense, kom udstillingen til Århus.

Udstillingens plakat virker meget tysk. Først og fremmest på grund af det centralt placerede symbol for Det tredje Rige, ørnen med de stærkt stiliserede vinger og med i kløerne en egekrans, der omslutter hagekorset. Symbolet og de to lodrette felter langs siderne med 16 navne på nye kunststoffer er i guldtryk, medens hovedteksten er i rødt. Helt for oven på midten står: RAIBLÉ, der antagelig henviser til den tyske institution, som stod bag udstillingen. I øvrigt er plakaten uden signatur og trykkested.

Plakaten er genbrug. Den er oprindeligt fremstillet til udstillingen i København, men af hensyn til anvendelsen i Århus er der forneden i hele plakats bredde påklæbet en seddel, der oplyser, at udstillingen vises i Århus-hallen. Over denne seddel er der klistret en anden, smallere seddel, som meddeler, at udstillingen afholdes 21.2.-8.3. 1941, at den er åben kl. 2-10, og at der er gratis adgang.

Der er foretaget endnu en rettelse. Plakats oprindelige ord ”værkstoffer” er blevet ændret til ”råstoffer” ved, at de første fire bogstaver er blevet overklæbet med en seddel med bogstaverne: RAA. Hvornår denne rettelse er foretaget, har det ikke været muligt at fastslå. Men den direkte oversættelse af det tyske ”werkstoff” til ”værkstof” har man åbenbart fundet nødvendigt at ændre.

Det kan konstateres, at samarbejdet mellem de personer, der har taget sig af plakats tilpasning til de århusianske forhold, og de, som har stået for det øvrige pr-arbejde, har været dårligt, idet der er flere uoverensstemmelser. I de mange annoncer, der var i byens aviser omkring udstillingens åbning, er for det første titlen anført som ”Om nye tyske råstoffer” og ikke ”Nye tyske råstoffer”, for det andet er udstillingsperioden 21.2.-9.3. 1941, hvad der er mere rimeligt, fordi 9.3. er en søndag, og for det tredje er åbningstiden anført: Daglig kl. 11-20. I annoncerne fra og med onsdag 26.2. ændres åbningstiden til: Hverdage kl. 14-22, søndage kl. 10-22.

Udstillingen optog ca. en tredjedel af Århus-hallens store sal. Ved åbningen holdt dr. Wedemeyer fra ”Propagandarådet for tysk erhverv” et foredrag om de nye tyske råstoffer. Han indrømmede, at det var af forsvarspolitiske hensyn, at Tyskland i særlig grad havde interesseret sig for de nye råstoffer. Det var begyndt o. 1900, men taget til i de senere år, særlig efter 1933 (som følge af nazisternes magtovertagelse). Taleren fremhævede, at der ikke var tale om erstatningsstoffer, men om nye råstoffer, som også i normale tider kunne erstatte naturprodukter.

På udstillingens stande vistes, foruden de mere kendte stoffer som cellofan og bakelit, mange nye produkter. Der var f.eks. cellulid, som benyttedes til beklædning og til teknisk brug; kunstlæder, mipolam, der anvendtes til tasker, kuffertter, stolesæder, gulvbelægning, operationshandsker, overtrækstøj m.m.; syntetisk gummi, buna, til bildæk, vandslanger og pakninger; forskellige pressestoffer af papirmasse, presset sammen med harpiks ved mange atmosfærers tryk til en træsort, der var hårdere end stål, og som kunne anvendes til tandhjul i maskiner og til aksellejer i skibe. Der var også letmetaller som elektron, igidur og hydronalium.

Udstillingen, der i København havde været besøgt af 37.000 og i Odense af 30.000, trak også mange gæster i Århus, derfor blev den forlænget med mandag den 10. og tirsdag den 11. marts. Besøgstallet var før sidste dag 34.478, så det samlede besøgstal må nok have været ca. 36.000.

RAIBLE

CELLOPHAN

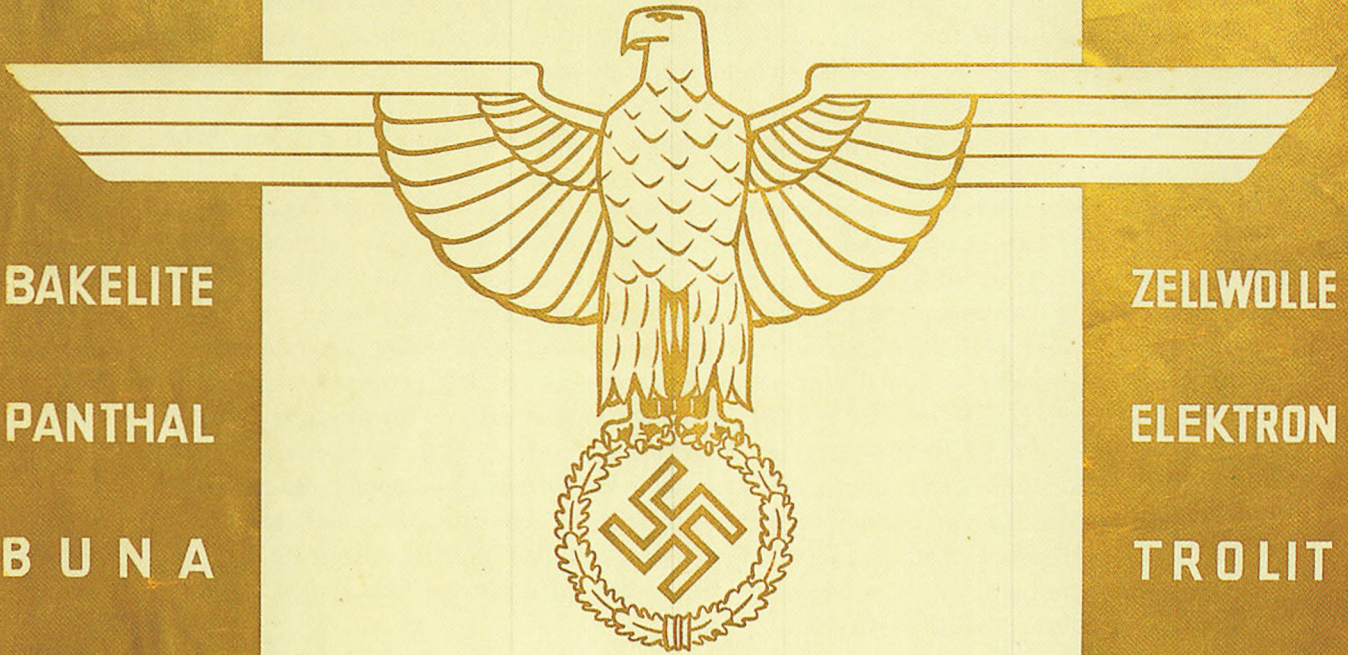
POLLOPAS

TROLITAN

TROLITUL

MIPOLAM

LIGNOFOL

BAKELITE

ZELLWOLLE

PANTHAL

ELEKTRON

BUNA

TROLIT

TROLITAX

TROLON

DURALUMIN

VULKANFIBER

UDSTILLING

NYE TYSKE RAASTOFFER

21. FEBR.—8. MARTS 1941. AABEN 2-10. GRATIS ENTRÉ

i A A R H U S - H A L L E N

INDGANG: SCT. KNUDSGADE

Århus Rådhus

Siden århundredskiftet havde den kommunale administration konstant manglet plads. Det gamle rådhus fra 1857 bag Domkirken var for længst blevet for lille, men det var vanskeligt at nå frem til en ny løsning, så i mange år famlede man sig frem med tilfældige lejemaal i rådhusets nærhed: I gaderne omkring Mejlgade.

Endelig sidst i 1930'erne mente politikerne, at tiden var inde til at forære byen et nyt rådhus. Byen kunne i 1941 fejre 500 året for Christoffer af Bayerns privilegier til byen. Så den anledning greb alle til at beslutte, at nu skulle det være.

Forinden blev der udskrevet en arkitektkonkurrence, der blev vundet af arkitterne Arne Jacobsen og Erik Møller.

2. juli 1941 blev det store hus indviet ved en sand byfest, og i den anledning lavede Århustegneren Henrik Hansen denne plakat. Den er særdeles velkomponeret med det for samtiden imponerende, men for mange skæmmende og fremmede rådhusårn som et naturligt midtpunkt i billedet. Det er velkendt, at mange kritikere hævdede, at håndværkerne havde glemt af fjerne stilladset om tårnet. De røde vimpler giver en ekstra elegant dimension til billedet. Ikke blot var det jo en festdag, men her midt under krigen, lå der samtidig et stærkt nationalt budskab i den komposition. Det er farverne rød, hvid og blå, der dominerer tegningen. Med andre ord de engelske farver. Den samme "provokation" var der i øvrigt flere andre vidnesbyrd om i det store byggeri. I bryllupssalen, der blev udsmykket af Albert Nauer var der tilsvarende eksempler. Flere blomsterbuketter på træpanelerne spillede på de samme strenge.

Hvis man altså ikke lige viste det, så vil en eftertid næppe tænke på, at plakaten stammer fra krigsårene, for tegneren Henrik Hansen har også sørget for, at trafikken på Park Allé er intensiv og hektisk med cyklister, fodgængere, busser og biler, og sidstnævnte har naturligvis ikke generator bagpå! På mange måder er plakaten et sandt mesterværk.

Billedet viser også, hvordan arkitekterne elegant løste den opgave, at få så mange kontorkvadratmeter som muligt ud af bygningen, uden at få den til at virke tung og bastant. Løsningen bestod i at opdele huset i selvstændige blokke af forskellig højde.

AARHUS

19

41

BYJUBILÆUM

Gartnernes udstilling under besættelsen

”Gennem 100 år”

Danske begivenheder i besættelsesårene var ofte kendetegnet ved mere eller mindre skjulte nationale og historiske undertoner. Dette gjaldt også gartnernes udstilling i Århus-hallen 9.-13. september 1942.

Det historiske perspektiv er ikke blot udtrykt i udstillingens titel ”Gennem 100 år”, men også understreget i plakats udformning. Forgrunden dannes af et moderne hjem, antydnet ved det runde bord med blomster og den store lænestol. Tidens unge frue holder af hensyn til udsigten gardinet til side. Dette er selvfølgelig i de nationale farver, rødt stof, hvis folder lyset farver hvidt. Gennem et stort vindue ser man ud på Store Torv anno 1842, hvor en ung kvinde i en gul krinolinekjole, som en hilsen til nutiden, løfter en buket blomster, på hvis ene bånd årstallet står.

Store Torv er set mod øst, mod Domkirken med det lave hættespir (ændret 1877-82). Foran kirken ligger det gamle rådhus (nedrevet 1858). Gengivelsen af Domkirken og rådhuset svarer nøje til det kendte, farvelagte litografi af Lille Torv set mod Store Torv, der er tegnet efter naturen af F.W. Otte og litograferet og trykt af I.F. Fritz i Flensborg. Det dateres normalt til 1848, men viser snarere torvet i 1844. Med kunstnerisk frihed er pladsen dog blevet forsynet med et par store træer.

Plakaten er trykt hos Chr. Olsen, Århus, og signeret af maleren M.A. Fisker. Marius Andersen var født i 1890 i Agri på Mols. Først lærte han handel, derpå tog han til USA, hvor han gik på et kunstakademi i Chicago. Efter syv år i staterne kom han tilbage i 1921 og tog navneforandring i 1922, idet han fik tilføjet: Fisker. Fra oktober 1931 kan han følges i Århus og senere i Risskov, hvor han døde i 1951. Han havde specialiseret sig i dekorering af lokaler, udstillingsarrangementer o.l. I Århus har han således udført de byhistoriske vægmalerier i Kroen i Krogen (nu Valentino i Krogen) på Banegårdspladsen.

Selve udstillingen var planlagt af anlægsgartner Niels Kamronn og arrangeret af 120 gartnere fra hele Århus opland. Der var investeret 35.000 kr., og man forventede 50.000 besøgende på baggrund af, at den sidste gartnerudstilling i 1938 havde haft 40.000 gæster.

Arrangørerne havde omskabt Århus-hallen til en stor farvestrålende park eller have med høje træer og plaskende springvand. To birkepergolaer med slyngplanter strakte sig igennem hallen. Overalt så man blomster i de stærkeste farver og alskens dejlig frugt og grøntsager. Foran scenen var opbygget et flot vikingeskib, som for fulde sejl styrede mod salens midte. Skibets sider var beklædt med kålblade, de runde vikingeskjolde var fremstillet af skiftevis porrer og gulerødder, sejlet af 2042 radiser (oplyst via en gættekonkurrence), desuden var der anvendt græskar, meloner, sellerier og flere andre slags grøntsager ved opbygningen. Ved skibets mast lå – selvfølgelig – kong Skjold. Skaberen af dette tableau, gartner M. Jensen, ”Bækkelund”, Skåde, fik megen ros i omtalerne af udstillingen og belønnes da også med både guldmedalje og ærespræmie.

I overensstemmelse med udstillingens titel var der til den ene side for scenen ved hjælp af fotostater og rekvisitter opbygget Store Torv 1842 med et grøntsagsmarked på datidens præmisser, uden sortering og emballering af varerne. Til den anden side for scenen var genskabt Store Torv 1925, hvor varerne var forbedret, sorteret og emballeret. På selve scenen vistes den moderne omsætning af gartnernes varer via Gartnernes Salgsforening. På bagvæggen hang auktionsuret fra salgsforeningens auktionshal. Foran bagvæggen lå et bugnende udvalg af de mange varer, der blev forhandlet ved hjælp af auktionsuret.

På scenen var endvidere en dengang højaktuel stand om dansk tobak. Der var en hel tobaksplantage af såvel drivhus- som frilandsplanter. Baggrunden dannedes af en sydlandsk tørrelade med stråtag, hvor tobaksbladene hang til tørre. I en montre sås tobakken på de forskellige stadier i behandlingen frem til de færdige cigarer.

Fremhæves skal også, at der i foyeren var indrettet et ”blomsterhospital”, hvor gæsterne kunne komme med deres evt. skrantende stueplanter og få råd og vejledning i pasningen af planterne. Udstillingens besøgstal blev kun godt 30.000.

9-13
SEPT.

|
AARHUS-HALLEN

GARTNERNES Udstilling
„Gennem 100 Aar“

Besættelse og spærretid

Under besættelsen dukkede en række plakater op i gadebilledet, som havde et andet formål end blot reklame for underholdningsarrangementer, reklame for sport, eller hvad der ellers var at reklamere for. Det var opslag eller bekendtgørelser fra offentlige myndigheder, der pålagde befolkningen forskellige former for restriktioner i dagliglivet og i reglen for handlinger rettet mod den tyske besættelsesmagt. Plakaterne var rent typografiske – ord og ord; men deres betydning og psykologiske virkning oversteg i virkeligheden alt, hvad mere eller mindre kunstneriske plakater fra byens dagligliv ellers gjorde. Plakaten var blevet et medie, der sammen med radioen var med til at regulere tilværelsen for høj og lav.

Sabotagen var allerede begyndt så småt ved midsommertide 1942 med en brand på Statsbanernes centralværksteder, og i de følgende par måneder forekom der yderligere fire påsatte brande og bombeeksplosioner, de sidste med hjemmelavet materiel. Den 22. marts 1943, dagen før det af tyskerne tilladte valg, blev der imidlertid forøvet et sprængstofattentat mod en træbarak på Langelandsgades kaserne. Barakken blev delvis ødelagt, og tre tyske soldater, der lå og sov, såredes. Tyskerne krævede undtagelsestilstand, men som det fremgår af plakaten, i en forholdsvis mild form, idet der ikke var direkte forbud mod at færdes ude, kun en indtrængende henstilling. Tidsintervallet 21,30-6, der var fastsat af hensyn til valget, blev dog fra den 24. strammet halvanden time. Fra det øjeblik, bekendtgørelsen var slået op, stod politiets telefoner ikke. Alle skulle have at vide, hvad der skulle forstås ved "absolut nødvendig" færdsel: Måtte man lufte sin hund, gå i strikkeklub osv? Og folk, der ikke kunne komme igennem til politiet, henvendte sig i stedet til den tyske kommandant, der pudsigt nok ind imellem var mere large end de danske myndigheder.

Allerede 27. marts var det dog galt igen. Der blev øvet sabotage mod den ene stadionhal, der husede en stor mængde tysk sengeudstyr. Hallen blev helt ødelagt, og tyskerne udøste sin vredes skåler over byen. En ny politibekendtgørelse skærpede restriktionerne betydeligt, og da den i sin form var den første i landet, blev den mønster for de mange tilsvarende, som adskillige danske byer i de kommende år kom til at døje med. Den tyske kommandant krævede i øvrigt erstatning for det ødelagte udstyr, og det problem lå og sejlede nogle måneder. Man havde som erstatning beslaglagt badmintonhallen og nægtede i medfør af branden at betale leje. Den påtog kommunen sig så; men den endelige løsning fik den "krølle", at tyskerne, uvist hvorfor, godtgjorde kommunen en del af denne leje.

Nogen lang varighed fik undtagelsestilstanden ikke denne gang. Den generede jo også besættelsesmagten, hvis medlemmer var forhindrede i at gå på restauration, når de havde fri. Allerede 29. marts ophævedes skærpelsen, og fra 1. april også den milde form. Forholdene var atter helt "normale".

Politibekendtgørelse.

Som Følge af et Gaars Aften stedefundet alvorligt Attentat paa Medlemmer af den tyske Værnemagt træffes der herved i Medfør af § 7 i Lov Nr. 21 af 4. Februar 1871 følgende Bestemmelser:

A. med Virkning fra i Aften:

1. *Teatre, Biografteatre og offentlige Forlystelser*, derunder *Solistoptræden, Musik og Dans* paa Beværtninger skal standse senest Kl. 20.

2. Fra Kl. 21,30 til Kl. 6 skal al offentlig Færdsel indskrænkes til det absolut nødvendige, og det henstilles **indtrængende** til enhver indenfor dette Tidsrum at holde sig inden Døre.

Færdslen vil i dette Tidsrum blive kontrolleret af *den tyske Værnemagt og Politiets Patrouiller.*

Det gældende Forbud mod enhver Sammenstimlen og Opløb **indskærpes paa det alvorligste.**

B. Fra i Morgen Aften at regne gælder **yderligere** følgende Bestemmelse: Alle Beværtninger skal lukke i Tiden fra Kl. 20 til Kl. 6.

Politimesteren for Aarhus Købstad, den 23. Marts 1943.

HOECK

Turistplakat – i en tid uden turister

I løbet af de første besættelsesår blev vareudbuddet i byens forretninger efterhånden mindre. Rationeringerne og varemangelen kunne med tiden også tydeligt ses i butikernes vinduer, hvor der blev udstillet langt færre varer. Især blev det tilfældet fra efteråret 1942, hvor handelsministeriet udstedte bekendtgørelse om, at vareudbuddet i vinduerne skulle begrænses for ikke at virke udfordrende på værnemagtsoldaterne eller friste dem til større indkøb end højst nødvendigt. Der blev ligefrem sat grænser for, hvor mange forskellige varer der måtte ligge i et vindue. En tobakshandler måtte således højst have 8, mens en fiskehandler i et middelstort vindue kunne udstille indtil 12 forskellige fiskevarer, heraf kun 6 store.

De tomme butiksvinduer søgte forretningsindehaverne at få udsmykket på anden vis. Det gav bl. a. anledning til, at Århus Turistforenings Bureau på rådhuset mærkede ”en hidtil ukendt interesse for god plakatkunst”, idet ”hundreder af liebhavere” opsøgte kontoret for at købe en eller flere af foreningens ældre turistplakater. De små restoplæg af Århus-plakaten fra 1937: En solbrun pige på Vejlbj strand og Byjubilæumsplakaten blev hurtigt udsolgt sammen med turistplakater fra Randers, Ribe og Horsens.

Besættelsesårene var ikke just fremmede for byens turistliv, som var vokset stærkt i de sidste år før krigen. Turistforeningen var derfor ikke særlig opsat på at fremstille nye egentlige turistplakater, før rejselivet igen kunne få lov til at udfolde sig frit.

Efter succesen med byjubilæets rådhusplakat arbejdede man i foreningen i stedet med tanker at lade den afløse af andre, hvor man kunne propagandere for byens institutioner. I 1942 henvendte man sig derfor til universitetet, hvis hovedbygning man ønskede som motiv for den ny Århus-plakat. Det frabad universitetet sig imidlertid, formentlig fordi man netop da var i fuld gang med opførelsen af en ny hovedbygning langs Ringgaden og derfor hellere ville vente, til denne stod færdig.

I stedet kom Århus Elektroteknikum – som det ses – på plakaten, som kom på gaden i september 1943. Den blev tegnet af Åbyhøj-kunstneren Henrik Hansen, der adskillige gange tidligere havde fremstillet plakater og brochuremateriale for Turistforeningen, og hvis tegninger i øvrigt var kendt i byen fra bl. a. Stiften og Århus Kioskselskabs festtelegrammer. Både i sin opbygning og symbolik er den meget vellykket med kæmpehånden, der ved hjælp af en knivafbryder (teknikken) tænder lys over byen (Århus – kontakt med tiden). I baggrunden fortoner sig institutionens nybyggeri samt i stiliseret streg en elektromotor og en højspændingsmast.

Elektroteknikum var blevet oprettet i 1915 som en særskilt afdeling af Århus Tekniske Skole for at forestå en videregående overbygningsuddannelse inden for el-faget (stærkstrøm). Sammen med et tilsvarende i København var det den eneste skole af sin art i landet (maskinteknik fandtes i København og Odense) og havde elever fra hele det jysk-fynske område. Det havde til huse på Teknisk Skoles anneks på Ingerslevs Plads, der netop i 1939-41 var blevet udvidet med den afbildede nybygning. I løbet af fyrreerne udbyggedes teknikumuddannelserne i Århus med afdelinger for husbygning og svagstrøm. Disse udskiltes i 1963 fra Teknisk Skole som en selvstændig institution under navnet Århus Teknikum.

AARHUS

KONTAKT MED TIDEN

TEKNIKUM
Elektronik

Ægte kaffe – 1945

Motivet på plakaten, der er udformet af Harald Borges Andersen, taler sit tydelige sprog, at værne om spædbarnet. Enkelt og ligetil. Hvor vuggestuen skulle placeres er klart markeret, ligesom der heller ikke er tvivl om, hvem der står bag.

Formålet, at få samlet penge til en vuggestue, var ikke så let i efterkrigstidens Århus, men forsøget blev gjort med mange lokkemidler. Det blev således fortalt i aviserne, at mange børn havde givet deres dukker til markedets store dukke-tombola. Ganske vist var ikke alle dukker i den bedste stand, da de blev givet, men damerne bag Sct. Georgs-Markedet havde udbedret de værste skader, og desuden var der blandt dukkerne adskillige dyre og sjældne.

Et af de mest kontante lokkemidler over for publikum var, at krofar solgte ægte kaffe. Til ægte kaffe hører der lagkage, og et par dage før markedet åbnede, efterlyste Sct. Georgsgildet lagkager til restaurationen i Århus-Hallen, hvor markedet blev afholdt. Hvis nogen, som det hed, havde "en lagkage for meget", kunne man ringe på et i avisen opgivet telefonnummer, så ville lagkagen blive afhentet, og den ville, som man endnu en gang understregede, komme i godt selskab, da der udskænkedes rigtig kaffe.

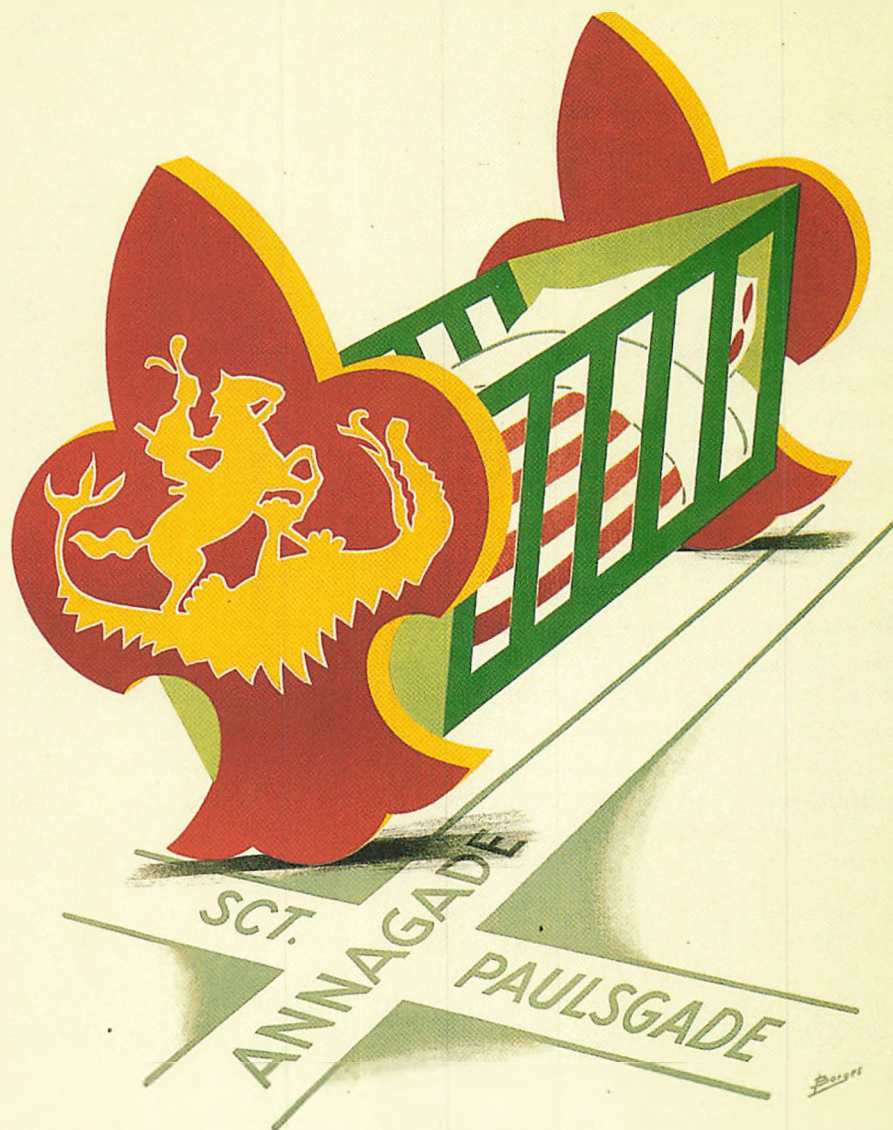
I forlystelsesafdelingen var der en kæmpe-tombola, hvor man kunne prøve lykken, spøgelsestog, hvor man under den vilde fart mødte så hårrejsende ting som riddere uden hoveder, spøgelser og Hipoer, alt mens man havde fornemmelsen af at få en en hel masse spindelvæv i ansigtet. Et lattermuseum hvor bl.a. et mosgroet hagekors var udstillet, og den omdiskuterede taburet som ministre klæbede til, velvilligst udlånt af hr. Knud Kristensen (statsminister fra november 1945 til november 1947).

Der var desuden sang i stil med Bakkesangerinderne fra København, skiftende orkestre underholdt, ligesom der blev givet danseopvisning af Helga Egdøs og Thea Jolles elever.

Under de tre dages marked var to murere beskæftiget med at opmure en papirstensmur, efterhånden som beløbene til vuggestuen indkom. I forbindelse med denne mur var der opstillet en model af den vuggestue, som det hele drejede sig om.

Om det var den ægte kaffe eller behovet for underholdning eller lysten til at støtte et godt formål, får stå hen i det uvisse, men en ting var sikker, markedet var en succes. Man blev nødt til efter den første dag at åbne før annonceret på plakaten. 24. og 25. november blev der allerede åbnet for adgangen til markedet kl. 10, men som det blev bekendtgjort uden underholdning, dog ville restaurationen være åben.

På de tre dage var der 22.000, der besøgte markedet. I løbet af søndagen, 25. november, var der alene 10.000, der havde stået på nakken af hinanden for at komme ind, på et vist tidspunkt var der kø op til Banegårdspladsen. Tælleapparaterne registrerede en indtægt på 33.000 kr., 10.000 kr. for salg af vuggestuemærker, dukke-tombolaen indbragte 13.000 kr., og der blev solgt henved 5.000 kopper ægte kaffe. Man anslog løseligt – dagen efter markedets afslutning – at indtægterne var nået op på 120.000 kr, hvilket betød at vuggestuens opførelse var sikret.

SCT. GEORGS-MARKED

I AARHUS-HALLEN

23., 24., 25., NOVBR.

DAGLIG KL. 14-22 SØNDAG 16-22

TIL FORDEL FOR ARBEJDERKVINDERNES VUGGESTUE

Sport i Åbyhøj

International sportsuge hed arrangementet i Åbyhøj i den anden efterkrigssommer. Det internationale lå i, at der fra Tønsberg i Norge kom et større hold sportsudøvere, ligesom der optrådte svenske atletikudøvere til et aftenstævne.

Fodbolden havde sin hædersplads, idet ugen blev indledt med en kamp mellem gamle landsholdskæmper fra Jylland og København. Kampen sluttede i fordragelighed 0-0, hvilket var til størst ære for københavnernes, der med en gennemsnitsalder på 54 år var noget ældre end deres jyske modstandere. F.eks. spillede den 62-årige Einar Middelboe med, mens hans bror Nils var linjevogter. Halvdelen af det jyske hold havde været med i den første egentlige og mildt sagt legendariske unionskamp mod københavnernes i 1934 på Århus stadion, der endte 6-3 i Jyllands favør. Interessant var det, at en iagttager glædede sig over især de gamle københavnernes individuelle boldfærdighed, "som så at sige aldrig mere ses", mens man "til daglig er vant til at se det maskin- og konditionsspil, som vor tids spillere opvarter med".

Hvad atletikken dagen efter angik, da vandt de norske og svenske udøvere alle discipliner, selv om Århus stillede med et kombineret hold fra 1900 og Åbyhøj. I øvrigt sluttede sportsugen med de jyske mesterskaber i kvindeatletik. Til arrangørernes glæde vandt den 16-årige Åbyhøj-løberske Ruth Nielsen et indledende heat i 100 m løb i ny jysk rekord, 13,2. Desværre tabte hun både rekord og finale tre timer senere til Margit Schjønemann, Haderslev. I 80 m hæk så man bokseren Svend Wads søster, Edith, ligeledes fra Haderslev. Hun blev nr. 2. Den skitseagtige plakat, der skildrer fodboldspillet på kraft og fart, er tegnet af Henrik Hansen – meget naturligt, for han boede i Åbyhøj.

S P O R T S U G E N

I AABYHØJ 14.-21. JULI 1946

Til julekoncert med Demokraten

Søndag 7. december 1947 blev der for alvor sat fart i julen, for da afholdt Demokraten sin store julekoncert i Århus Hallen, hvor overskuddet gik til velgørenhed. Det var efterhånden en ældre tradition, som ikke blot arbejderbevægelsens dagblad afholdt, men som også Aarhus Stiftstidende havde tilsvarende og i øvrigt havde arrangeret årligt siden 1938 med samme formål. Forbilledet for det hele var naturligvis Politikens navnkundige julekoncerter. I 1954 ophørte Stiftstidende med sine julekoncerter, da omkostningerne ganske enkelt oversteg indtægterne, og det betød naturligvis, at der intet blev til det oprindelige formål. Da havde Demokraten allerede standset bladets arrangementer af helt samme grund for i stedet at afholde et stort julelotteri for at skaffe midler til julehjælp, som der fortsat var et stort behov for. Demokratens sidste store koncert blev afholdt i 1951 under overskriften "Glad jul".

I 1947 var alle sejl endnu sat til en festlig optakt til julen. Den noget kedsommelige – og meget lidt julede – plakat oplyste i hovedtræk om programmet. Der medvirkede kgl. skuespillere, kammersangere samt solodanserinder som de store kunstneriske trækplastre. Ind imellem var der lokale medvirkende, der viste, hvad de kunne. Arbejdernes Fælleskor, Århus Amatørorkester samt elever fra lokale danseskoler. Enkelte navne var særlig fremhævet. Det gælder Den Gyldenblonde, der bl.a. underholdt om sin fader Peter Sabroe, og så var der skuespilleren Osvald Helmuth samt hyggepianisten Victor Cornelius.

Nu skal man naturligvis passe vældigt på med sådanne plakater. De kan være taknemmelige og bl.a. fortælle om intentioner, der ikke blev opfyldt, så kun takket være opslag i datidens dagblade fremgår det, at fru Clara Pontoppidan på trods af plakaten, slet ikke mødte frem. Hun var forhindret af læseprøver på Det kgl. teater.

Plakaten fortalte også med store typer på gul baggrund, at der ventede et julelotteri, og det var selvfølgelig noget alle så frem til. I pausen mellem koncertens to dele foretog politiet lodtrækningen i Demokratens store julelotteri om i alt "75 værdifulde gevinster". Koncertens program gjaldt samtidig som lodseddel.

Koncerten blev en vældig succes med alt udsolgt og flere hundrede, der måtte gå forgæves. Det hele var, som dagbladet noterede det, en kavalkade af fest, lys og farver i en stadig skiften mellem smil og alvor, sang, dans og spil.

For de mange, der gik forgæves, var der dog endnu en mulighed for at opleve en lokal julekoncert, for ugen efter – den 14. december – var Århus Hallen ramme om Aarhus Stiftstidendes tilsvarende koncert. Her var der igen plads til 3.000 tilhørere.

DEMOKRATEN

kalder AARHUSIANERNE til

JULE-KONCERT

Aarhus-Hallen

Søndag den
7. December
Kl. 14,30

Endvidere kommer:

Skuespilleren
Osvald Helmuth

Hyggepianisten
Victor Cornelius

Deltag paa Programmet
i Demokratens store

Julelotteri

Medvirkende bl. a.:

Kgl. Skuespillerinde
Fru Clara Pontoppidan

Kgl. Kammersanger Holger Byrding

Den Gyldenblonde

Kgl. Solodanserinde Mona Vangsaas

Kgl. Balletdanser Frank Schaufuss

Skuespilleren Ole Monty

Artister

fra Restaurant Aarhus-Hallen

Arbejdernes Fælleskor

Aarhus Amatørorkester (40 Musici)

Elever fra Egdø-Skolen

og Tage Ry Lassens Danseskole

Ravn Nielsens Kammerorkester

Forsalg af Billetter i AARHUS-HALLENS Billetkontor, Tlf. 7282. Billetter 1-4 Kr.

Is-revy

Isrevy skal være fart, fest og farver. Alt det udstråler den plakat, der meddelte, at der 11. februar 1949 var premiere på schweizeren Armand Perrens is-show i Århus-Hallen. En springende let påklædt skøjteprinsesse på isblå baggrund pryder plakaten, der var udført af tegneren Henry Thelander. Det er næppe helt tilfældigt, at plakaten blev så vellykket, for, det var nemlig samme kunstner, der senere udførte det velkendte frimærke med solodanserinde Margrethe Schanne i rollen som "Sylfiden". Mærket gengiver – ligesom isprinsessen her – solodanserinden i et spring.

Gennem 21 numre dansede, løb og sprang artisterne i projektørlyset på de blanke skøjter. Showets primadonna var den tidligere verdensmester i kunstskejteløb Melitta Brunner, der med ovelegen sikkerhed "skøjtede" Warszawa-koncerten og Ungarsk rhapsodi. Det var en begivenhed i byen, der fik megen omtale. Mindre blev den naturligvis ikke af, at revyen forinden havde været præsenteret i København, hvor ikke færre end 270.756 mennesker – for at være helt præcis – havde set det store show, der også i hovedstaden var annonceret af Thelanders plakat.

Det medførte da også en fyldig artikel i aviserne om, hvordan man omdannede Århus-Hallen til en skøjtebane. Udgangspunktet var et træscenegulv på 130 kvadratmeter i almindelig bordhøjde opbygget foran den faste scene. Ovenpå brædderne var der lagt tjærepap for at skåne brædderne mod smeltevand og ovenpå igen korkskiver på 7-8 centimeters tykkelse til isolering. Næste lag var en stor presenning hvorpå, der var lagt et tæt net af kobberrør med et par centimeters mellemrum. Gennem tykke gummislanger blev der presset saltvand fra fire kølemaskiner ind i rørene, der var dækket med et 10 centimeter tykt lag lindelt is. Da saltvandet i kobberrørene holdt en temperatur på minus 15 grader skulle islaget blot oversprøjtes med vand, hvorefter resultatet blev den fineste blanke is og den ideelle skøjtebane – alt i et opvarmet rum, så publikum uden at fryse kunne nyde kunstnerne.

De mange numre blev bundet sammen af aftenens konferencier, Ib Schønberg.

ARMAND PERRENS internationalt berømte

IS-REVY

ICE-FOLLIES 1949

MED

ARMAND PERREN (SCHWEIZ) * OLIVE ROBINSON (ENGLAND), PROF. VERDENSMESTER

MELITTA BRUNNER (ØSTRIG), PROF. VERDENSMESTER * DEVINE & KING (ENGLAND)

JOY ASTON (ENGLAND) * CHRIS HEIERLE (SCHWEIZ) * ELVIRE COLLIN & FERNAND LEEMANS (BELGIEN), PROF. VERDENSMESTRE

CHRIBI (SCHWEIZ) * JIMMY ELDER (SKOTLAND)

SAMT ARMAND PERRENS STORE
ICE-FOLLIES BALLET

BILLETSALG:

AARHUS-HALLENS BILLETKONTOR

TELEFON 7282

DAGLIG FRA KL. 10

20 MANDS ORKÆSTER UNDER LEDELSE AF BOB WOLLY

ARRANGEMENT I DANMARK

AAGE STENTOFT

BREMIERE: FREDAG DEN 11. FEBRUAR

KUN KORT TID

AARHUS-HALLEN

Fremstød for brugsen

Omkring 6000 af byens husstande var i 1948 medlem af Århus Brugsforening og handlede i en af dens 17 butikker, der lå spredt rundt i den indre by. Men det var næsten 1000 færre, end da man i 1944 havde fejret 40-året for åbningen af Arbejdernes Detail-Forbrugsforening i Badstuegade nr. 7.

Nedgangen i tilslutningen til brugsbutikkerne i og efter besættelsesårene var dog ikke speciel for Århus, men gjorde sig gældende over hele landet. Det hang formentlig sammen med, at FDB var meget tilbageholdende med salg af erstatningsvarer under krigen. Man stillede kvalitetskrav også til dem og forlangte, at kunderne faktisk fik noget for deres penge. Denne "streng" linie skadede omsætningen og fik ellers trofaste kunder til at vænne sig til andre leverandører og forretninger.

Der var således al mulig grund til for Århus Brugsforening i foråret 1949 at gå i gang med en større hvervekampagne, som denne plakat var et led i. På plakatteksten opremsedes medlemsskabets mange fordele, både de ideelle (den uafhængige, demokratisk styrede virksomhed, der kæmper mod monopolerne) og de mere kontante (billige varer, dividende), ligesom der også blev slået på det kvalitetsmæssige og det store butiksnet med den omfattende betjening. Medlemsskabets forpligtelser var ubetydelige: 1 kr. i kontingent og intet solidarisk ansvar.

Kampagnen blev sat ind på et velvalgt tidspunkt. Århus Brugsforening var netop begyndt at indrette nye butikker i de store boligkvarterer, der i disse år kom til uden for Ringgaderne. Den første, "Charlottehøj", var blevet åbnet i Finnebyen i marts 1948, og i maj 1949 kunne foreningens hidtil største forretning tages i brug på Jens Baggesens Vej. Ud over de gængse kolonialvarer kunne medlemmerne her i særlige afdelinger forsyne sig med kød og pålæg samt bageriprodukter. Disse blev fremstillet af foreningens nye datterselskab, A/S Coordina, som var blevet etableret i 1947.

Brugsforeningens ekspansion fortsatte i de følgende år, bl. a. med åbningen af en ny stor butik, "Rytterparken", på hjørnet af Nordre Ringgade og Aldersrovej i august 1950. Med den holdt selvbetjeningssystemet sit indtog i byens dagligvarebutikker.

Brugsforeningens medlemstal steg til 8-9000 i begyndelsen af halvtredserne. Æren herfor skal dog nok tilskrives de nye butikker i højere grad end hverveplakaten, selv om denne med sin manende pegefinger måske skal lede tanken hen på den berømte engelske Lord Kitchener-hverveplakat fra 1. Verdenskrig.

Men – som det ses – en pegefinger gør ikke noget kunstværk.

HVORFOR

er De
ikke
medlem
af

ÅRHUS BRUGSFORENING

med de 12 fordele

1. Forbrugernes egen virksomhed.
2. Demokratisk styrelse.
3. Kamp mod monopolerne.
4. Butikker overalt i byen.
5. Indskud kun kr. 1,00.
6. Intet solidarisk ansvar.
7. Alle dagligvarer i samme butik.
8. Fleeste kvalitet.
9. Billigste priser.
10. Bedste betjening.
11. Varerne lige til døren.
12. Dividende på hvert køb.

Demokraten

Det er en god velkomponeret plakat, "Århus Kioskselskab" lavede for Demokraten i 1940'erne. Den er lokalt bundet med det markante rådhusårn i baggrunden og bladets læserskare i forgrunden med postbudet, håndværkeren, arbejderne, husmoderen og kontorassistenten på cykel, bladets målgruppe. Den er tegnet af den lokale kunstner Aage Handest, der havde en vis tilknytning til Demokraten, men ellers havde sit hovedvirke som lærer ved Århus Tekniske Skole. Den blev til kort efter krigen og slår måske derfor stærkt på de nationale farver hvidt og rødt og med festlige dannebrogslag foran rådhuset. Tager man også farven i himlen med, ja, så er det det engelske luftvåben RAFs farver, der i hvert fald under og kort efter krigen indgik i borgernes farvesymbolik.

Århus Kioskselskab gjorde ganske meget i plakater – eller udendørsreklamer – som man selv karakteriserede området. I Vejviseren kunne man direkte slå op under plakater og blev så henvist til det bekendte telefonnummer 888 og adressen Ryesgade 8.

Selskabet havde kiosker spredt rundt om i byen. Her var postpakkeindlevering, forudbestilling af teaterbilletter, blad- og frimærkesalg og i de små karakteristiske kiosker tillige lukkede telefonbokse og skrivepulte. De bekendte blå drenge var bybude i tilknytning til Kioskselskabet. Da selskabet kulminerede havde det 26 kioskutviklere.

Det var oplagt, at kioskselskabet begyndte at lave plakater, for selve kiosken var som skabt til, at den skulle udsmykkes eller forsynes med sådanne, der kunne skabe blikfang om de specielle forretninger rundt om i byen. De var jo i virkeligheden regulære reklamesøjler.

Oplagt var det naturligvis også at reklamere for nogle af de produkter, man selv solgte, her dagblade. Det var netop hertil denne plakat var skabt. Den skulle øge salget af Demokraten. Hjemmets Søndag var Social-Demokratens særlige søndagstillæg, som Demokratens abonnenter fik medsendt. Den stadig hårdere konkurrence med Aarhus Stiftstidende havde ganske enkelt krævet et modspil, og da Demokraten i 1936 fik sit nye bladhus og en 48-siders rotationspresse, slog Demokratens bekendte redaktør Frede Højmark til. Allerede året efter fik Stiftstidende sit særlige søndagstillæg, og den voldsomme konkurrence om kundernes gunst fortsatte. Bladets plakat var et vigtigt led i kampen om oplaget, men, som bekendt fortsatte tilbagegangen for arbejderbevægelsens dagblad.

Bladet man læser

Demokraten

HJEMMETS SØNDAG

ABONNÉR

Jyllands-Posten

Som de øvrige dagblade måtte Jyllands-Posten naturligvis også have sin plakat, der fortalte noget markant om netop den avis: Her blev det til, at bladet var provinsens største dagblad. Plakaten er bygget op om en god ide. Den oprindelige reklamesøjle, der vandt indpas rundt om i de danske byer fra kort før århundredskiftet. Her kunne folk, der havde et budskab, klæbe deres plakater op, og de, der ville, kunne så studere tilbuddene.

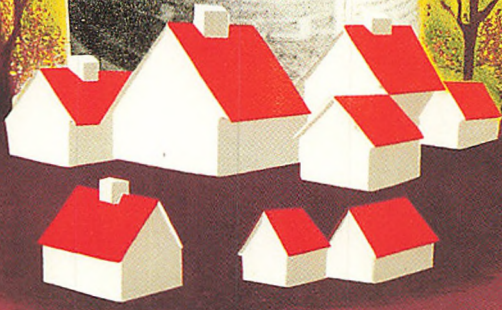
Sådan er ideen også her. Plakatsøjlen er stedet, hvor der kan søges information, og reklameideen er naturligvis, at viden søger man i Jyllands-Posten, der følgelig tegner sig for alle oplysninger på søjlen. Det er ganske enkelt blevet en dagbladsforside fra sidst i 1940'erne, der dækker hele reklamesøjlen. Bladets kontakt ud i verden er symboliseret ved telefonråde, der søger mod plakatsøjlen – avisens redaktion – hvor informationerne bearbejdes og siden som det bekendte dagblad trænger ud i de små hjem, der ligger samlet om søjlen her symboliseret ved parcelhusene.

Plakaten kan tidligst være fra sidst i 1940'erne, da begrebet jerntæppe optræder i en af overskrifterne. Den synes ikke at have efterladt sig dybere spor hos det store bladhus, for den får ingen omtale og er heller ikke gengivet i det i øvrigt rigt illustrerede festskrift, Jyllands-Posten udsendte i 1990. Plakaten er signeret Erling Pade og Weber & Sørensens reklamebureau på Store Torv stod bag.

Bureauet betegnede sig selv som provinsens ældste reklamebureau grundlagt i 1880. Firmaets hovedfelt var udarbejdelse af reklamekampagner med udnyttelse af forskellige virkemidler: Annoncer, tryksager, skilte, udstillinger, film, salgsbreve og altså også plakater. Jyllands-Posten var en af bureauets største kunder.

NEW YORK * LONDON * PARIS * STOCKHOLM
BOURNE
MORNING
LOAN
MORNING
PROGRAM
SPORT * ORIENTERING * AKTUELT NYT * KRONIK * DAG
OSLO * BERLIN * ROM * MADRID * AMSTERDAM * MEDVA
ESJEREN * ROALD * RIDDER RAP * BORS OG HANDEL * RAP

PROVINSENS STØRSTE DAGBLAD
Jylland's **POSTEN**

Erling Pade

WEBER & SØRENSEN - AARHUS

Aarhus Stiftstidende

Der er kraft og styrke i den plakat, som tegneren Henrik Hansen lavede til Aarhus Stiftstidende kort efter krigen. Der er blikfang i den imponerede hest, der springer gennem plakats diagonal. Vi ved ikke, om det er bladets journalist, der sidder på hesten på vej efter nyheder til læseren – eller om det er den oplyste læser, der er på vej efter ny viden eller måske efter dagens avis?

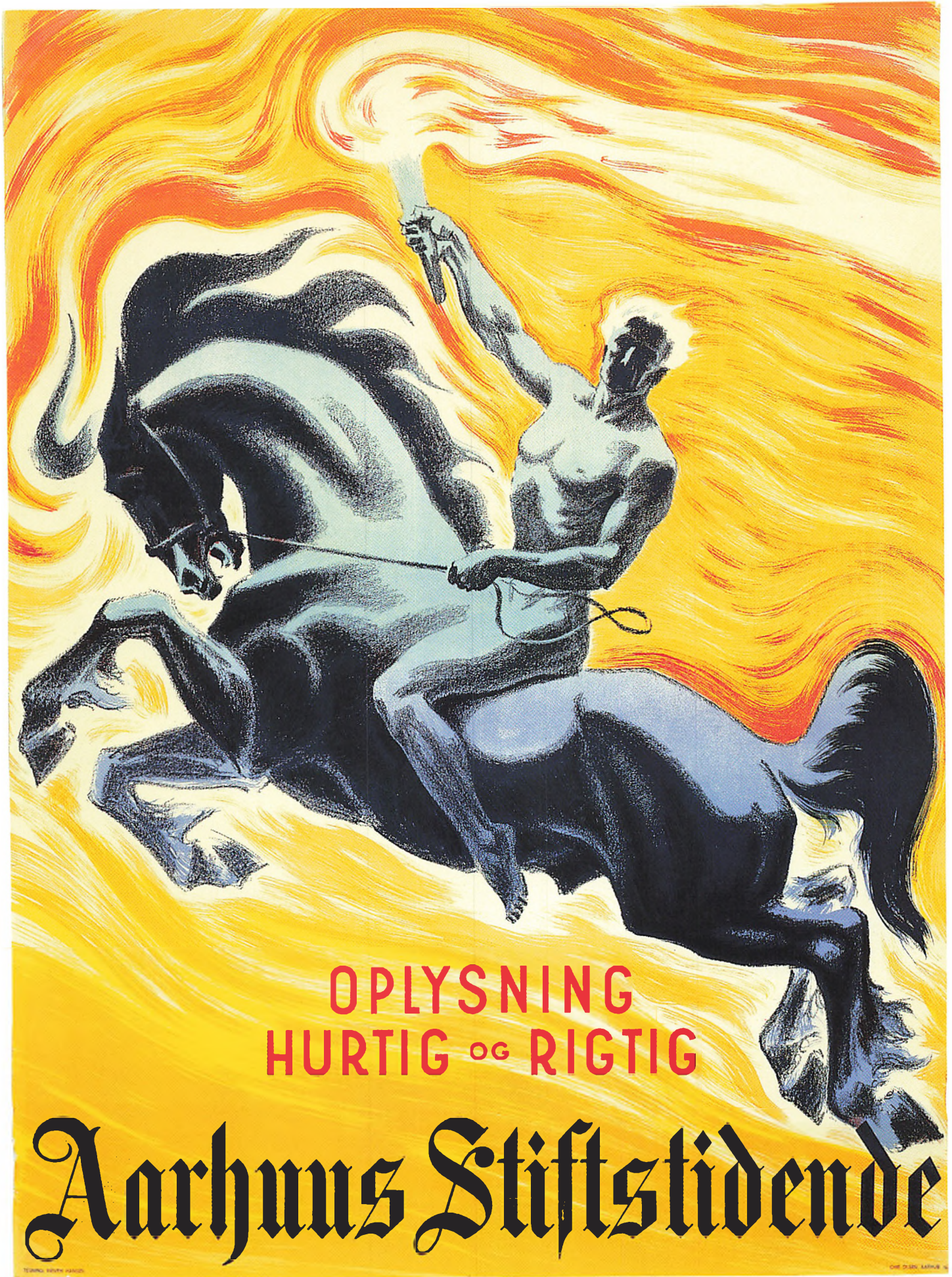
Bladets motto – oplysning, hurtig og rigtig – står prentet under hestens bug – vel nok noget malplaceret, men et verbalt budskab hørte jo ofte plakaten til. I dag ville man blot have ladet det prægnante navn – prentet med store sorte gotiske bogstaver – stå for sig selv. Der er i øvrigt intet over plakaten, der identificerer den med byen eller specielt med et dagblad, så den kunne sådan set ligeså godt have været brugt et helt andet sted og måske også til et helt andet formål.

Den er udført i flerfarvet tryk, domineret af gule og røde farver med hesten i en blå-grå farvenuance. Senere kom den gule farve til på det nærmeste at indgå i bladets profil af sig selv. Dagligt kom læseren til at møde en gul streg under bladhovedet.

Vi ved ikke præcist, hvilket formål plakaten er lavet til. Har den siddet bag på byens sporvogne og trambusser eller har den været tænkt anbragt på plakatsøjler rundt om i byen eller måske tillige brugt som blikfang på byens kiosker. Idag har det store bladhus glemt alt om den gamle plakat, der i øvrigt heller ikke er omtalt i dets forskellige jubilæumsbøger.

Givet er det, at Henrik Hansen her har lavet et værk, der har fanget den forbipasserendes blik og samtidig givet et indtryk af, at det, der foregår i et bladhus, er noget med kraft og styrke. I øvrigt var han selv en periode ansat som bladtegner og fulgte som følge heraf vel lejlighedsvis reporterne rundt både til ildebrande, byrådsmøder eller kongebesøg.

Plakaten er ligesom så mange andre af de lokale trykt hos stentrykker Chr. Olsen. Han var oprindeligt uddannet som boghandler, da han i 1898 købte et mindre stentrykkeri, som han hurtigt fik til at vokse frem til en betydelig virksomhed. Det var i øvrigt her, den senere statsminister Hans Hedtoft stod i lære.

OPLYSNING
HURTIG OG RIGTIG

Aarhus Stiftstidende

Sct. Olufsmarked – genoplivet?

”Klokken 19 i aften lyder tre drønende kanonskud over Århus, og dermed åbnes den gamle borgport til årets Sct. Olufsmarked ved havnen. Det er netop hundrede år siden, et Sct. Olufsmarked af tilsvarende størrelse holdtes i Århus, og arrangørerne af markedet vil forsøge at genskabe den hyggelige og fornøjelige stemning, der hvilede over byen, når der var marked i de tider”. Sådan indledte Demokraten 18. august 1950 sin forontale af det Sct. Olufsmarked, som plakaten også reklamerer for.

Det med historikken – Amtstidende kaldte det et hundredeårsjubilæum – havde journalisterne dog ikke helt styr på, idet denne markedstradition i Århus var adskillige hundrede år ældre. Oprindelsen til de årlige Sct. Olufsmarkeder går formodentlig helt tilbage til middelalderens helgenmesser for Sct. Oluf, den norske kong Olav den Hellige, der var blevet dræbt i sin kamp for at indføre kristendommen i Norge. I forbindelse med disse messer, der fandt sted på hans dødsdag, 29. juli, i byens Sct. Olufskirke, opstod efterhånden en omfattende markedshandel. Markedstraditionen fortsatte – efter den katolske tid uden messer – helt op til slutningen af sidste århundrede. Da havde det dog som egentligt kræmmermarked med tilrejsende handelsfolk, der faldbød deres varer, overlevet sig selv. Det havde udviklet sig til rene forlystelses- og folkefester, og af hensyn til ungdommens moralske vandel vedtog byrådet og landboforeningen i skøn forening i 1896 at nedlægge det.

Det var den gamle historiske tradition, der gav inspiration til Demokratens mangeårige tegner Martinus Hougaard, da han lod middelaldernarren og byvåbnet indgå i sin festlige Olufsmarkedsplakat. Både narrens udfoldelser og ikke mindre byens skytshelgen Sct. Clemens dog mere end antyder, at markedet i 1950 helt stod i gøglets og forlystelsernes tegn, som det havde været tilfældet i 1890erne.

Åbningen af markedet fandt sted efter tre muntre optog gennem byens strøggader med deltagelse af centralværkstedets og sporvejenes orkestre samt markedets eget ”bondefangerorkester” og blev foretaget af ”byfogeden”, der var kommet til pladsen i karet. Derefter gik forlystelserne i Chr. Tofts tivoli i gang, hvor man bl. a. kunne stifte bekendtskab med menneskecentrifugen Rotor, det sidste nye inden for branchen, atom-radiobiler, cris-craft-vogne, dødsdromen og andet med fart og spænding – eller med ”Nordstjernen”, landets ældste karrusel med orgelpiberi og andet snurretøj. Underholdningen på tribunen omfattede bl. a. franske studentersangere, rottefængerer fra Hameln og Jimmy Jamesons ”dødspring” fra 42 meters højde i en balje vand. Det hele garneredes i løbet af markedsdagene af høstfest, folkedans, ringriderstævne samt sæbekasseløb, der dog delvis druknede i regn. Et stort festfyrværkeri sluttede markedet af. Med henimod 125.000 besøgende – det var i hvert fald, hvad Stiften havde talt dem til – kunne der blive et pænt overskud til arrangørerne, som var Børnenes Kontor, Århus Turistforening og Arbejderbørns Støtteforening.

Det var den sidste, der havde fået ideen til genoplivelsen af Sct. Olufsmarkedet, ja faktisk havde den alene stået for et tilsvarende året før, i 1949. Hovedformålet var at skaffe penge til ferieophold for trængende arbejderbørn på ferielejren ”Peter Sabroes Minde” i Hørhaven, der var blevet bygget, fordi det efterhånden var blevet vanskeligere at skaffe ferieophold på landet. Derfor var en del af arrangementerne på markedet tilrettelagt for at tiltrække landboerne, og det er også forklaringen på, at både Turistforeningen og Børnenes Kontor (der også brugte sit overskud til århusbørns ferieophold) var gået ind i arrangementskomiteen.

Desværre druknede 1951-markedet i regn og gav et betydeligt underskud. Derefter opgav arrangørerne konkurrencen med de mere veletablerede Børnehjælpsdage og Rundskuedage. Sct. Olufsmarkedet blev igen nedlagt.

ST. OLUF'S
MARRIAGE

AND
AUG. 18-27
1950

tinus.

Til fest med ”Bakken”

Idrætsklubben Skovbakken holdt til på Risvangens stadion fra 1939. Ud over de idrætslige aktiviteter arrangerede klubben forskellige friluftsbegivenheder for bydelens beboere som f.eks. den store forårsfest i Riis Skov i pinsen 1951. Med Pallis Tivoli som baggrund sørgede man for solistoptræden af ”de helt store kanoner” på friluftsscenen ved skøjtesøen.

Poul Reichardt kom nu ikke, således som plakaten lovede, men i stedet fik man Ole Walbom. Et kup lå der i at skaffe de to, som man med en vis føje kunne kalde Århuspiger, Gerda Gilboe og Lilly Broberg. Den 37-årige Gerda Gilboe var ganske vist fra Odense, men hun havde dog immervæk haft sin debut på Århus Teater i 1936 i ”Melodien der blev væk”. Den 28-årige Lilly Broberg var ægte århusianer. Som ganske ung pige havde hun danset i Århus, især i Vennelyst. Ligesom Gerda Gilboe var hun søgt til København under krigen, og hun fik sit gennembrud i Helsingør- og Apollorevyerne; i de første efterkrigsår gennemgik hun Det kongelige Teaters elevskole. Selv om hun nu var kongelig skuespiller, deltog hun gerne i fjællebodsløjer som her i Riis Skov, hvor hun gav et potpourri af sangene fra ”Annie get your gun”, der just havde rundet 400 opførelser på Nørrebos Teater i København.

”Kom og hør musikkens skønne toner under bøgen i Riis Skov” og ”For første gang mødes Århus og omegn til en virkelig skovfest” lød det løkkende i annoncerne, men vejret var nu lidt råkoldt. Blandt de øvrige underholdere i det ikke mindre end 10 dage lange program var den humørfyldte Frandsen-trio og skuespilleren Alex Zander, i annoncerne naturligvis fejlstavet Alexander. Zander havde stor folkelig appel; senere delte han sin tid mellem sommerrevyerne i Svendborg og Kay Abrahamsens turneer.

Ved Skovbakkens forårsfest som ved andre lejligheder optrådte han sammen med skuespillerinden Ellen Løjmar.

Plakaten er usigneret.

PALLIS TIVOLI GÆSTER

SKOVBAKKENS STORE FORAARSFEST

WILDSKOV

De helt store Kanoner kommer og optræder paa Friluftsscenen:

Kgl. Skuespillere

LILLY BROBERG og POUL REICHHARDT

Gæsteoptræden af Skuespillerinden

GERDA GILBO

Den nye Humør-Kanon

VIVI SVENDSEN

Se Dagspressen hver Dag! - Der aabnes Fredag d. 11. Maj Kl. 19.

Festpladsen aaben hver Dag Kl. 19-24. Lørdag, Søn- og Helligdage Kl. 16-24.

11. MAJ - 20. MAJ (*begge Dage incl.*)

Musikalsk barnestjerne – Pierino Gamba

I foråret 1951 gæstede det italienske vidunderbarn Pierino Gamba for anden gang Danmark. Han var født i Rom 16. september 1936 og havde her som 8-årig sin dirigentdebut ved en opførelse af Beethovens 1. symfoni i Rom-operaen. Som barn gennemførte han omfattende turnéer i Europa og Amerika, og han havde allerede ved sit første Danmarksbesøg i 1949 lagt landet for sine fødder. Blæksprutten kommenterede besøget således:

Du smaa Pierino,
Vidunder-Bambino,
til baade "sordino"
og "forte" er fino.

Vi hylder dig, Gamba,
og raaber: Caramba!
Mens Fødderne trampa
saa vildt som i Samba.

Også Århus havde Gamba-besøg i 1949. Ved en koncert i Aarhus-Hallen 8. november dirigerede han Aarhus By-Orkester i et program, der omfattede Rossini's Wilhelm Tell-ouverture og Beethoven's 2. og 5. symfoni. At orkestrets musikere har været glade for samarbejdet, kan man se i programmet til koncerten 24. april 1951. Bratschisten Svend Roland skriver i sin velkomsthilsen: "Det blev for os i Orkestret den helt store Oplevelse og til Kærlighed ved første Blik, og i de Dage levede og aandede vi en helt anden Verden. Det er derfor ganske naturligt, at det er med den allerstørste Glæde og Forventning vi indenfor Aarhus By-Orkester imødeser denne Aftens Koncert, og fra Orkestrets Medlemmer skal der da ogsaa lyde et: Hjertelig velkommen igen Pierino Gamba".

1951-koncerten blev ogsaa en succes. I sin anmeldelse i Aarhus Stiftstidende skriver Emanuel Sejr bl.a.: "Drengen er fuld af Musik. Han har i sit Sind et Idealbillede af det Værk, som skal udføres, og det Idealbillede søger han at realisere. Han taber intet Øjeblik Idealet af Syne, men han kender ogsaa alle Vanskelighederne ved at naa det. Han véd, at hver Detalje har sin Betydning for Helheden, og han har en forunderlig Evne til at faa alle Enkelthederne med, Understregningerne, forte og pianissimo, de klanglige Afskygninger, indtil Musiken lever, skælvende og dog glansfuldt.

Programmet omfattede i Aftes Schubert's ufuldendte Symfoni. Særlig bemærkelsesværdig var her den dynamiske Udpensling, en Delikatesse i det klanglige, som sjældent er hørt. Noget lignende var tilfældet med Dukas' Troldmandens Lærling. Men den største Overraskelse var vel Beethoven's 7. Symfoni, som man ikke umiddelbart vilde have tiltroet ham Temperament til. Opfattelserne kan være saa forskellige. Men Pierino havde i hvert Fald sin egen. Med Intuitionens Sikkerhed kastede han sig ud i denne vældige Musik og formede Tonerne med en Kraft og Myndighed, som var forbløffende. Han sparede sig ikke, men kunde ogsaa til Slut; dampende af Anstrengelse, staa som den absolutte Sejrherre. Endnu en Gang havde han beredt de 3000 Tilhørere en uforglemmelig Oplevelse".

Den voksne Pierino (Lille Per) eller Piero, som han egentlig hedder, har man ikke hørt meget til siden, ej heller den jævnaldrende barnedirigent Roberto Benzi; men det er måske barnestjerners lod til alle tider. Nogle har så meget i sig, at de kan fastholde publikums interesse, når barneårenes fortryllelse er borte, andre ikke. Piero Gamba har været leder af det canadiske Winnipeg Symphony Orchestra 1970-81, og har senest haft engagement som dirigent i Australien, for Adelaide Symphony Orchestra 1982-88. Noget verdensnavn er han ikke blevet.

Koncertplakaten, med sine faktiske oplysninger såsom dato, spillested, program- og billetoplysninger og med koncertens attraktion, solisten, fremhævet med skråtstillet billede og navnet i fede typer, er vel ikke særlig interessant som plakat betragtet. Men derfor kan den jo godt fortælle en historie.

AARHUS BY-ORKESTER

Jydsk symfonisk orkester

Sæson 1950-51

16. sæson

6. orkester- og solistkoncert

Tirsdag den 24. april kl. 20 i

AARHUS-HALLEN

Det forstærkede Aarhus By-Orkester

Dirigent:

Den verdensberømte 13-årige italiener

PIERINO GAMBA

PROGRAM:

Franz Schubert: Symfoni h-moll (Den ufuldendte)

Paul Dukas: Trolldmandens Lærling

L. v. Beethoven: Symfoni nr. 7 A-Dur

Billetter à kr. 3,00, 5,00, 7,00 og 9,00 plus garderobe fås i Aarhus-Hallens billetkontor
llf. 7282 fra mandag den 16. april hver dag fra kl. 10-18

Jubillefesten

I 1953 kunne Aarhus Universitet fejre 25 års jubilæum, og det gjorde det. Alle sejl blev sat til. Der blev arrangeret et stort festprogram med alt fra foredrag og koncerter til sportsskampe, karruseller og udendørs servering. Det hele løb af stabelen under navnet Jubillefesten i dagene 12. og 13. september. Det var en slags miniature-forløber for Århus Festuge, og det var nærmest en succes, selvom det var lige ved at gå i vasken. Det var vejrets skyld. Lørdag den 12. september var det et mølgejr. Det nærmest stormede, så den påtænkte udsmykning af Universitetsparken med balloner måtte opgives, og op ad formiddagen gav det sig også til at øsregne. Til alt held var den sportslige hovedbegivenhed dog lige netop afsluttet, da regnen satte ind. Det var en fodboldkamp mellem et udvalgt hold fra byrådet og professorer fra universitetet. Byrådet vandt 4-3. Resten af lørdagen foregik så stort set indendørs, hvor man kunne få foretaget forskellige intellektuelle tests spændende fra en utraditionel spiritusprøve over en intelligensprøve til en regulær eksamen, hvis man da ikke foretrak at høre Århus Byorkester dirigeret af Thomas Jensen spille Brahms akademiske festouverture og Carl Nielsen og Tjaikovsky. Søndag var vejret bedre, og professorindernes bagværk havde rivende afsætning – især fru Blatts kanellagkager – ligesom nogle spidstegte okser blev spist op. De var skænket af Aarhus Stiftstidende, kunne man læse i avisen. Resultatet af det hele blev et overskud på 100.000 kr. (og det var mange penge dengang), som skulle bruges til at opføre et Studenternes Hus.

Det trak imidlertid udl. Ganske vist blev hovedlinjerne i det kommende Studenternes Hus lagt fast allerede i 1953: Det skulle være en bygning i forbindelse med universitetsadministrationens kommende byggeri på trekanten mellem Nordre Ringgade, Langelandsgade og Kathrinebjergvej, som blev forbundet med universitetets hovedbygning ved en tunnel under ringgaden. Det springende punkt var imidlertid finansieringen. Der blev i december 1953 oprettet en særlig fond til formålet, men den havde et langt arbejde foran sig, førend man i oktober 1964 kunne indvie det nye hus. Den, der mere end nogen anden havde æren for, at projektet lykkedes, var den juridiske professor Thøger Nielsen. I dag, hvor bygningen har stået i næsten 30 år, kan det virke som en selvfølge, at den findes, og det kan derfor være svært at forestille sig, hvor meget energi og engagement en sådan sag krævede.

Tanken med Studenternes Hus var, at der skulle skabes "en passende ramme om studenterenes fritidsliv og et hjemsted for deres organisationer", og det lykkedes også. Under studenteroprøret i 1968 og de følgende år spillede huset en vigtig rolle, og den tekniske løsning, men i 1953 havde peget på, at Studenternes Hus, skulle bygges i sammenhæng med universitetsadministrationens bygning, skabte i sig selv nogle praktiske muligheder under studenteroprøret, som bestemt ikke havde været forudset eller ønsket af nogen af dem, der havde lagt et arbejde i at få bygningen rejst. Men også det er historie nu, og bygningen – der altså er en frugt af Jubillefesten – står som en varig gevinst for miljøet omkring Aarhus Universitet.

Plakaten er tegnet af Fl. Petersen fra Weber & Sørensens reklamebureau.

AARHUS UNIVERSITET
1928 1953

Jubilæfest

12 og 13 SEPTEMBER

tp.

Fri digtning med historisk indhold

De to personer på Århusmaleren John Sparre Christensens plakat er Konstance Leth og N.F.S. Grundtvig i Kaj Munks "Egelykke", premiere 26. september 1953. Århus teater havde fra 1932 flittigt dyrket Vedersøpræsten: "Ordet" 1932, "I brændingen" (Brandestykket) 1937, "Han sidder ved smeltediglen" 1938 (med 42 opførelser det højeste i sæsonen), "Egelykke" 1940, "Niels Ebbesen" 1945, "Før Cannæ" 1946, "Ordet" 2. gang 1946, "En idealist" 1948, "Kærlighed" 1950, "Cant" 1952, "Egelykke" 2. gang 1953 og "En idealist" 2. gang 1960 – i februar med en kort genoptagelse i september – i alt 12 opførelser, hvoraf tre var gentagelser i nyt regie og med nye skuespillere.

At "Ordet", chokstykket med den døde Ingers genopvækkelse og "En idealist" med sin Herodesfigurs kæmperolle blev givet to gange er vel forståeligt, men hvorfor også "Egelykke"? Ja, det havde vel en sammenhæng med, at man på teatret havde eller mente at have netop de skuespillere, der kunne forløse opgaven. Der var skuespillere, der "bar" en sæson: I 1930'erne og noget af 40'erne Will. Knoblauch, siden Edouard Mielche, Poul Müller, Sigvald Larsen (Herodes og vist en positiv overraskelse), Ove Steen-Müller og Erno Müller (også Herodes og vist knap så stor en overraskelse). I 1940 havde man Inge Hvid Møller, og ved hendes Konstance Leth blev, hvis man skal tro samtidens anmeldelser, "Egelykke" hendes stykke.

Det handler om Grundtvigs vækkelse til Danmarks og Nordens skjald og folkeopdrager, formidlet gennem kærligheden til slotsfruen, en kærlighed, som han – i dens seksuelle form – ikke kunne tage imod. Hans veje var andre. I sin anmeldelse i Stiftstidende af 1940-opførelsen skrev Richard Gandrup, at Munk "diger" på både personer og begivenheder og derved gør Grundtvigs sjælelige gennembrud psykologisk umuligt – men betragtet som et kærlighedsdrama, ja så han forfatteren magt over sit stof. Sin vane tro var Gandrup i din renfærdighed også sur: Takt og smag tilsidesat – "selv i brugen af skriftsteder kan man blive taktløs", afskedsscenerne til slut var dilettantisk osv.

Ved genoptagelsen i 1953 diskuterede Svend Schmidt-Nielsen, om Munk, som man havde frygtet, var passé – med kun "Ordet" tilbage. Det var han endnu ikke, mente han og var ganske betaget af stykket, selv om han fandt, at teatret ikke nu havde de rette skuespillere til det (Ove Steen-Müller som Grundtvig og Lillian Tillegreen som Konstance Leth). Det var Eva Hemmer Pihl (Hansen) i Demokraten delvis enig med ham i. I en ganske respektløs anmeldelse konstaterede hun, at man da godt kunne se "Egelykke" med beundring for Munks "kraftgeni", men rigtignok med en kriblende modvilje mod hans mentalitet, hans overmenneskedyrkelse og den svaghedens brutalitet, der lå bagved – men med anerkendelse af hans ubestridelige evne til at lave skuespil ud af det, som nu engang var i ham.

Noget af alt dette kan man vel ikke sige, at Sparre Christensens plakat peger på. De to statuariske skikkelser i birkeskoven er blot en halvramme om typografien – men da en smuk halvramme.

AARHUS THEATER

SÆSON 1953-54

Hver aften kl. 20

Kaj Munk: **EGELYKKE**

Skuespil i 5 akter

Iscenesættelse:
ERIK HENNING-JENSEN

Grundtvig: OVE STEEN-MÜLLER — *Konstance Leth: LILLIAN TILLEGREEN*

BILLETSALG DAGLIG FRA KL. 11 - TELEFON 2 26 22

Forhøjet forsalg 4 dage frem kl. 11-17

Adgang for Jydsk Folkescene

Det jyske operabal

Den jyske Opera truedes i sine unge år ofte af økonomiske vanskeligheder. I foråret 1951 stiftede en kreds af borgere Den jyske Opera's Hjælpefond med det formål at yde støtte til operaen i nødsituationer, eller når opsætningen af en større forestilling krævede tilskud udover de offentlige. Fondens formand var civilingeniør C. V. Smidt-Hansen.

Med henblik på at skabe opmærksomhed om operaen og i et forsøg på at stive økonomien af, blev der i oktober 1953 arrangeret operabal i Aarhus-Hallen. Man har nok ladet sig inspirere af forbilleder fra det store udland, f.eks. Wien. Wieneroperaen arrangerede sit første operabal i 1935, og her er det siden blevet en fast årlig tradition. Balkomitéen bestod af repræsentanter for hjælpefondens, by-orkestrets musikere, operaledelsen, operaens kunstnere og operakoret under ledelse af C. V. Smidt-Hansen og operaens utrættelige forkæmper Gustav Albeck.

Tanken var at samle operavenner fra det ganske Jylland, og der blev derfor dannet lokalkomiteer i 11 byer, nemlig Ebeltoft, Grenå, Randers, Viborg, Silkeborg, Herning, Ringkøbing, Skanderborg, Odder, Horsens og Vejle. Også Aarhus Stiftstidende bakkede initiativet op. Avisen arrangerede en 10-dages operakonkurrence, hvor præmierne naturligvis var billetter til ballet.

Ca. 2000 mennesker fulgte 'opfordringen til dans' i Aarhus-Hallen lørdag 31. oktober, så deltagermæssigt var succes'en hjemme. Aftenen indledtes med opera hele to steder. I Universitetets aula opførtes i by-orkestrets regi og med Poul la Cour som dirigent Henry Purcell's Dido og Æneas. Solisterne var kunstnere fra Det kgl. Teater: Ida Roholm som Dido, Eva Prytz som Belinda, og Henry Skjær som Æneas. Emanuel Sejr skriver i sin anmeldelse, at "udførelsen var fortræffelig. Poul la Cour havde ikke blot faaet en teknisk velpudset og smukt afrundet helhed ud af operaen, men han var i sund pagt med den gamle stil og fik musikken til at leve. Aarhus By-Orkesters kammerorkester fulgte ham smidigt, og en særlig ros fortjener Aarhus Operakor, der havde en stor opgave at løse og gjorde det nydeligt".

Samtidig hermed opførtes i selv Aarhus-Hallen Svend S. Schultz' lille enakter Bryllupsrejse. Solisterne var her Holger Boland, der også havde iscenesat, Monna Ry Andersen og Ole Walbom. Komponisten sad selv ved flygelet. Den jyske Opera havde tidligere spillet to af Schultz' operaer, nemlig Solbadet (1949) og Høst (1950).

Selve ballet indledtes ved 22-tiden med intrada af operaens kunstnere og kor til musik af og i kostumer fra Carmen. By-Orkestret spillede under ledelse af Gerhard Schepelern op til polonaise (fra Eugen Onegin), og Thomas Jensen dirigerede orkestret i Strauss' An der schönen, blauen Donau og Jacob Gade's Tango Jalousie. Sidenhen overtog Teddy Petersen og hans danseorkester balmusikken, afbrudt af små overraskelser som musikalsk lotteri, operaspøg: Hos barberen – frit efter Rossini, ballonfald og hyttekonkurrence. Ud på de små timer kåredes operaballets dronning.

I sin balreportage i Aarhus Stiftstidende dagen efter noterer Georg Andréson succes'en, selvom han også har kritiske bemærkninger: "Polonaisen burde have været bedre forberedt. Balinspektøren burde have været i virksomhed under lancier'en, som mange gerne ville danse, men ikke kunne huske, hvorfor den gik i skudderudder. Og navnlig burde man have haft tilpas med stafetter til at sælge lodsedler, programmer og til at gennemføre de fikse og morsomme konkurrencer". Han konkluderer dog, at "rammen er god og oplægget det helt rigtige. Vi vil alle gerne komme igen. Operaballet i Aarhus bør blive en jydsk tradition".

Det blev det nu ikke. Et enkelt forsøg på at gentage succes'en i februar 1955, samlede kun 600 deltagere.

Plakatmotivet pryder også omslaget til det smukt udstyrede souvenirbalprogram, hvor Gustav Albeck offentliggjorde sine første rids af Den jyske Opera's historie. Det har desværre ikke været muligt at få oplyst, hvem der har lavet plakaten.

• OPERAEN DANSER • OPERAEN DANSER •

Det jydsk
OPERABAL

• OPERAEN DANSER • OPERAEN DANSER • OPERAEN DANSER • OPERAEN DANSER • OPERAEN DANSER •

• **I AARHUS-HALLEN d. 31. OKTOBER 1953** •

Til 6-dages løb

I 1954 kom seksdagesløbene til Århus. De havde været kørt i København i 1930'erne og atter fra 1952. Med den gamle cykelkæmpe Willy Falck Hansen som sportslig leder fik man etableret en meget lille bane i Århus-Hallen med plads til ikke mindre end 5.000 tilskuere, og så gik det løs den 11. februar.

Desværre blev Evan Klamer, Kay Werners faste makker, skadet ved et styrt i Forum i København, så han ikke kunne deltage i det første jyske seksdagesløb. Det kunne næsten ikke være værre. Kay Werner ønskede selv den 27-årige maskinarbejder Ib Laursen som ny makker, og sådan blev det. Der var en forrygende interesse for løbet, og mange gættede på resultatet. Skulle det blive van Vliet/Plattner eller det svejtsiske par Roth/Bucher? Andre troede på franskmændene Godeau/Senffleben. Bodil Udsen affyrede startskuddet, og så gik det stærkt på den lille bane: 7 sekunder for en omgang var rekorden, og rytterne måtte have søsygetabletter.

Det gik over forventning med det nye danske makkerskab, der holdt sig pænt fremme, og stemningen i hallen var nærmest fantastisk. En aften kom kapelmester Arnbo med sit orkester, efter at Maritza var lukket, og spillede "Sejled' op ad åen".

Vinderparret blev det franske hold Godeau/Senffleben, mens det danske hold måtte nøjes med femtepladsen, 2 omgange efter. Der var en kæmpekø af folk, der gerne ville have været ind til afslutningen. Den gik fra hallens indgang i Banegårdsgade, rundt om hjørnet ned ad Ryesgade og helt hen til Sct. Knuds Gade; billetter solgtes til sortbørspriser. Alt i alt en pæn succes, men det rullende cirkus kom såmænd ikke til at få nogen lang levetid. Allerede i februar 1961 blev det sidste løb kørt, efter at Århus-Hallen året før havde måttet træde i likvidation efter fiaskoen med kæmpofilmen "Windjammer".

AARHUS

Winterbane

UNDER SPORTSLIG LEDELSE AF
WILLY FALCK HANSEN
SÆSON 1953-54

Tirsdag den 19. Januar Kl. 20:

AABNINGSLØB ★ 100 km PARLØB

Søndag den 24. Januar Kl. 20-5
og Mandag den 25. Januar Kl. 20:

27 TIMERS PARLØB

Lørdag den 30. Januar Kl. 20:

3 TIMERS PARLØB

Tirsdag den 2. Februar
Kl. 15-17³⁰ og 19-23:

8 TIMERS PARLØB

Fra 11. Febr. Kl. 20 til 17. Febr. incl.

Daglig Kl. 13³⁰ - 17³⁰ og 19-5

**Det første jyske
6 DAGES LØB**

Billetsalg i Aarhus-Hallens Billetkontor, Tlf. Aarhus 3 52 82, samt hos

AARHUS-HALLEN

Porgy and Bess

George Gershwin's negeropera Porgy og Bess, der fik sin førsteopførelse i New York i 1935, var ikke ukendt for et dansk publikum. Det kgl. Teater i København havde i 1943 – midt under krigen – sat den på repertoire, og operaen fik her således sin første opførelse uden for Amerika, med hvide sangere. Selvom Gershwin var amerikansk halvjøde, reagerede tyskerne ikke! Forestillingen, der derved fik karakter af demonstration mod besættelsesmagten, blev en kæmpe succes, og den gik frem til 1952 ialt 74 gange.

I 1952 indledte det amerikanske "The Everyman Opera", der af det forlag, der ejede rettighederne, havde fået eneopførelsesretten til operaen, en verdensomspændende turné. Ved et scoop var det lykkedes Aarhus-Hallens direktør, Ingvar Blicher-Hansen, at få turnéen til Århus i maj 1956. Det var selskabets tredje Europarejse, der bl.a. havde bragt gæstespil i stand bag jerntæppet med opførelser i Moskva, Leningrad, Warszawa og Prag. Århus blev det eneste danske spillested, og publikum strømmede til byen fra nær og fjern til de 11 opførelser – 8 aftenforestillinger og 3 eftermiddagsmatinéeer – det kunne blive til i dagene 9. til 16. maj.

Det var virkelig en begivenhed. Aarhus Stiftstidende sendte da også flere medarbejdere til premieren. Teateranmelderen Svend Schmidt-Nielsen noterer, at "det stærkeste indtryk af aftenen er den strøm af umiddelbar glæde, der paa trods af alle tilskikkelser og afbrydelser dunker igennem Catfish Row. Et humør udfolder sig over ingenting og alting og ytrer sig aldeles overdaadigt i negrenes svaj og dans, deres springen og hoppen. De fortæller med hele kroppen, og paa en udflugt slaar pigerne sig saa meget løs, at ældre fornuftige negerkoner maa minde om, at børnene er med. At denne opera er blevet en saa betagende og medrivende teater-oplevelse skyldes ikke mindst instruktionen, der har kunnet bøjge det kaotiske, "urskovsagtige" indhold ind i en artistisk forfinet form. Saa mange detaljer var kaldt til live, saa man saa sig omkring paa den store scene, og somme tider blev ved og blev ved med at kigge sig omkring for dog at faa alting med, men ikke én bevægelse i dette spil, hvor følelse ustandselig oversættes til handling, syntes at være tilfældig; ikke én enkelthed syntes at bryde helheden. Saaledes er Porgy og Bess i den ydre form blevet et storartet show, der ville virke paa os, om vi saa ikke kunne høre hverken musik eller sang".

Musik anmelderen Emanuel Sejr, der åbenbart har set den danske opførelse i København, skriver:

"Uden at man paa nogen maade kan sige, at opførelsen paa Det kgl. Teater var daarlig, maa det indrømmes, at forestillingen i Aarhus-Hallen ikke blot var anderledes, men ogsaa langt mere intens i det musikalske. Og samtidig forløb operaen let og levende, fordi disse negerkunstnere – uanset den minutiøse indstudering, hvor hver bevægelse er fastlagt og har sin betydning for helheden – har bevaret umiddelbarhedens naadegave over for baade handling og musik i en grad, som ingen hvide vil kunne gøre det. Alt og alle gik op i helheden. Arierne var ikke bravour-præstationer, men led i den musikalske sammenhæng; det samme gjaldt enhver strofe, som blev sunget, alt smeltede sammen til et fuldkomment musikalsk hele. Det var virkelig ensemblekunst, hvor solisterne ikke dominerede, men hver stemme havde sin anerkendte betydning for musikkens økonomi".

Midt under gæstespillet indtraf en anden markant Århus-begivenhed, idet Søsterhøj-senderen i Skåde blev indviet. Mandag 14. maj kl. 20.45 kunne da alle landets seere i det første direkte, 20 minutter lange TV-indslag fra et interimistisk Århusstudie opleve tre af operæns medvirkende, der ikke spillede i aftenes forestilling – alle hovedpartier var dobbelt- eller tredobbelt besat – nemlig LeVern Hutcherson (Porgy), Ethel Ayler (Bess) og Lorenzo Fuller (Sportin' Life) give prøver på deres kunst.

Plakaten er udformet som fotomontage med billeder fra forestillingen, og den giver herved med sine illustrationer af det brogede sceneri en forsmag på, hvilken oplevelse, der venter operagæsten.

AARHUS-HALLEN

*Under protektion af den amerikanske
ambassader og The International
Theatre Institute (U.N.E.S.C.O.)*

PORGY AND BESS

MUSIKALSK
SKUESPIL AF
GEORGE GERSHWIN

med de 82 neger-kunstnere der er tiljublede over hele verden fra NEW-YORK til MOSKVA

BLEVINS DAVIS og **ROBERT BREEN**
ISCENESÆTTER OG PRODUKTIONSCHEF

9. til 16. maj hver aften kl. 20

Premiere onsdag d. 9. kl. 20³⁰

MATINE D. 10.-12.-13. KL. 16

ENESTE FORESTILLINGER I DANMARK

AARHUS-HALLENS BILLETKONTOR

TLF. 3 52 82 og 3 52 83 fra kl. 10-18

Svigermorfest

I erindringen står 1950'erne som et meget hyggeligt tiår. Det gik økonomisk fremad, selvom der var tilbagevendende valutaproblemer, og arbejdsløsheden lå på et højt niveau, ihvert fald langt højere end den gjorde i 60'erne. Men fjernsyn, biler og køleskabe var almindelige, da tiåret sluttede; det var de ikke, da det startede. De offentlige forlystelser var ikke så pågående, som de senere blev. Der var Morten Korch – og Far til fire film i biografene, fodboldkampe med AGF og AIA på stadion og seksdagesløb og Holiday on ice i Århus-Hallen. Og netop Århus-Hallen var ramme om de store begivenheder af den art. Det blev også dér, svigermorfesten løb af stabelen den 15. september 1956. Noget stort arrangement blev det nu ikke med en kvartfuld sal, men meningen var god nok. Bag arrangementet stod en bagermester fra Horsens, og formålet var at indsamle penge til Horsens Ungdomsklub. Han fik arrangeret en række fester rundt omkring i landet med bal og konkurrencer og fælles hygge, formet som en hyldest til arten SVIGERMOR. Svigermor var en type, en fast figur i alle mulige vittigheder. Festen gav også eksempler på det: svigermor som en elsket aristokrat, der vælger uden at stemme, regerer uden lov og dømmes uden appel, eller konstateringen af, at Adam ikke havde nogen svigermor, hvilket så blev udlagt som forklaring på, at han var i Paradis. Fru Helga Christensen vandt den afgørende strikkekonkurrence, og festen var vellykket og hyggelig og helt i tråd med grundtonen i det tiår, hvor den fandt sted.

Svigermorfesten var ikke det eneste usædvanlige arrangement, som fandt sted i Århus-Hallen. Den blev i fyrreerne og halvtredserne brugt til mange forskellige ting. Udstillinger, cirkusforestillinger, gymnastikopvisninger og koncerter hørte sammen med skoleballer til de begivenheder, man forventede i en bygning som Århus-Hallen, men det, der først og fremmest gav stedet ansigt, var de mange blandede underholdningsarrangementer. I 1946 kunne man f.eks. se Kraftfænomenet Ursus, "den islandske bjørn". Det var en yngre mand fra Island, som kunne løfte 1 ton, bøje svære jernstænger til smukke figurer, og som i øvrigt udfordrede enhver mandlig århusianer til styrkeprøve. Eller man kunne gå til folkekoncert og høre blandt andre Skandinaviens bedste Hawaii-duo Kanni and Lulo, Det syngende X og Danmarks yngste harmonikavirtuoser, Fritz og Erik. Adskillige gange blev der arrangeret underholdning under navnet Humørparade eller Humørraketten. Her kunne man opleve Den Gyldenblonde, Raquel Rastenni, Holger Fællessanger og Snøve-Sofie, mens Bror Kalles Kapel sørgede for det musikalske. Der blev også vist rejsefilm, blandt andet en stor film fra Grønland, der var forbudt for voksne, så lidt retfærdighed var der dog til. Forbudet blev i øvrigt overtrådt til forargelse for nogle af de fremmødte børn. I 1955 var det kongehuset, der måtte holde for, da Gunnar Wangel film A/S præsenterede filmen Kongehuset i tre generationer med ledsagende foredrag af redaktør Kai Flor. Så selvom den aldrig blev gentaget, var svigermorfesten ikke noget enestående.

AARHUS-HALLEN

1956

ALLE TIDERS STØRSTE

SVIGERMOR FEST

Kl. 19³⁰

Hvem bliver Danmarks Svigermor No. 1

Vinderen ved Festen i Aarhus „gaar“ til Finalen i K. B. Hallen i København, Lørdag den 1. December

Svigermorfestens Konferencier, Danmarks berømteste Kringlevrider

BAGERMESTER BREGENDORF

som ogsaa præsenterer sin berømte **Humørpatrulje**

de 24 dygtigste Amatører fra Horsens Ungdomsklub.

Endvidere Humørpatruljens Orkester „**De glade Musikanter**“

SANGERN EDI LAIDER

Til Efteraarets
største

HØSTBAL

i den store
Aarhus-Hal

hvor alle Aarhus By's og Aarhusegnens Svigermødre aabner Ballet med deres Svigersønner
spiller **Stjerne-Orkestret** (15 Mand) under Ledelse af
Kapelmestrene ANKERSTJERNE og GUNNAR LUND til Kl. 1 Nat

Billetspriser: 3 - 4 - 5 og 6 Kr. incl. Forlystelsesskat og Bal, men + Garderobe. Forsalg: Aarhus-Hallens Billetkontor, Tlf. 3 25 00

Festlig møde- og underholdningsaften

H.C.Hansen var en meget både afholdt og respekteret leder af Socialdemokratiet, og at han var født og opvokset i Århus, glemte hverken han eller byen. Så intet var mere naturligt end at bede ham holde talen ved den festlige møde- og underholdningsaften i Århus-Hallen den 5. oktober 1957, som plakaten indbyder til. Ikke med et ord fremgår det, hvad anledningen var, men faktisk var det Socialdemokratiets 75 års jubilæum i Århus, der ved den lejlighed skulle fejres. Og det blev det med 2.000 deltagere. De hørte direktør Poul Petersen fra Århus Teater recitere en prolog, som havde været brugt ved Socialdemokratiets kongres tidligere på året, og fik derefter en lang politisk tale af H.C.Hansen. Folketingsåret var lige gået igang, og det var den første ordinære samling efter dannelsen af trekantregeringen i maj, så H.C.Hansen afsøgte hele den politiske horisont med udgangspunkt i den åbningstale, han lige havde holdt i folketinget. Det blev en lang politisk tale mere end en jubilæumstale, men derved blev talen i sig selv et udtryk for, hvor meget partiet havde nået i de 75 år. Så var der underholdning. Frederiks glade Show spillede et potpourri af arbejdersange arrangeret til lejligheden, og den amerikanske sangerinde Leesa Foster – præsenteret som den eksotiske negersangerinde – sang spirituals med stor intensitet. Og så var der bal bagefter.

Den jubilerende partiforening var den første provinsafdeling, der tilsluttede sig Socialdemokratisk Forbund. Det skete den 30. april 1883. Når foreningen alligevel kunne holde 75 års jubilæum allerede i oktober 1957 var det fordi den havde en fortid som ikke-socialdemokratisk. Den blev stiftet den 2. oktober 1882 under navnet Demokratisk Samfund af to typografer ved Aarhus Amtstidende, Harald Jensen og Emil Marott. I starten havde foreningen været en diskussionsklub, og overgangen fra en fri forening til en afdeling af Socialdemokratiet var udtryk for et ønske om at få mere fasthed i arbejdet. Det kunne være udmærket at diskutere "Kirkens adskillelse fra staten" og "Menneskerettighederne", og hvad man nu ellers tog op, men nu skulle der handling til, hvis levevilkårene skulle forbedres. Det var nu ikke fordi foreningen var revolutionær, at den sluttede sig til Socialdemokratiet. Det var de praktiske reformer, der var interesse for, og afdelingen vedtog i 1889 udtrykkeligt, at den fortsat ville virke på et ikke-revolutionært grundlag.

Det var imidlertid ikke så ligetil. Det var et langt og sejt arbejde, der forestod, og der var meget, der skulle rettes op på. I første omgang gik det politiske arbejde ud på, at vriste folketingsmandatet fra Højre, det parti, der i 1915 blev omdannet til Det konservative Folkeparti. Det kunne den socialdemokratiske forening ikke gøre alene, men i samarbejde med liberale borgerlige lykkedes det i 1884 at få en venstremand valgt til folketinget. Det blev fejret som en sejr, men var naturligvis i længden utilfredsstillende. I 1895 fik Socialdemokratiet sit første folketingsmandat i Århus. Byen bestod nu af to valgkredse, og Harald Jensen – den ene af foreningens to stiftere – blev valgt i den søndre, og lige siden har der været socialdemokrater blandt de folketingsmænd, der er valgt i Århus. De bedste valg inden 75 års jubilæet havde partiet i oktober 1935 og september 1953, og på jubilæumsdagen sad der socialdemokrater på de tre kredsmandater i Århus.

Også på det kommunalpolitiske område kunne partiet se tilbage på en lang tradition. Det første byrådsmandat blev vundet i 1894 og allerede i 1906 erobrede partiet flertal i byrådet og det blev fastholdt frem til kommunevalget i 1974 bortset fra valgene i 1913, 1946 og 1950. Jakob Jensen blev i 1919 byens første folkevalgte borgmester, og lige siden har det været en socialdemokrat, der har beklædt denne post. På jubilæumsdagen var 14 af de 21 byrådsmedlemmer socialdemokrater, så jubilæet kunne fejres i bevidstheden om, at festens genstand havde været en succes.

Lørdag 5. okt. kl. 19³⁰ i Aarhus-Hallen

Festlig møde- og underholdnings aften

TALE AF STATS- OG UDENRIGSMINISTER

H. C. Hansen

BROADWAYS CARMEN JONES

— *den eksotiske negersanger*

LEESA FOSTER

Det succesombruste orkester

FREDERIKS GLADE SHOW

Bal til kl. 2

Stjerneorkestret-15 mand

Prolog: Teaterdirektør

POUL PETERSEN

Konferencier: KNUD WERNER

Arrangører:

De socialdemokratiske foreninger i Århus og
Arbejdernes fællesorganisation

Billetpris: 3 kr. Folkepensionister: 1.50 kr.

Billetter: AOFs kontor, Amaliegade 27 . Demokratens ekspedition

SAET

VED DEN 5. OKTOBER

Kunst i påsken

Denne smukke plakat er tegnet af Freddie Dybris til Kunstnernes Påskeudstilling 1958. Selv udstillede han ved den lejlighed nogle malerier og fik solgt et til Kunstforeningen af 1847.

Kunstnernes Påskeudstilling er traditionelt udklækningsstedet for nye lokale kunstnere. Som oftest har censuren lagt vægt på at få mange kunstnere med, ligesom det har været en hovedlinje at give nye folk chancen. Således var det også i 1958, hvor ca. 1/3 af de udstillende kunstnere var debutanter. Formanden for Malende Kunstneres Sammenslutning, Helge Nielsen, skrev i programmet, at man burde søge efter oprindelighed og ægthed som det primære i stedet for "chokerende indtryk og misforstået revolutionær ungdommelighed". Det var en noget bastant erklæring, da netop revolutionær ungdommelighed har kendetegnet megen udvikling i kunsten. Årets udstilling indeholdt slet ingen skulptur, men kun maleri og grafik. Nogle af de gode lokale kunstnere var på plads i maleriafdelingen, f.eks. den senere alt for tidligt afdøde Ib Lauritzen med bl.a. "Huse ved Havnen", kendetegnet ved klare linjer og fine farveførmelser. Han fik i øvrigt solgt begge de billeder, han udstillede. Mogens Lohmann viste abstrakte kompositioner, og i grafikafdelingen var Thomas Arnel allerede på spil med sine uudgrundelige allegorier, f.eks. en finurlig "Musikalsk frokost". Her fandt man også landskabs-raderinger af den gode lokale kunstner Carl Faarup Christensen.

Et sandt raseri hos Stiftstidendes anmelder Richardt Gandrup vakte Jørgen Brynjølls collager. Brynjøll havde opklæbet avisstumper, maskinskrivelser og blanketter, hvilke collager han havde dekoreret med tusch. "Opklæbnings-pjankerier" blev det kaldt af Gandrup, der godt kunne acceptere en vis galskab, hvis bare der var mening i den; her var meningen sørgeligt fraværende, og eksperimentet var ikke alene forargeligt, men også latterligt.

Maleren Helge Ernst, der var med i censurkomiteen, kunne ikke acceptere denne udladning, og han gjorde opmærksom på, at Brynjølls collager havde vundet umiddelbar tilslutning i hele komiteen. Videre fremhævede han følsomheden og Brynjølls fængslende billedmusikalske evner. "...det fornemmes organisk sammenhængende, oprindeligt i sin enkelthed og uden søgte effekter..."

"Ja vist så, histop og herved. Men alligevel!" svarede Gandrup.

KUNSTNERNES
PÅSKEUDSTILLING

RÅDHUSHALLEN ÅRHUS

29MARTS - 7APRIL KL 10-21 1958

Da Århus fik sommertivoli

Der var langt fra det københavnske tivolis verdenskendte kunstplakater til disse indrammede oplysninger om, hvad Folkeparken Friheden bød på i sommeren 1958.

Men med denne plakat markeredes åbningen af byens faste sommertivolipark i Marselisborgskoven ved Stadion og Zoologisk Have omkring den gamle forlystelsespavillon Friheden.

Ideen havde været luftet adskillige gange, siden restauratør Hans Rising i 1904 havde etableret pavillonen med tilhørende musiktribune og stor udendørs serverings- og mødeplads. I midten af tyverne, da kommunen havde overtaget ejendomsretten til pavillonen, tog skovudvalget på en længere besigtigelsestur til de faste forlystelsesparker i Hamburg, Berlin, København og Malmö for at blive inspireret – men opgav dog tanken og nøjedes med at udbygge forenings- og festfaciliteterne. Omkring 1940-41 lå et projekt på byrådets bord, udarbejdet af universitetets arkitekt, C. F. Møller, og med grosserer Svend Hansen som økonomisk ankermand i samarbejde med direktør Chr. Toft fra det i byen velkendte rejsende tivoli. Selv om borgmesteren støttede tanken og så frem til at blive fri for "gøglerhistorien ved havnen", blev det dog heller ikke denne gang til noget, først og fremmest – naturligvis – som følge af besættelsesforholdene. Ti år senere var der planer fremme om at etablere en forlystelsespark i samdrift med Zoologisk Have, men også dette løb ud i sandet.

I 1950 fik Århus en ny kommunalforfatning, hvor faste rådmænd afløste udvalgsformændene som ledere af de forskellige forvaltningsgrene. Den nye kulturrådmand, den senere borgmester Bernhardt Jensen, interesserede sig meget for byens folkelige forlystelseliv, hvis udvikling og miljøer han også har skildret i flere byhistoriske bøger. Nogle mindre anlæg og aktiviteter blev hurtigt sat i gang i området omkring den gamle pavillon: der blev pedalbådssejls i de små søer, en skakbrætternet dansestræde – som faktisk også blev brugt til "friluftsskak" – kom til og en ny musiktribune, hvor Byorkestret holdt sommerlige promenadekoncerter. Men først da restauratør Rising efter 50 års virke fratrådte som forpagter i Friheden i 1954, kom der for alvor gang i Bernhardt Jensens planer om at omdanne området til en folkepark efter svensk mønster.

Allerede samme år forsøgte han at overtale tivolidirektør Marinus Kobberrød til at slå sig fast ned med sit tivoli i Friheden. Denne afslog dog i første omgang – "det her er s'gu en dødssejler" – men slog til i 1957, efter at han i sommerens løb forsøgsvis havde haft sine forlystelsesvogne og -telte opstillet på området. I mellemtiden havde den nye restauratør, komponisten og revyinstruktøren Dan Christophersen, opført sommerrevyer samt formidlet artistoptræden og sang- og musikarrangementer. Efter en velbesøgt sommersæson indvilgede de to i at indgå en aftale om et interessentskab, I/S Århus Folkepark, under kommunens tilsyn.

Folkeparken Friheden havde premiere 2. maj 1958. I den nyindhegnede park havde stadsgartneren, rådgivet af det københavnske tivolis havearkitekt, anlagt blomsterarrangementer med lysparasoller, mens Kobberrød på forlystelsestovet havde fået opstillet en helt ny rutschebane som hovedattraktion sammen med et rotorhus. I sommerrevyen optrådte trekløveret Ruth Maisie, Børge Hilbert og Christian Glatved og i parkunderholdningen bl. a. Holger Fællessanger, Preben Uglebjerg og Nat Russell. Omkring 400.000 aflagde besøg i parken i premieresæsonen, mens nogle af de omkringboende klagede over støjen fra højttalere, orkestre, en italiensk konferencier og de mange knallerter.

Tivoli Frihedens muntre – og problemfyldte – udvikling var indledt.

Folkeparken FRIHEDEN

Jyllands store familiehave hvor alle kan more sig...

FORLYSTELSESPARKEN

med alle de herlige forlystelser.

Den helt fantastiske

Rutschebane, den eventyrlige Rotor

samt

Boder - Luftgynger - Spilleautomater -
Radiobiler - Pedalbåde o. s. v.

Hver aften kl. 19³⁰
i FRIHEDENS SOMMERTHEATER:

SOMMERREVYEN »58«

- efter forestillingen dansant.

FOLKEPARKENS RESTAURANT

Åben hele dagen.
Hver aften koncert - 1. classes kokken.

Tribuneforestillinger

hver aften kl. 19³⁰ og 22³⁰ med verdenskendte solister.

LYS - FEST - FARVER
HELE PARKEN ILLUMINERET

AABEN HVER DAG KL. 8-23 ✕ SØNDAG KL. 13-24

Entré til parken: Fra kl. 8-18 fri adgang,
eller kl. 18 voksne 75 ore, børn 25 ore

FOLKEPARKEN FRIHEDEN

Verdensjazz på Tagskægget

”Man får varme i sjælen, ja man føler den på selve sin krop. For 117. gang skal det skrives, at ingen spiller en ballade som Ben Webster. Der har været øjeblikke af meget stor skønhed Men også den mere voldsomme side af Ben Websters temperament kommer til udtryk. Hans rå, pågående spil river gruppen med sig. Med myndighed dirigerer han slagets gang, og der er næppe tvivl om, at han får sine tre århusianske medspillere helt tæt ind på livet før gæstespillets afslutning med samme myndighed, som han behersker sit musikalske materiale. Han får sat tingene på plads.”

Der var ingen tvivl hos Stiftstidendes jazzanmelder Birger Jørgensen. Det var verdenskunst, man oplevede på Tagskægget i Klostergade i Festugen 1969, da man i syv dage havde gæsteoptræden af den 60-årige amerikanske tenorsaxofonist Benjamin Frances Webster.

Og stemning var der i det tætpakkede lokale, som man fik adgang til for en flad tier. Ved sin ankomst lignede mesteren mest en træt gammel mand, men det varede kun kort, før han, akkompagneret af Hans Jacob Salertz' jazzkvartet, havde tilhørerne i sin hule hånd og holdt dem fangen, til sidste nummer var forbi.

Som det ses, havde Tagskægget annonceret festugens internationale topnavn med en udsædvanlig flot og vellykket plakate, skabt af Århus-kunstneren Finn Hjernøe.

Ben Websters koncerter i festugen 1969 faldt midt i en periode, hvor jazzlivet i Århus udfoldede sig som aldrig før siden trediverne. Det var begyndt midt i 1960'erne, da Århus Studenterjazz så dagens lys, og Karavellen på Åboulevarden åbnede som jazzrestaurant. Men det udviklede sig for alvor, efter at Jazzhus Tagskægget havde startet sin virksomhed i oktober 1967 – oppe under taget over billardsalonen i Paradisgade 7.

Tagskægget blev en succes fra starten. I løbet af det første år blev lørdagsåbningen udvidet til hele ugen, de lokale bands suppleret med københavnske og de første udenlandske jazzorkestre, og det varede ikke længe, inden pladsen blev for trang under tagskægget i Paradisgade.

Flytningen til Klostergade 34, Elvirasmindes gamle chokoladefabrik, hvor Ben Webster spillede i festugen, havde fundet sted i sommeren 1969. I de følgende 3-4 år efterfulgtes han af andre af jazzens internationale koryfæer både i lokalerne i Klostergade og i det Royal Birdland jazzcenter, som Tagskæggets indehaver, Peter Max Hansen, i 1972 indrettede i Hotel Royal.

Her kulminerede Århus' kortvarige position som landets jazzcentrum, anerkendt selv af det ærkekøbenhavnske Politiken ("Stemningen er Chicago 1928"). Det var dog et for stort brød, og allerede sidst på året måtte Birdland igen lukke, mens aktiviteterne i Klostergade fortsatte op gennem halvfjerdserne.

En jazzepoke var forbi, da Tagskægget lukkede i 1980.

Ben Webster
i Jazz-
hus

taagskæggæt
klostergade 34

Lørdag d. 6. - fredag d. 12. sept.

Timothy

Borgmesteren i det ny Århus

Den 1. april 1970 blev 21 kommuner i Århus-området til en ny stor kommune på ca 230.000 indbyggere. Sammenslutningen skulle bl.a. sikre alle borgere i den nye kommune samme beskatning og lige andel i de fælles goder.

Alt det krævede en fælles politisk ledelse, og det gamle Århus Byråd med 21 medlemmer skulle derfor udvides til en forsamling på 31 medlemmer. De gamle sogneråd i forstæder og omegnskommuner skulle naturligvis nedlægges.

Og her kommer plakaten ind i billedet. Socialdemokraterne så nemlig gerne, at Århus borgmester siden 1958 – journalist Bernhard Jensen – skulle blive den fortsættende borgmester, og plakaten, der blev sat op overalt i byen forud for byrådsvalget 3. marts 1970, var derfor deres bud på en kandidat til den magtfulde post.

Plakaten er komponeret, så borgmesteren tillidsfuldt ser ned på vælgeren, og ordet borgmester er med rødt i bestemt form bevidst understreget og endelig markerer et rødt A partilisten, mens navnet socialdemokratiet helt bevidst glimrer ved sit fravær.

Det politiske mål var en samordnet planlægning af den nye storkommune, økonomisk hensigtsmæssige investeringer og en administrativ forenkling.

Den socialdemokratiske liste talte ikke mindre end 35 personer, så det siger sig selv, at ikke alle kunne vælges. Bernhard Jensen var ikke noget ukendt navn, og han havde da også haft sæde i byrådet siden 1943 og været rådmand for Magistratens 4. afdeling – skole og kultur – 1950-58 og været borgmester i Århus siden 1958.

Bernhardt Jensen blev den helt stor stemmesluger og fortsatte som borgmester, indtil sygdom tvang ham til at gå af i utide allerede i 1971, da han afløstes af Orla Hyllested.

Om det var plakaten eller personen bag, der sikrede det meget fine resultat, er naturligvis svært at sige. Men mere end hver tredje socialdemokratiske stemme faldt på Bernhard Jensen, der således ved valget i 1970 opnåede over 20.000 stemmer. De borgerlige vælgeres spidskandidat Olaf P. Christensen fik til sammenligning godt 6.600 personlige stemmer.

Bernhardt Jensen døde i 1978.

Borgmesteren
i det ny Århus

The Rolling Stones

Rolling Stones – verdens den gang største beatgruppe – gav den bedste koncert i Århus nogensinde. Sådan lød en af anmeldelserne til den store koncert, som gruppen afholdt i Vejlbj-Risskov Hallen 9. september 1970. Det dyreste musikarrangement, der til dato havde været afholdt i Århus.

Fra det øjeblik, de fem englændere besteg podiet, holdt de publikum i deres hule hånd.

Forbilledet for alverdens beatsangere var den dynamiske Mick Jagger – der iført lyserødt jakkesæt og sort skjorte – slog takterne an til "Jumpin' Jack Flash", og snart væltede fede rocktoner fra gruppens eget nummer ud i hovedet på publikum. Siden fulgte den idag klassiske "Roll over Beethoven" og "Take me down little Sussie", hvor lyd, rytme og sal gik i et.

Mere end 7000 tilhørere fulgte gruppens to koncerter – og endnu flere, hvis man regner alle dem med, der stod uden for hallen for at følge, hvad der skete. Hele området omkring Vejlbj-Risskov Hallen bl.a. med flere kollegier fik også gratis fornøjelse af det store arrangement.

To store koncerter blev det til. En klokken 19 og endnu en klokken 22. På trods af mange tilhørere og stor begejstring, blev der ikke ødelagt noget som helst, selv om folk naturligvis også dengang sprang op på stolene og klappede over hovedet i takt til de hårde rytmer. Under det sidste nummer var stemningen næsten helt ubeskrivelig. Alt og alle gængede. Og så var det slut.

I løbet af fem kvarter var det lykkedes for den lille Mick Jagger at skabe den helt forrygende og specielle stemning. Bag det store arrangement kørte og fungerede en stor reklamemaskine og koncertorganisation. Musikinstrumenter og forstærkere ankom i flere store sorte lastbiler og vejede mere end 50 tons, hvilket dengang var aldeles uhørt. Salget af billetter var sat nøje i system, og plakater udarbejdet efter international standard, udført af tegneren John Pasche. Det betød en fælles plakat til hele den europæiske turne, domineret af et markant skib, jetfly og et stiliseret køretøj. Om det et blikfang eller skal være et symbol på fart og højt tempo, eller hvordan gruppen rejste fra koncert til koncert, skal være usagt, men iøjnefaldende var den med sine gule, røde og sorte farver. Nederst var der gjort plads til påtrykning af tid og sted for lokale arrangementer. Efter succesen i Århus gik turen videre til København.

THE ROLLING STONES EUROPEAN TOUR 1970

A SBA PRESENTATION

Design John Pasche

Århus: VEJLBY RISSKOV HALLEN, 9. September
København: FORUM, 11. & 12. September

FINNAIR, LUFTHANSA and HERTZ

Rolling Stones
© 1970

Byfornyelse 1970

Byplanlægning og byfornyelse blev i visse af landets byer i 1960'erne og 1970'erne en plage, der ødelagde mere, end de gjorde godt. På et tidspunkt havde man så travlt med at forbedre forholdene for den kørende trafik, at man udelukkende planlagde efter trafikkenes behov. På andre områder blev man bjergetaget af, hvilke muligheder der var i den moderne byggeteknik, hvor man på forholdsvis lidt plads – og meget hurtigt – kunne stable meget store mængder af etagemeter oven på hinanden, hvor det i bymidten skete efter voldsomme saneringer. Dette hurtige byggeri var dog behæftet med mange fejl og mangler og begyndte ret hurtigt at forfalde.

Der skulle heldigvis ikke ske så mange "ulykker" på dette område, før man fik øjnene op for, at det var nødvendigt med en debat om alle disse forhold. Det var afgørende for politikere, planlæggere og borgere at finde ud af, hvad man egentlig ville med den by, man boede i.

I Århus har der gennem tiderne været mange planer for byudvikling og byplanlægning, som aldrig blev til noget. For eksempel Frederiksgade-projektet, der som den nye hovedgade skulle skære sig vej gennem det historiske Århus. Blandt andet på denne baggrund lod byrådet udarbejde en dispositionsplan, der var færdig i 1965. I forbindelse med dette arbejde havde man tilknyttet et uvildigt, sagkyndigt udvalg, der påpegede forskellige problemstillinger vedrørende byens miljø og historiske arkitektur. Erfaringerne fra dette arbejde fik byrådet til i 1968 at nedsætte et permanent udvalg for bygnings- og miljøbevaring.

Men det var ikke alle steder i landet, man var kommet så langt. Derfor arrangerede Foreningen af Byplanlæggere og Danske Arkitekters Landsforbund i samarbejde en vandre-udstilling over emnet byfornyelse. I Århus blev udstillingen afholdt på Rådhuset. Da det var en vandre-udstilling, var den ikke speciel lokal, men den havde fået et lokalt præg, idet der blev vist specielle århusianske projekter, og Århus Kommune viste modeller af sine byggeprojekter. Der blev desuden vist lysbilleder af boligkvarterer i Århus og forstæder, der trængte til byfornyelse. I villakvarterer mente man, at de fleste veje kunne lukkes for gennemkørsel og omdannes til lege- og opholdsarealer med gang- og cykelstier. Enkelte villaer kunne omdannes til for eksempel børnehaver og hobbyhuse. Man anbefalede desuden gårdrydninger i ældre karreer. Arrangørerne bag udstillingen pointerede, at man ville bevare bykernens mangfoldighed af funktioner og dens gode boligområder for på den måde at standse ødelæggelsen af vore byer. Fællesanlæg, butikker og arbejdspladser kunne placeres i forstadsområderne, hvorved man opnåede at bevare gamle kulturværdier og derved skabe en mere alsidig by.

Det var hensigten, at udstillingen skulle munde ud i et borgermøde, hvor alle disse forhold skulle debatteres. Der var også stor tilslutning til mødet, hvor alle blandt andet gav udtryk for, at de gerne ville have et godt miljø, da miljøet var af stor betydning, men ingen definerede, hvad et miljø var, og så var man jo næsten lige vidt.

Plakat fotografiet er Studsgade ved Paradisgade, set "fra nedent" mod Graven-Klostergade.

udstilling om

BYFORNYELSE

RÅDHUSHALLEN lørdag d.17.10 - søndag d.25.10 kl.10-21

åbningsmøde fredag d.16.10 kl.20⁰⁰
borgermøde fredag d.23.10 kl.20⁰⁰

Århus festuge

Gennem mange år var dette motiv bomærket for Århus Festuge. I 14 år fra den første festuge i 1965 til 1979 brugte man Århus-tegneren Carl Johan Westbergs motiv som plakat og som forsideomslag på det første festugeprogram, der forøvrigt udkom i et oplag på 20.000 eksemplarer.

Århus Festuge blev egentlig til efter et forslag af byrådsmedlem Inge Ehlers, der på et byrådsmøde 5. marts 1964 foreslog, at Århus skulle arrangere en kulturuge mindst en gang årlig. Daværende borgmester Bernhardt Jensen kunne fuldt ud tilslutte sig ideen, da han selv havde gået med planer om at få arrangeret en kulturfestival i byen.

Tingene begyndte at gå hurtigt, og 19. november samme år kunne komiteen til afholdelse af "Århus Festuge" i dagene 4.-12. september 1965 sende en ansøgning til Byrådet om at få et tilskud på 250.000 kr til dækning af de forventede udgifter vedrørende arrangementet. Ansøgningen mødte ikke den store modstand, kun en enkelt beklagelse over, at der ikke var lagt mere vægt på det folkelige, og byrådet bevilgede pengene.

Festugen fik en noget beskedent start og en noget tøvende modtagelse fra byens borgere, idet en del mente, at festugen var for finkulturel og ikke tilstrækkelig folkelig, men ikke desto mindre måtte man melde udsolgt til mange af arrangementerne.

Festugeinitiativet måtte sammenfattende betegnes som en succes, en opfattelse, der blev delt af byrådet, da man 16. december 1965 afgjorde, at der også næste år skulle afholdes en festuge, og samtidig gav man principiel tilslutning til tanken om festuge for årene 1967 og 1968.

Gennem årene voksede festugen sig større og større, og der er i de seneste år fremkommet enkelte røster om at udvide ugen til at omfatte fjorten dage, da der efterhånden er så stort et udbud, at en uge er for lidt, men tanken er blevet afvist.

Indholdet af festugen har varieret meget gennem årene, men de første fjorten år var der en ting, der ikke skiftede, nemlig festugeplakatens motiv. Den eneste ændring på den var tidspunktet for festugens afholdelse og baggrundsfarven.

Aarhus festuge

4 - 12 sept. 1971

Århus – smilets by

anno 1973

Sparekassen Bikubens afdeling i Århus blev etableret i Orla Lehmanns Allé 7 den 1. januar 1973 i forbindelse med en sammenlægning på landsplan af Bikuben og J.A.K.-banken, hvis Århus-afdeling havde til huse på den nævnte adresse. Bikuben ønskede imidlertid en mere central beliggenhed og åbnede derfor 15. juni s.å. også en afdeling på Store Torv 9. For at gøre denne åbningsdag festlig var der fra kl. 9.30 forfriskninger til de voksne og balloner til børnene samt til alle, der åbnede en konto, sparebøsser Sparius. Endvidere forærede sparekassen så langt oplaget rakte de besøgende et smukt luftfoto af Århus, trykt som farveplakat. Det er denne plakat, som er gengivet her.

Plakaten viser den centrale del af havnen og byen med det åbne landskab i baggrunden, set fra ØSØ. Foroven er trykt en tekst, der giver nogle hovedpunkter af Århus bys historie. Disse linier giver anledning til et par bemærkninger. Oplysningen om, at "i 10. århundrede byggedes den første kirke", lyder nok mere spændende end sandsynlig. Baggrunden er sikkert det aktstykke fra kirkemødet i 948 i Ingelheim i Sydtykland, som omtaler bl.a. bisp Reginbrand af Århus som værende til stede ved mødet. Men om denne Reginbrand har været mere end en udnævnt missionsbisp, der evt. skulle arbejde i Århus-området, om han nogen sinde har været i Århus, eller om der på daværende tidspunkt har eksisteret en kirkebygning i Århus, vides ikke. Forklaringen på det nævnte udsagn kan også være den, at tekstforfatteren, antagelig af stilistiske grunde, har villet veksle mellem den gammeldags tidsangivelse i f.eks. 10., 11. eller 12. århundrede og den mere nutidige 900-, 1000- eller 1100-tallet, således at der i teksten skulle have stået i 1000-tallet. I så tilfælde er oplysningen rigtig, hvis der er tænkt på Skt. Nikolai Kryptkirke under Vor Frue Kirke. Tilsvarende er det gået galt med oplysningen om Skt. Clemens Kirke, hvor den ældste, den romanske del blev bygget i 1200-tallet eller i 13. århundrede, men ikke som anført her i 1300-tallet.

Endelig er der selve overskriften: "Århus smilets by", hvormed plakaten genopfrisker det slogan, som byen ikke rigtig, trods ihærdige forsøg, har kunnet slippe af med, efter at det først var blevet knyttet til staden.

Sloganet blev lanceret i midten af marts 1938 af den dengang nye formand for Århus Turistforening, kontorchef Jens Rothausen, Bennetts Rejsebureau. Han var netop blevet valgt på en ekstraordinær generalforsamling 14. marts s.å., og dagen efter havde Århus Stiftstidende et interview med ham. Overskriften lød: "Århus – sommerens og smilets by. Siger Turistforeningens ny formand". I artiklen citeres Rothausen bl.a. for følgende udtalelser: "Vi må bort fra, at Århus opfattes som en kedelig by. Århus må blive populær. Den er en rigtig sommerby og må også blive en smilets by. Vi må smile . . ." Videre hedder det, at Århus også er "en sportens by", "en kunstens by", "en handelens og industriens by" og "den sociale foregangsby".

Der blev arbejdet intenst på, at få det nye slogan slået fast. Allerede 17. marts vedtog Århus Turistforening på et bestyrelsesmøde at lade fremstille en billedbrochure med titlen "Århus sommerens og smilets by". Den skulle foreligge i 50.000 eksemplarer inden 1. maj. I fremstillingsperioden blev titlen strammet op, derfor kom brochuren til at hedde "Smilets by", da den forelå i midten af maj. Tilsvarende vedtog bestyrelsen 5. maj at ændre teksten i den planlagte reklamekliche til et poststempel fra "Hold ferie i Århus – smilets by" til "Århus – smilets by".

Århus smilets by

Århus - oprindelig Aros, der betyder åens udmunding.
En af landets ældste byer. I 10. århundrede byggedes den første kirke.
Fra 11. århundrede hovedoverfartssted fra Jylland til øerne.
Havde under Hardeknud ret til selv at udmønte penge.
Byens ældst kendte privilegier er fra 1441. Domkirken, Skt. Klemens kirke
opført i 1300-tallet.
Fra slutningen af det 19. århundrede Jyllands største og Danmarks næststørste by.
Rådhuset med den utraditionelle arkitektur blev indviet i 1941.
Universitet grundlagt i 1928, hovedbygningen indviet i 1946.
I 1973 ca. 245.000 indbyggere.
Og Bikuben er naturligvis også i Århus: Orla Lehmanns Alle 7 og Store Torv 9
- foruden 232 andre steder i landet.

Bikuben

Århus Politiforening

Ved middagstid – under en vagt – i februar 1901 blev tanken om at danne en forening inden for politikorpset luftet for første gang. De, der havde stationsvagten, fandt ideen god. Der blev arbejdet videre med den, og de fornødne tilladelser hos de overordnede blev indhentet. Efter at dette forberedende arbejde var gjort, indkaldtes der til et stiftende møde 31. marts 1901, og "Århus Politiforening" så dagens lys.

Foreningens formål var at skabe et godt kollegialt forhold inden for politistyrken, at varetage medlemmernes interesser i det hele taget samt sørge for god og billig adspredelse. Efterhånden skiftede foreningens formål karakter og blev mere en egentlig fagorganisation, da formålsparagraffen ændredes til at, foreningen særlig havde til formål at varetage sine medlemmers interesser, såvel hvad angår tjenstlige som økonomiske forhold, først i anden række blev det nævnt, at foreningen desuden havde til formål at virke i selskabelig retning.

Det var derfor ganske naturligt, at foreningen i 1916 blev reorganiseret og omdannet til en ren fagorganisation, for som sådan at indgå som led under "Dansk Politiforbund".

I forbindelse med foreningens 75 års jubilæum benyttede man lejligheden til at forsøge at forbedre kontakten mellem borger og politi. Politiledelsen havde på fornemmelsen, at der efterhånden var opstået en kløft mellem politiet og borgerne, og dette dårlige forhold ville man gerne have forbedret. Til dette tjente den meget alsidige udstilling, som Århus Politiforening stablede på benene. Vartegnet var en Hughes-helikopter, der var udstillet udenfor Rådhuset.

Man havde virkelig sat alle sejl til på udstillingen. Det Kriminalpræventive Råd havde en intensiv kampagne for at minde de besøgende om, at et godt alarmsystem og låsetøj kunne gøre livet surt for en indbrudstyv. Af mere afskrækkende udstillingsgenstande var "den nihalede kat", et ubehageligt afstraffelsesredskab, som ikke bruges mere, en skarpretterøkse havde også fundet vej til udstillingen ved siden af falske mønter – fremstillet på et værksted på Marselisborg Allé i 1934 – og en beskrivelse af "Det borende X"s meriter, der fandt sted i perioden 1916-31; Det borende X var en i mediernes meget berømt pengeskabstyv, i det civile liv var han grønthandler i København.

Plakaten, som reklamerede for udstillingen, var ikke falsk reklame. Man kunne virkelig på udstillingen møde en politibetjent i en uniform fra 1901 og en betjent i dagens uniform. Forøvrigt går uniformshistorien i Århus tilbage til 1869, da det første politikorps blev oprettet i byen. Den københavnske politibetjent, som fik stillingen i Århus, havde sin københavner-uniform med. Det blev senere Århuspolitiets arbejdstøj, dog blev filthjelmen udskiftet med en stålhjelm.

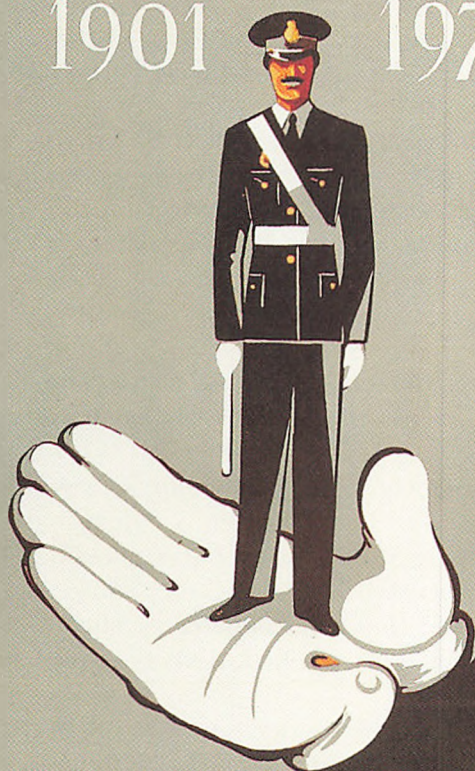
Man havde håbet på 10.000 gæster i de tre dage, udstillingen "Politi og Borger" havde åbent på Rådhuset, men der kom 75.000, så det dobbelte formål, at markere jubilæet og forbedre forholdet mellem politi og borger, må sige at være lykkedes til fulde.

Den festlige plakat med politiets uniformering før og nu er tegnet af daværende politiassistent Knud Madsen.

Århus Politiforening

1901 1976

BESØG
UDSTILLINGEN

fri
adgang

»POLITI & BORGER«

I DAGENE 26.-27.-28. MARTS KL. 10-18

ÅRHUS RÅDhus

”Svalegangen” – hele byens teater

I ”Svalegangen”s 25 års jubilæumsskrift fra 1988 og for 26 sæsoner hedder det, at årene har budt på en utrolig mængde forestillinger af alle slags: gode, dårlige og ligegyldige, og i alle tænkelige stilarter af et meget bredt udsnit af den dramatiske litteratur – fra Sofokles til Strindberg, fra Gustav Wied til Jim Cartwright, fra Charlotte Dorothea Biehl til Fay Weldon, fra poetisk absurdisme til ”køkkenbordsrealisme” osv., osv. Hvorfor netop det skulle være utroligt, gives der ingen forklaring på.

Til gengæld kan det være svært at få fat på, hvad der er sket. Man er for få og har for travlt, og det betyder, at avisudklip, programmer og plakater ikke altid bliver arkiveret. Fotos bliver ikke returneret, oplysninger ikke registreret, og efter forbavsende kort tid kan enhver oplysning om en forestilling være forsvundet. Det er nok lidt krukke sat op, for jubilæumsbogens anden halvdel er faktisk en særdeles detaljeret oversigt over repertoiret.

Ideen til ”Svalegangen”, landets andet intimteater efter ”Fiolteatret” i hovedstaden, skal angiveligt have været antikvarboghandler Finn Bøckmanns. Han foreslog en dag i 1963 skuespilleren Preben Harris (nu direktør for ”Folketeatret”) at indrette et lille teater på etagen over hans forretning i Vestergade 38. Harris var med på ideen, og sammen med unge kolleger fra Århus teater fik han stablet ca. 50 pladser samt en lille scene op i det ellers ikke indlysende til teater egnede rum: Premiere 3. juni 1963. Man spillede her i sene aftentimer efter teatertid tre gange om ugen samfundskritiske revyer og kabaretter, som de kendtes fra den københavnske studenterscene, dels med dens forfattere, dels kendte udlændinge og et par debuterende danske. I 1966 flyttede man til større lokaler i Rosensgade 11, hvor collagerne blev erstattet af nyskrevet udenlandsk og dansk dramatik – i øvrigt i nogen grad med ”en bred socialistisk grundholdning”.

Et intermezzo var ved midten af 70erne forsøget på at etablere ”byens teater” – i modsætning til det store på Bispetorvet, der jo er amtets – på den nyåbnede Gjellerup-scene. Men det slog fejl. Gjellerup lå for langt ude til, at man kunne trække publikum.

Med sæsonen 1976-77 begyndte man en periode, hvor man nogle år udelukkende spillede nyskrevne danske stykker, ofte af forfattere, der første gang skrev for teatret. ”Dansk arbejde” kaldte man det, og blandt forfatterne var Niels Lund, Tage Skou-Hansen, Henning Mortensen og Karlo Staunskær. Emnerne var dagsaktuelle: Mediemonopolet i Århus, terrorisme/sabotage i Danmark, arbejdsmiljø, økologi mv. – i alt med opsøgende forestillinger ca. 20 nyskrevne stykker. Nogle af dem nød betydelig interesse; men på den anden side var det dagsaktuelle indhold også medvirkende til, at ingen af dem er blevet ”stående”.

I 1982 gjorde ”Svalegangen” sit største kup, da man kunne overtage den gamle Kasinobygning i Rosenkrantzgade 21. Her er man endnu med et, hvad man selv kalder, mere udadrettet repertoire til erstatning for den ”køkkenbordsrealisme”, der i så mange år havde domineret (”køkkenbordsrealisme” – fordi så mange af stykkernes debatter udspillede sig i køkkener).

Plakaten for 1977-78 er formentlig lavet ”i huset”, den præsenterer – foruden byrådssalen og personalet i tekst samt in- og eksteriør de tre stykker, der blev givet på Rosensgade-scenen: ”Kommunen” af Erik Thygesen, ”Feriebilleder” af Niels Lund og ”Nedtælling” af Tage Skou-Hansen. Oprindelsen, ”Svalegangen” i Vestergade, efter hvilken teatret fik sit navn, er der også blevet plads til. Kontant og kønt i en bevidst naiv indramning.

SVALE GANGEN SÆSON 1977-78

Byens teater

Rosengade 11 . 8000 Århus C
Telefon (06) 12 13 15

FERIEBILLEDER

af Niels Lund

KOMMUNEN

af Erik Thygesen

NEDTÆLLING

af Tage Skou-Hansen

PERSONALE

Marie Færmann
Anne-Vibeke Mogensen
Elsebeth Steentoft
Peter Bork
Ole Jakobsen
Caspar Koch
Klaus Wegener
Merete Lillesø
Helge Kjems
Erik Larsen
Niels Sauntved
Palle Jul Jørgensen

DANSK ARBEJDE

TEGN ABONNEMENT NU!

Arbejdsløsheds march

Den 29. august 1980 nåede Arbejdsløsheds march 80 til Århus. Demonstrationen var startet i Ålborg den foregående fredag. Grundstammen i marchen bestod af et halvhundrede arbejdsløse, der skulle gå fra Nordjylland gennem landet med ankomst til København 12. september. Sådan kom det nu ikke helt til at forløbe, fordi vejret var ganske vådt og tiden knap. Turen fra Randers til Århus – eller mere nøjagtigt til Vandtårnet ved Randersvej – foregik således med bus. De 200-300 demonstranter vandrede herefter gennem byen til Tangkrogen.

Omkring 250 fagforeninger støttede initiativet, selv om LO ikke ville være med. I det hele taget var der splid her og der, ikke mindst om de paroler, der skulle binde marchen sammen. Marchen var åben for alle, uanset om man var i arbejde eller ej.

Plakaten der fortæller om arrangementet er meget primitiv i sin opbygning. Der er noget oprindeligt over den, den har opråbets eller budskabets karakter. Det er naive tegninger, næsten i russisk revolutionær stil med arbejdere, kvinder og børn i arbejdstøj, groftskårne og et fast blik, alene trykt i sort.

Vi kender ikke tegneren, men kan dog se, at plakaten er trykt hos Werks Offset i byen. En rød ramme, marchens logo og bynavnet Århus, trykt i rødt, får plakaten til en leve en smule. Over denne del af plakaten ses det lokale program, der skulle binde marchen sammen. Der var om lørdagen en arbejdsløshedsudstilling i Kongreshuset, og kammeratlig sammenkomst samme sted. Om søndagen var der arrangeret en arbejdsløsheds høring, hvortil der var inviteret lokale politiske repræsentanter fra byråd og amtsråd, fagforeningsfolk samt eksperter, der skulle belyse konsekvenserne af at være arbejdsløs. Søndag sluttede med en stor fest til støtte for marchen. Her blev musikken leveret af Djurslands Spillemands laug og underholdningen af Mejlgedes Teatertjeneste.

Mandag 1. september fortsatte marchen mod syd fra Tangkrogen til Odder, og for dem, der ikke skulle fortsætte sydpå, var der gratis bustransport tilbage til Århus.

Under parolerne 35 timers arbejdsuge, nej til indkomspolitik og fuld udbygning af EFG med løn i basisåret, fortsatte marchen mod København, hvor hele arrangementet kulminerede fredag 12. september med tre demonstrationer i København.

den store arbejdsløsheds-march

KOMMER TIL **ÅRHUS!**

- ★ Århus marchkomite inviterer alle arbejdende og arbejdsløse til arrangementerne i Århus!
- ★ Lørdag den 30. august kl. 14,30 fra Varberggade (ved vandtårnet på Randersvej).
- ★ Stor demonstration, som går Arbejdsløsheds-march 80 i møde og tilslutter sig marchen gennem byen.
- ★ ARBEJDSLØSHEDS-UDSTILLING i Århus kongreshus (underste etage) lørdag den 30. august fra kl. 13,00 og søndag fra kl. 12,00.
- ★ Lørdag kl. 19,00: Kammeratlig sammenkomst med march-deltagerne i Århus kongreshus.
- ★ Søndag den 31. august kl. 15,00:
Lokal arbejdsløshedshøring i Århus kongreshus (første sal).
- ★ Søndag den 31. august kl. 19,00:
Stor fest til støtte for marchen i Århus kongreshus (første sal).
- ★ Mandag den 1. september kl. 11,00:
Stor demonstration fra Tangkrogen i Århus til Odder. (Gratis hjemtransport).

**Hvad enten du er i arbejde
eller ej, gælder det samme sag:
RETTE TIL ARBEJDE!**

ÅRHUS MARCHKOMITE

Grønnegade 91
8000 Århus C
Tlf. 12 32 00

GRATIS ADGANG TIL ALLE ARRANGEMENTER!

Wern & Pflanz (02) 18 11 30

Syndefaldsmyten

Igennem den sidste snes år har Niels Malmros genskabt Århus som filmby; vel at mærke i et kunstnerisk niveau, som var ukendt i fortiden. Med fortiden menes her den livlige produktion af først og fremmest Thomas Hermansen i århundredets begyndelse, således som Bernhard Jensen har skildret i "Da Århus var Hollywood". Malmros er gået den modsatte vej af Hermansen. Mens den sidste som regel camouflerede, at optagelserne var lokale, så har Malmros bevidst og i hvert stykke lavet egentlige Århusfilm. Skønt meget personlige og lokalt prægede har de haft kvalitet til præsentation også på det udenlandske marked, som plakaten her vidner om. "The Tree of Knowledge", Kundskabens Træ fra 1981 er efter manges opfattelse, muligvis også efter Malmros' egen, hans bedste film.

De år, der skildres, er årene 1958 til 1960. Filmen handler om en skoleklasse fra 2. til 4. mellem, og filmens titel hentyder til, at i de år mister man sin uskyld på alle livets områder. Seksualiteten og den hermed forbundne jalousi, forræderiets nødvendighed i forbindelse med at erobre sig en plads i pubertetsverdenen er ingredienserne.

Pigen Elin bevæger sig fra en plads på toppen i klassehierarkiet til bundregionen gennem mobning og intriger, som egentlig ikke har andet mål end at gavne de intrigerende i den mere eller mindre skjulte magtkamp. Sideløbende kører historien om Niels Ole, et lidt forskønnet selvportræt af Malmros. I det hele taget springer filmen lige ud af virkeligheden; personerne kan genfindes i Katedralskolens elevfortegnelse om end under andre navne. Filmens tragedie er altså også virkelighedens. Den virkelige Elin kom aldrig i gymnasiet, men kom i stedet i realklassen for at undgå hetzen. Hun mødte ikke til premieren på filmen mere end 20 år efter de virkelige begivenheder for at undgå konfrontationen med mobberne.

Ud af denne nære tilknytning til virkeligheden kommer filmens egenart. Den århusianske dialekt, de særegne sproglige vendinger, vel at mærke fra den skildrede tid, gør oplevelsen af filmen til noget meget personligt for folk i Århus. Men også i Østdanmark har Malmros sine tilhængere, om end knap så megen folkelig opbakning.

Malmros er blevet udpeget som "auteur", d.v.s. en instruktør, der over egne originalmanuskripter skildrer sin personlige problematik. Han er "verdensberømt i Århus og danmarksberømt i resten af kongeriget".

UN CERTAIN REGARD

Salle Miramar: 19th May, 2.30 pm & 8.30 pm. 20th May, 6.00 pm
Cinema Le Star: 20th May, 2.00 pm. 25th May, 2.00 pm

The Tree of Knowledge

The new film by Nils Malmros

presented

by Per Holst Filmproduction

Musikhuset

Fredag 27. august 1982 blev en mærkedag i århusiansk, ja dansk kulturliv. Efter årtiers endeløse diskussioner, fejlslagne projekter og halvhjertede løsninger stod byens nye koncertsal, Musikhuset Aarhus, endelig færdig og klar til indvielse. Nold kommenterede i sine dagbogsblade på Stiftstidendes bagside begivenheden således:

Trods høsten
går der et vårsus
over musikliv
i gamle Århus.

Vårsuset havde ladet vente længe på sig. By-Orkestret havde siden starten i 1935 ikke haft noget tilfredsstillende lokale at spille i. Århusshallen fra 1938 var for stor for orkestrets størrelse. Kompromis'et Scala fra 1955 var ikke nogen heldig løsning, og den førte vel indirekte til Thomas Jensens's alt for tidlige afgang som dirigent. Siden 1973, da Scala blev inddraget til teaterformål, havde orkestret spillet i Kongreshuset i Amaliegade og i Stadionhallen, en situation, der ikke var holdbar i længden.

Indvielsesdagen forløb under udfoldelse af megen festivitas. Hele tre receptioner blev afholdt i foyer'en. Kl. 11 var der officiel overdragelse af huset fra bygmesteren, arkitekt Johan Richter, til bygherren, borgmester Thorkild Simonsen. Kl. 13 var der præsentation af husets kunstværker, og endelig kl. 17 reception for offentlige og private gratulanter.

Kl. 20 kom så dagens hovedbegivenhed, åbningskoncerten i Store Sal. Publikum var her byens uden- og indenlandske gæster med Dronning Margrethe og Prins Henrik i spidsen, arkitekter og ingeniører og naturligvis håndværkerne, der havde medvirket ved opførelsen af huset. Et mindre antal billetter havde været i frit forsalg, og de var blevet revet væk. Ingen blev dog snydt, da TV-provinsafdelingen med Erik Axel Wessberg som producer transmitterede begivenheden direkte.

Programmet var meget bredt anlagt i et forsøg på at vise husets forventede muligheder. Koncertens røde tråd var melodien fra Rådhusets klokkespil, Morten Børups gamle forårsvisen *In vernalis temporis* i et arrangement af Erik Axel Wessberg. Først fremført af Århus By-Orkester, så af Peder Pedersens Big Band, af gruppen Tøbrud, af "Bamse" og af gruppen Toast. Blandt aftenens øvrige medvirkende var Den jyske Opera med et uddrag af Carl Nielsen's "Maskarade".

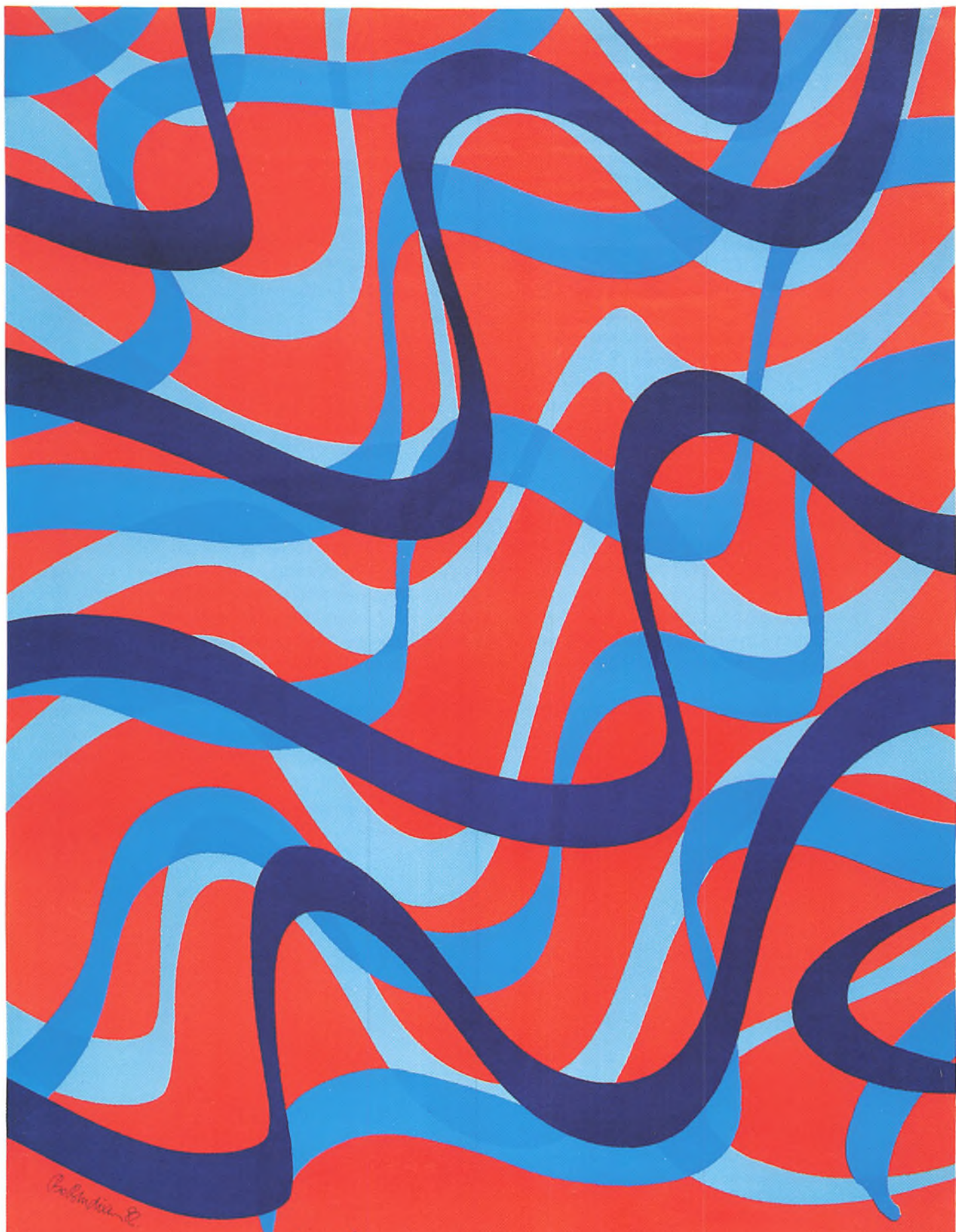
Den officielle indvielse blev foretaget af Dronning Margrethe med disse ord:

"Er der noget så herligt som at glæde sig? Til en mærkedag for eksempel, til en fest – til et musikhus! Og hvor er der mange, der har glædet sig: hele Århus med byens vise fædre i spidsen, alle musikere enten de er nydende eller ydende, alle festugens venner, og det er ikke blot fra hele landet, men fra det meste af verden med. Det er en gammel drøm, der her er blevet til virkelighed, har fået kød og blod: stål og sten, og ånd: musisk lyd. Det er ikke så lidt af en bedrift at bygge musikhus i en økonomisk nedgangstid, men måske det netop har været sporen, for Århus ligger jo i Jylland, og jyden han er stærk og sej, og så er han glad for musik og vil gerne dele den med andre, og han har fantasi og kan få andre med i legen.

Nu sidder vi her alle sammen i vores dejlige musikhus, i en smuk og festlig ramme, og vi har oven i købet allerede fået at høre lidt af det meget, den kan bruges til. Og denne fest er ikke slut i aften, heller ikke i morgen, eller ved udgangen af festugen. Den vil fortsætte år efter år, hver gang vi kommer ind for at høre og se, for at overraskes og nikke genkendende.

Det er mig en stor personlig glæde hermed at åbne Musikhuset i Århus".

Den festlige og farverige plakat til indvielsesdagen er lavet af designeren Bo Bendixen. Den antyder måske, at det håb om lys forude, som århusianerne har levet med så længe, endelig er blevet til virkelighed.

Estlinia E.

Musikhuset

Udgivet af Jørgen Bank als tilblivningen af Musikhuset Aarhus den 27/8 1982

En fin å-udstilling

I en årrække medførte et samarbejde mellem Åbenrå, Ålborg og Århus, at der årligt blev afholdt den såkaldte Å-udstilling, der sås på skift i de tre byer. Å-udstillingen har sin fortid tilbage i 1953, hvor den som en ren Århus-udstilling blev etableret som en modvægt til det dominerende københavnske kunstliv. Senere kom Åbenrå og Ålborg med, og en mere formaliseret struktur fik samarbejdet fra 1968, således at det i de to øvrige byer var kommunen, der udpegede medlemmer til lokalkomiteen, mens det i Århus blev bestyrelsen for Kunstforeningen af 1847, der fik overdraget dette hverv. Det blev aftalt, at de tre byer skulle skiftes til at holde åbningsudstillingen, og det var fra begyndelsen opfattelsen, at man skulle tilstræbe ensidighed for de enkelte udstillinger; man begyndte således med det ny-surrealistiske udtryk ved 1968-udstillingen. Samarbejdet fortsatte til 1988, hvor det blev ophævet, således at Åbenrå fortsatte alene, mens Ålborg og Århus trak sig ud. Hovedårsagen for Århus vedkommende var, at Kunstforeningen ikke mere betragtede Å-udstillingen som flagskib, ligesom der efterhånden var adskillige udstillinger i byen, ikke mindst på Kunstmuseet.

1982-udgaven i Rådhushallen blev en af de bedste blandt Å-udstillingerne. Nogle af de allerstørste kanoner i dansk kunst var med: Richard Mortensen, Albert Mertz, Henning Damgaard-Sørensen på billedsiden, Robert Jacobsen, Egon Fischer og Børge Jørgensen i skulpturafdelingen. Det var Damgaard-Sørensen, der skabte den flotte plakat. Den næsten ulideligt populære Karl Åge Riget udstillede det sædvanlige; en anmelder mente dog, han på en eller anden måde var kommet ud af rutinen.

Som det vil fremgå, var det abstrakte udstillingens kendemærke. Skæg og ballade stod som så ofte Sven Dalsgaard for. Her udstillede han billeder med hul i, ligesom han fyrede en brander af: "Billeder er ikke, hvad de har været."

Med en udstilling af den kvalitet mødte de store købere frem. Carlsbergfondet spenderede 141.000 kr., som det brugte på tre billeder af Ole Schwalbe samt en jernskulptur af Robert Jacobsen. Århus Kommune købte en skulptur af Børge Jørgensen til over 100.000 kr.; amtskommunen mødte også frem og købte lidt mindre prætentivt nogle oliebilleder og akvatinter.

AALBORGHALLEN 11/9 -19/9

ÅRHUS RÅDHUSHAL 25/9 -10/10

SØNDERJYLLANDSHALLEN 23/10-31/10

Å-UDSTILLINGEN 1982

S.A.B.A.E

Spidskandidaten for Sammenslutningen Af Bevidst Arbejdssky Elementer er uden nogen konkurrence Jacob Haugaard. Det, der oprindeligt startede som en provokation og spøg, viste sig at få et strøg af alvor, da spidskandidaten ved Folketingsvalget 12. december 1990 opnåede 8.717 stemmer – naturligvis personlige.

Dette tal var han endnu ikke kommet op på – ja han drømte formentlig ikke om så store stemmetal – da denne plakat blev præsenteret til Folketingsvalget 1984.

Det var ikke første gang, Jacob Haugaard stillede op. Allerede i 1979 startede hans politiske karriere, og fra første valg har han udelukkende oplevet stemmefremgang. Men det er vel også kun en naturlig ting for en politiker, der har store valgløfter, og som opfylder dem. Måske ikke dem alle, men i hvert fald eet står som et foreløbigt monument over hans politiske karriere nemlig toiletbygningen foran Musikhuset. Siden den gamle toiletbygning foran Musikhuset blev revet ned, fordi den skæmmede udsigten, har Jacob Haugaard haft en genopførelse af en toiletbygning ved Musikhuset på sit program, og i forbindelse med Festugen 1986 var han med ved indvielsen af den nye toiletbygning.

Blandt de mange ting, der har gjort Jacob Haugaard kendt, er – foruden hans optræden som musiker, buskontrollør, hjemmевærnsmand, filmskuespiller og konferencier – hans brug af slogans og flotte valgløfter, men på grund af sit mildest talt uigennemsigtige politiske program har ikke mindst venstrefløjen i dansk politik jævnligt forsøgt at tage Jacob Haugaard til sig, hver gang uden held. Hans anarkistiske satire og opgør med lønarbejdets velsignelser støder og morer ofte lige meget på begge sider af det politiske spektrum.

"Hvis arbejde er sundt, så giv det til de syge", er et af hans mange valgslogans, ligesom han mener, at folk uden humor bør have mellemste invalidepension.

Collagen eller fotomontagen, som plakaten vel nærmest kan karakteriseres som, er lavet af "Fingerprint" og passer ganske godt til de mange "ansigter" som Haugaard kan vise, desuden kan man ved nærlæsning af teksten på plakaten se en række af hans gamle valgslogans.

A. Jacob

GIF T

Det glade vanvid er...
 Hvor end det...
 fide engobit...
 der fars folk uden...
 drug de gamle...
 humo bar ti deles uden...
 mellemste inval idpens ion...
 nye lander...
 de: hoi og med det...
 nyter skal det...
 Krembappebet Sasse-hardt er noget ondet...
 hollere en lykkelig asmatiker end en ukkelig timekommet...
 Arbejdet er løst, der er alligevel ikke pludt til din...
 Slip sit storkesvanvid los, der er alligevel ikke pludt til din...
 stem per kræver og af Aarhus Dillekaratets prokurator...
 Kærligere en lykkelig asmatiker end en ukkelig timekommet...
 velgernes nukkommelse er kort...
 Holger Danske som arbejdsminister...
 Pissotret foran Musikhuset tilbage...
 Vi skal nyde efter evne og yde efter behov...
 10)

Arbejdsfrihedens Spøelse...
 Er Lokummet arbejdsfrihed...
 -der er en almindelig tilfælde...

DE DOVNE SYNGER!

hvorfør bruge sine hender i solen, når man kan bruge sin hjerne i skyggen? at...

Sponsorer: SABAE, Inaktiv Ungdom, Forlaget Atveje, LITOS, Kullis Grafiske Værksted, Iogen til Vækstverns Afsløffelse, Forlaget Sjakalen, Folkebevægelsen til Udbredelse af Landsforeningen for Senboer, Arbejdsloshed & Leg, IBM & Landsforeningen for Senboer, Morgemad, AIDS er kommet til Sovjet: Andropov, er kun den første...
 Hvis arbejde er sundt så giv det...
 til de syge...
 lad de andre knokle...
 kommer dine sko...
 hinden...
 ved?

SABAE

Fini G. Mortensens Danseinstitut

STEM & JACOB

Marselisløbet

Denne smukke plakat, tegnet af designeren Finn Hjernøe, gør opmærksom på Marselisløbet i 1989-udgaven. Dette løb kom til verden som et 12 km motionsløb, der var indlagt i Festugen 1972. 1.407 deltagere fuldførte løbet. Allerede 4 år senere var det samlede deltagerantal næsten 10.000, hvoraf de 8.000 gennemførte. I slutningen af 1980'erne var antallet nået op på 13.000 deltagere.

Men selve løbet er ikke det vigtigste; det er derimod fortræningen, som kan gennemføres individuelt eller kollektivt ved arrangementer to gange om ugen med udgangspunkt i Mindeparken. Ideologien bag løbet er jo netop at forbedre menneskers fysiske form. Det er heller ikke forsvarligt at løbe 12 km motionsløb, hvis man ikke er vant til at bevæge sig.

Derfor kan man jo godt i sit stille sind imponeres over dem, der i et letsindigt øjeblik ved en sommerfrokost tog væddemål på at kunne fuldføre årets Marselisløb og faktisk gjorde det. Sådanne er set efter 9 km af distancen op ad Horsevadskirken i luntetrav med baseball-kasket og markeret bodegamuskel, med tungen ud af halsen men med "sejre-eller-dø" holdning i blikket som aspiranter til Jægerkorpset. Af sundhedsmæssige grunde kan det ikke anbefales.

Stort set fra løbets etablering har større og mindre firmaer stillet med hold. Jydsk Telefon har deltaget med mange løbere, men også Salling og bankerne har vist flaget. Nogle mennesker nærer hvert år bekymring for, om skoven (og dens dyr) nu også kan holde til, at 12-14.000 mennesker kommer væltende på én gang.

Det mente afdøde skovrider Kjeld Ladefoged nu nok, den kunne. Han kom med den hypotese, at dyrene nærmest morede sig over dette komiske optog af skabningens herrer og damer.

MARSELIS LØBET 89.

SØNDAG D. 3. SEPT.
HUSK FORTRÆNING
HVER MANDAG OG ONSDAG KL. 18.30 I MINDEPARKEN.
FÅ TILMELDINGSKUPON I SPORTSFORRETNINGER,
PÅ TURISTKONTORET OG KOMMUNEINFORMATION,
ELLER RING PÅ 86 11 07 75.
TEGNET AF FINN HJERNØE

Fra plakatsamling til plakatmuseum

Af Peder Stougård

Plakaten er i dag et fast led i bybilledet. Vi ser den overalt – på såvel autoriserede som uautoriserede steder. Den meddeler om og reklamerer for koncerter, sportsstævner, teater, museer, varer osv. Den er for noget og imod noget, og når der skal være valg til byråd, folketing eller EF-parlament, vælder den frem med portrætter, bogstaver og krydser. Ind imellem er den kunst, ind imellem er den hårdtslående propaganda, og ind imellem er den begge dele. Den har altid betydning – opmuntrende, agiterende, vejledende, irriterende – og det er just dens formål. Den er et medie i dagligdagen til fornøjelse for mange og til ærgelse for nogle, som finder, at opklæbningerne går grassat.

Der har i mange år været en betydelig interesse for plakaten som kunst- og reklamefaktor, og der er skrevet mange bøger om den og de folk, der har dyrket den – både producenterne og køberne og for resten også det publikum, der skulle "læse" den. Dens udvikling hænger sammen med litografien, som fra 1830'erne blev teknisk stærkt forbedret og derved blev basis for en række kunstneres udfoldelser i flere lande.

Min egen interesse for at samle plakater startede nok lidt tilfældigt. På Louisiana i Humlebæk købte jeg i 1968 to plakater med motiver af Yves Klein og Steinberg. Jeg havde ikke anden tanke dermed, end at plakaterne skulle hjem og pryde mine vægge, og jeg var vel ikke mere optaget af plakaten som kunstart og dekoration end folk i almindelighed.

Fra 1970-72 drev jeg et galleri her i Århus med skiftende udstillinger i en nedlagt slik- og brødbutik. Til galleriet fik jeg sendt plakater fra museer, teatre, foreninger osv., og jeg blev så grebet af det, at jeg blev klar over, at jeg måtte anlægge en formelig samling. En udstilling af polske plakater i galleriet, der blev en stor succes, var måske den egentlige igangsætter. Jeg opdagede, at plakaterne ud over deres dekorative værdi også havde en historie og fortalte historie – altså en anden sammenhæng, end de egentlig var beregnet til.

Jeg bliver tit spurgt om, hvordan jeg egentlig bærer mig ad med at skaffe plakaterne. Jeg har i dag ca. 80.000, fordelt på 112 lande og med den ældste fra 1885. Jeg startede med at skrive til alle de ambassader og konsulater, vi har her i landet. I brevet bad jeg dem sende, hvad de havde af plakater, samt adresser på relevante steder i de enkelte lande inden for teater, film, museer, musik, foreninger, politik osv. Det gav straks gode resultater. Plakater fra hele verden begyndte at strømme ind – og med plakaterne endnu flere adresser. Det blev en hel lavine. I dag sker det ofte, at vi modtager plakater fra steder, vi aldrig har skrevet til. Man har ganske enkelt hørt, at der i Århus i Danmark sidder en gal mand, som samler.

Mine plakater er i de forløbne år blevet anvendt til adskillige udstillinger, små og store. Den første store fandt sted 1974 i Århus kunstbygning. Vi udstillede fra alle de lande, vi på det tidspunkt havde noget fra, og bygningen var fyldt fra gulv til loft – og endnu en gang havde vi succes.

Den 18. juni 1981 kl. 16 stiftedes Den selvejende institution "Dansk plakatmuseum" på papiret. Jeg havde til formålet samlet en håndfuld personer, der var interesseret i oprettelsen af et egentlig museum. Forud var der holdt en række møder, hvor man på kryds og tværs havde diskuteret problemerne samt udarbejdet vedtægter.

Samlingen havde til huse hjemme hos min kone og mig – i vores kælder; men i 1985 var pladsmangelen blevet så akut, at bestyrelsen henvendte sig til Århus byråd om hjælp. Det fik vi i sommeren 1986 på initiativ af daværende rådmand Thorkild Ibsen. Vi fik et stort og et mindre lokale stillet til rådighed i kælderen under Åby bibliotek. Her er vi stadig og kan også beholde lokalerne som magasiner efter åbningen af udstillingsbygningen – den 5. november i år. I samlingen arbejder til stadighed under min ledelse to medhjælpere på fuld tid. De registrerer plakaterne, sørger for udlån og vejleder besøgende, som ønsker at benytte os som studiesamling, og vi kan konstatere en stigende interesse for vort arbejde.

Jeg har et par gange henvendt mig til Kulturministeriet – også under den nuværende minister – med

forslag om, at pligtafleveringsloven af 1927 blev udvidet til også at omfatte plakater, hvorved vi ville få en sikring for bevarelse af i al fald de danske. Det venter vi endnu på.

Den moderne tid planlægger vi at komme imøde via en EDB-billedbase – et system, hvor den enkelte plakat i samlingen over telenettet kan hentes frem af benytteren, således som det i dag finder sted på de videnskabelige biblioteker. Det store perspektiv er naturligvis, at tilsvarende registreringer finder sted i andre lande til gensidig glæde og gavn.

Vi har mødt en betydelig velvilje i pressen landet over, og det har medført, at vi gennem årene har modtaget mange, mange plakater, som folk har haft liggende, og som nu kan bevares for fremtiden.

I Århus har man været lidt træge til at beslutte, hvad man egentlig ville med os. Det har været frustrerende, og det har flere gange fået mig til at tvivle på, om min ide om et egentlig museum nogensinde lod sig realisere. I et indslag i TV2-nyhederne først på året 1992 satte jeg sagen på spidsen – med det resultat i første omgang, at en museumsinspektør allerede samme aften ringede mig op og – efter aftale med den pågældende bys erhvervschef – tilbød mig en bygning samt 1 mill. kr., hvis jeg ville flytte dertil. Og i løbet af et par måneder havde jeg ikke mindre end 15 af den slags tilbud, hvoraf flere var ganske "flotte". Det var jeg naturligvis beæret over, og da jeg ikke holdt tilbuddene for mig selv, men gjorde det klart i Århus, at den tid nærmede sig, da det var nu eller aldrig, kom der skred i tingene. Rådkvinde Lone Hindø fik med hjælp fra mange sider sat sagen på byrådets dagsorden, og det hele endte med, at man 27. januar 1993 vedtog at opføre en udstillingsbygning til os på Bispetofte, en opgave, der blev nænsomt og smukt løst af C.F. Møllers tegnestue.

Bygningen er nu under opførelse, og jeg har dermed nået mit første mål – dybt taknemmelig over for alle dem, der har medvirket til at få min ca. 20 år gamle ide så langt. Fremtiden vil vise, om ideen var god og bæredygtig. Selv er jeg ikke i tvivl!

Plakatindeks

8. Ridderen af Randers bro.
Sign. K. Hansen Reistrup. 1904.
Tryk: A/S Aros, Århus (Chr. Olsen).
89 x 66,50 cm.
Statsbiblioteket.
10. Det blå øje.
1907.
Tryk: Th. Thruø, Århus. 57 x 46,50 cm.
Erhvervsarkivet.
12. Landsudstillingen i Århus 1909.
a. Konkurrencens vinderplakat.
Sign. Runer (V. Sandstrøm). 1908.
Original. 99 x 74 cm.
Peder Stougårds samling.
- b. Valdemar Andersens plakat.
Sign. VA. 1908.
Nr. 1512 af 2000 nytryk,
udført for Tappenstreggruppen til
75 års jubilæet for udstillingen.
Oprindelig tryk: Aros – Chr. Olsen, Århus.
Nyoptryk: co-tryk, Århus.
83,75 x 59,50 cm.
Peder Stougårds samling.
- c. Mand med dreng i dansk landskab.
Sign. Fædreland! 1908.
Original. 98,50 x 74 cm.
Peder Stougårds samling.
- d. Genius med fakkel og løve
modtager "opadstræbende" ung mand.
Sign. O. 1908.
Original. 99 x 74,50 cm.
Peder Stougårds samling.
14. Århus-forfatter-aften.
Sign. JR (Jens Ravnholm). 1916.
Tryk: Ikke anført. 64,25 x 46,25 cm.
Statsbiblioteket.
16. Internationalt ungdomsstævne pinsen 1924.
Sign. Jac //.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 79,50 x 58,25 cm.
Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv,
Kbh.
18. Det grønne håb.
Usign. 1924.
Tryk: Møllers bogtrykkeri,
Århus. 92 x 59 cm.
Statsbiblioteket.
20. FDF landsorkesterstævne 1925.
Sign. BH (Bramming-Hansen).
Tryk: Århus Stiftsbogtrykkeri. 92 x 59 cm.
Erhvervsarkivet.
22. Radioudstillingen 4.-7. nov. 1926.
Sign. Martinus Hougaard.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 83 x 59 cm.
Peder Stougårds samling.
24. Ceres gyldne drik.
Sign. FP. 1933.
Tryk: Århus æskefabrik. 48 x 35,50 cm.
Erhvervsarkivet.
26. Forlang Ceres.
Sign. Aage Handest. 1934.
Tryk: Ikke anført. 76 x 60,50 cm. (tilskåret).
Peder Stougårds samling.
28. Tørsleffs Vanila.
Usign. (Henrik Hansen). Midten af 1930'erne.
Tryk: Ikke anført. 41 x 29 cm.
Peder Stougårds samling.
30. Århus kioskselskab.
Sign. Aage Handest. 1938.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84 x 62 cm.
Peder Stougårds samling.

32. Århus-propaganda.
Usign. 1938.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 67,50 x 52,75 cm.
Bureau: Lyre.
Statsbiblioteket.
34. Rundskue 1938.
Tryk: Reklametrykkeriet (P. Busch), Århus.
85 x 61,25 cm.
Statsbiblioteket.
36. Christianskirken.
Usign. 1939.
Tryk: Ikke anført. 84,25 x 61,25 cm.
Statsbiblioteket.
38. Det sunde menneske.
Usign. 1939.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84,25 x 61,25 cm.
Peder Stougårds samling.
40. Hjem og hygge.
Sign. Borges (Harald Borges Andersen).
1940.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 85,75 x 62,25 cm.
Peder Stougårds samling.
42. Nordisk kunst.
Sign. Zieler (Mogens Zieler). 1941.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 85,75 x 62,25 cm.
Peder Stougårds samling.
44. Nye tyske råstoffer.
Usign. 1941.
Tryk: Ikke anført. Opr. t. samme udstilling
på Charlottenborg i Kbh. (nov.-dec. 1940),
men v. overklæbning også anvendt i Århus.
83,50 x 57,75 cm.
Peder Stougårds samling.
46. Århus byjubilæum 1941.
Usign. (Henrik Hansen).
Tryk: Ikke anført. 99 x 61,75 cm.
Peder Stougårds samling.
48. Gartnerens udstilling "Gennem 100 år".
Sign. M.A. Fisker – 42. 1942.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 82,50 x 61,25 cm.
Peder Stougårds samling.
50. Politibekendtgørelse 1943.
Tryk: Standard-trykkeriet, Århus.
42 x 30 cm.
Århus politis arkiv.
52. Elektroteknikum.
Usign. (Henrik Hansen). 1943.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 99 x 61,75 cm.
Bureau: Jugels.
Peder Stougårds samling.
54. Sct. Georgs-marked.
Sign. Borges (Harald Borges Andersen).
1945.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 83,75 x 61 cm.
Peder Stougårds samling.
56. Sportsugen i Åbyhøj 1946.
Sign. H (Henrik Hansen).
Tryk: Ikke anført. 74 x 49,75 cm.
Peder Stougårds samling.
58. Demokratens julekoncert 1947.
Tryk: ABA-tryk, Århus. 85,25 x 62 cm.
Erhvervsarkivet.
60. Is-revy 1949.
Sign. Thelander – 48 (Henry Thelander).
Tryk: Dyva & Jeppesen, Kbh.
85,25 x 62,50 cm.
Bureau: Sylvester Hvid.
Peder Stougårds samling.
62. Hvorfor er De ikke medlem
af Århus brugsforening?
Usign. 1949.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84,75 x 62 cm.
Statsbiblioteket.

64. Demokraten.
Sign. Aag. H. (Aage Handest).
U.å. (1940erne).
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84,75 x 62 cm.
Peder Stougårds samling.
66. Jyllands-posten.
Sign. Erling Pade. U.å. (1940erne).
Bureau: Weber & Sørensen. 85 x 59 cm.
Peder Stougårds samling.
68. Århus stiftstidende.
Usign. (Henrik Hansen). U.å. (1940erne).
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84 x 62 cm.
Peder Stougårds samling.
70. Sct. Olufsmarked.
Sign. tinus (Martinus Hougaard). 1950.
Tryk: Hafnia tryk (V. Voss), Århus.
83,50 x 60,75 cm.
Peder Stougårds samling.
72. Skovbakkens store forårsfest.
Usign. 1951.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 85 x 62 cm.
Statsbiblioteket.
74. Pierino Gamba. 1951.
Tryk: Reklametrykkeriet (P. Busch), Århus.
86 x 62,50 cm.
Erhvervsarkivet.
76. Jubillefest.
Sign. Fp. (Fl. Petersen). 1953.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84,25 x 61,75 cm.
Bureau: Weber & Sørensen.
Peder Stougårds samling.
78. Egelykke.
Sign. J. Sparre C. (John Sparre Christensen).
1953.
Tryk: Århus stiftsbogtrykkeri. 84,24 x 62 cm.
Peder Stougårds samling.
80. Det jyske operabal.
Sign. Steng- (?). 1953.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84,50 x 61,75 cm.
Peder Stougårds samling.
82. Århus vinterbane.
1954.
Tryk: Reklametrykkeriet (P. Busch), Århus.
86 x 63 cm.
Bureau: Lockkeys.
Erhvervsarkivet.
84. Porgy and Bess.
1956.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 84 x 61,50 cm.
Bureau: Harlang & Toksvig, Århus.
Statsbiblioteket.
86. Svigermorfest.
1956.
Tryk: Reklametrykkeriet (P. Busch), Århus.
85 x 59 cm.
Erhvervsarkivet.
88. Festlig møde- og underholdningsaften.
1957.
Tryk: Marselis tryk, Århus. 86 x 62,75 cm.
Erhvervsarkivet.
90. Kunsternes påskeudstilling 1958.
Sign. Freddie Dybris.
Tryk: Eget tryk. 85,75 x 62,25 cm.
Peder Stougårds samling.
92. Folkeparken Friheden.
Usign. 1958.
Tryk: Chr. Olsen, Århus. 85 x 61,25 cm.
Bureau: Weber & Sørensen.
Statsbiblioteket.
94. Ben Webster i jazzhus Tagskægget.
Sign. Finn Hjernøe. 1969.
Tryk: Alhof serigrafii. 114 x 84 cm.
Peder Stougårds samling.

96. Borgmesteren i det ny Århus.
1970.
Tryk: Ikke anført. 65,75 x 43,75 cm.
Århus kommunes biblioteker.
98. The Rolling Stones.
Sign. John Pasche. 1970.
Bureau: Fred. Kehler reklame.
84,75 x 61,25 cm.
Peder Stougårds samling.
100. Byfornyelse.
1970.
Tryk: Ikke anført. 83,75 x 59,50 cm.
Peder Stougårds samling.
102. Århus festuge 4.-12. sept. 1971.
Usign. (Carl Johan Westberg).
Tryk: Marselis tryk, Århus. 84,25 x 59,50 cm.
Århus kommunes biblioteker.
104. Århus smilets by.
1973.
Tryk: Ikke anført. 65 x 47 cm.
Århus kommunes biblioteker.
106. Århus politiforening 1901-1976.
Sign. KM/76 (Knud Madsen).
Tryk: Werks offset, Århus. 64,75 x 48 cm.
Peder Stougårds samling.
108. Svalegangen sæson 1977-78.
Usign.
Tryk: Werks offset, Århus. 59,50 x 42 cm.
Statsbiblioteket.
110. Den store arbejdsløshedsmarch.
1980.
Tryk: Werks offset, Århus. 61,75 x 45 cm.
Peder Stougårds samling.
112. The Tree of Knowledge.
1981.
Tryk: Ikke anført. 85 x 58 cm.
Peder Stougårds samling.
114. Musikhuset.
Sign. Bo Bendixen. 1982.
Tryk: Kannike-tryk, Århus.
90,50 x 61,75 cm.
Peder Stougårds samling.
116. Å-udstillingen 1982.
Usign. (Henning Damgaard-Sørensen).
Tryk/bureau: Permild & Rosengreen, Kbh.
84,55 x 61,75 cm.
Peder Stougårds samling.
118. Gift. Stem Jacob.
Sign. "Fingerprint". 1984.
Tryk: Ikke anført. 69,75 x 44,75 cm.
Statsbiblioteket.
120. Marselisløbet 89.
Sign. Finn Hjernøe. 1989.
Tryk: Kannike-tryk, Århus.
99,50 x 69,50 cm.
Peder Stougårds samling.